

﴿يَقَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ﴾

﴿Ey halkımız! Allah'ın davetçisine uyun!﴾

(Ahkaf, 46/31)

KEŞKE
SABREDEBİLSEN!

Yayında Mihenk Tasir

دار النشر الغرابا

« ليتك تصبر »

Özgün Adı: Leyteke Tasbir

Hazırlayan: Ali Halil

Çeviri: Hüseyin Nohut

Yayına Hazırlık: Guraba Yayın Heyeti

Abdullah Yolcu- Mustafa Yiğit - Murat Kahraman

Kapak: Guraba

Baskı-Cilt: Step Ajans; Bosna Cad. No: 11

Bağcılar / İstanbul Yayın Sertifika No: 45522

Guraba Yayınları: 271

ISBN: 978-625-6686-85-4

M. 2026 / H. 1447

1. Baskı

Her Hakkı Saklıdır.

GURABA YAYINCILIK TİC. LTD. ŞTİ.

الدار الأثرية للطباعة والنشر والتوزيع والترجمة

Başakşehir Mh. Sabahattin Zaim Cad.

Life Park Evleri No: 8/G Başakşehir/ İstanbul

guraba yayınları

@gurabayayinlari

@gurabayayinlari

guraba yayınları

(+90) 212 526 06 05

(+90) 507 286 14 14

guraba@hotmail.com

gurabayayinlari@gmail.com

www.guraba.com.tr

Ali Halil

KEŞKE SABREDEBİLSEN!

Sabır Konusunda Kur'an'ın
ve Sünnet'in Tavsiyeleri

الغراباء
guraba

guraba *Yayında Mihenk Taşı*

NEDEN GURABA?

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

«بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ؛ فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ».

رَوَاهُ مُسْلِمٌ، وَفِي رِوَايَةِ التِّرْمِذِيِّ:

«فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ؛ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي مِنْ سُنتِي».

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

*“İslam garib olarak başladı. Başladığı hale geri dönecektir.
O halde müjdeler olsun Guraba’ya/gariplere!”*

[Müslim, Kitâbu'l-İmân]

Tirmizî'nin rivayetinde şöyle geçmektedir:

*“Guraba’ya/gariplere müjdeler olsun! Onlar benden
sonra sünnetimden insanların bozdukları şeyleri
düzeltenlerdir.”*

[Tirmizî, İmân]

TAKDİM

Rabbim kolaylaştır ve yardım et.

Hamd; kullarına karşı çok sabırlı olan (Es-Sabûr), az amele çok ecirle mükafaat veren (Eş-Şekûr), şanı yüce (El-Aliyy), zatı büyük (El-Kebîr), her şeyi işiten (Es-Semî), her şeyi gören (El-Basîr), her şeyi hakkıyla bilen (El-Alîm) ve her şeye gücü yeten (El-Kadîr) Allah'a mahsustur.

O'nun kudreti, takdir edilen her şeyi kuşatmış; mahlukatı üzerindeki iradesi, bütün işlerin tedbiri, sevk ve idaresi ile tecelli etmiştir. Va'dedilen güne hazırlık yapılmasına dair çağrısı, kabir ehline işittirilmiştir. Mahlukatın kaderlerini yazmış ve ecellerini belirlemiş, geride bıraktıkları eserlerini ve amellerini yazmış, rızıklarını aralarında paylaşmıştır.

Hangisinin amelinin daha güzel olacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, gücü her şeye yeten El-Azîz ve çok bağışlayan El-Ğafûr'dur. O, her şeye galip gelen El-Kahhâr ve her şeye muktedir olan El-Kâdir'dir. Her zorluk O'na kolaydır. O ne güzel Mevlâ ne güzel Yardımcı'dır!

“Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ı tesbih eder. Mülk O'nundur, hamd O'nadır. O her şeye hakkıyla kâdirdir. Sizi yaratan O'dur. Buna rağmen kiminiz kâfirdir, kiminiz mümin. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir. Gökleri ve yeri hak ve hikmetle yarattı, sizi şekillendirdi ve şekillerinizi güzel yaptı. Dönüş ancak O'nadır. Göklerde ve yerde olanı bilir. Gizlediğinizi ve açığa vurduğunuzu da bilir. Allah, kalplerin özünü hakkıyla bilendir.”

(Tegâbün 1-4)

Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur; O birdir, ortağı yoktur. O, benzeri ve dengi olmaktan yücedir. Ortaktan ve yardımcıdan

münezzehdir. İnkârcıların iftiralarından, mahlu-kata benzemekten tenzih edilmiştir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işiten, hakkıyla görendir.”** (Şura 11)⁽¹⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Allah, sabrı; tökezlemeyen bir at, körelmeyen bir kılıç, her daim galip, yenilmeyen bir ordu, yıkılmayan ve surunda gedik açılmayan sağlam bir kale kılmıştır. Sabır ile zafer iki öz kardeş gibidir.”⁽²⁾

Yine şöyle demiştir: “Ebu Osman şöyle demiştir: Sabbâr (çok sabreden kimse); nefsini, zorluklara ve hoşuna gitmeyen şeylere karşı göğüs germeye alıştıran kimsedir.”

(1) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* kitabının mukaddimesinden alıntıdır. İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbn Kayyım El-Cevziyye, ö.751h.

(2) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 5, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyım El-Cevziyye, ö.751h.

Denilmiştir ki: “Sabır; afiyet halinde nasıl hareket ediliyorsa, bela geldiğinde de o şekilde hareket etmektir.”

Bunun manası şudur: Allah’ın, kul üzerinde hem afiyet hem de bela halinde kulluk/ibadet hakkı vardır. Kula düşen; afiyet halinin hakkını şükürle, bela halinin hakkını ise sabırla vermektir.

Amr b. Osman El-Mekkî şöyle demiştir: “Sabır; Allah’ın yolunda yürümede sebat etmek, imtihanını, O’ndan gelen belayı gönül ferahlığı ve sükunetle karşılamaktır.” Yani kişi, belayı; darlık, hoşnutsuzluk ve şikayetle değil geniş bir göğüsle karşılar.

El-Havvâs şöyle demiştir: “Sabır; Kitap ve Sünnetin hükümlerini tatbikte sebat etmektir.”

Ruveym şöyle demiştir: “Sabır; şikâyeti terk etmektir.” Burada sabrı, icap ettirdiği davranış şekliyle tefsir etmiştir.

Başkası şöyle demiştir: “Sabır; Allah’tan yardım istemektir.”

Ebu Ali şöyle demiştir: “Sabır; adı gibidir.”
(Yani tadı acıdır).⁽³⁾

Ali b. Ebu Talib şöyle demiştir: “Sabır; tökezlemeyen bir binektir.”

Ebu Muhammed El-Cüreyrî şöyle demiştir: “Sabır; nimet hali ile mihnet hali arasında, her iki durumda da kalbin sükunetini koruması, arasında fark görmemesidir.”

Derim ki: Bu, güç yetirilebilir bir şey değildir. Ayrıca emredilmiş de değildir. Zira Allah fıtratları, iki durumu ayrı görmek üzere yaratmıştır. Güç yetirilen şey; nefsi feryat figandan alıkoymaktadır. Yoksa kul nezdinde iki durumun eşit olması değildir.

Afiyet sahası, kul için sabır sahasından daha geniştir. Nitekim Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* meşhur duasında şöyle buyurmuştur: *“Eğer bana karşı bir gazabın yoksa, çektiğim sıkıntılara aldırmam. Ancak Senin afiyetin benim için daha*

(3) Sabrın Arap dilindeki manalarından biri de acıdır.

*geniştir.” Bu durum, Peygamber **sallallahu aleyhi ve sellem**’in şu sözüyle de çelişmez: “**Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir nimet verilmemiştir.**”*

Çünkü bu söz, bela indikten sonra geçerlidir. Bela inince kul için sabırdan daha geniş bir şey yoktur. Ancak beladan önce, afiyet onun için sabırdan daha geniştir.

Ebu Ali Ed-Dakkâk şöyle demiştir: “Sabır; takdire itiraz etmemektir.” Ancak şikâyet olmaksızın imtihandan, beladan bahsetmek sabra aykırı değildir.” Allah Teâlâ, Eyyûb kıssasında şöyle buyurmuştur: **“Biz onu sabırlı bulduk.”** (Sâd, 44) Bununla birlikte o şöyle demişti: **“Bana bir zarar dokundu...”** (Enbiya, 83)⁽⁴⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: Bu kelimenin aslı ‘men (engelleme)’ ve ‘habs, (tutma)’ demektir. Dolayısıyla sabır;

(4) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 23, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751H.

- Nefsi feryat-figandan,
- Dili şikâyet ve sızlanmaktan,
- Azaları, yanakları dövmekten ve elbiseleri yırtmaktan, alıkoymaktır.

Arapçada (صبر-يَصبر-صبرًا) ve (صبر نفسه) denir ki ‘kendini tuttu/hapsetti’ manasına gelir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **‘Sabah akşam Rablerine, O’nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte olmaya sabret.’** (Kehf, 28)

Şair Antere b. Şeddad şöyle demiştir:

*‘Bunu bilen hür nefsim sabrettirdim,
Korkak nefis ürktüğünde o sabit durur.’*

Diyor ki: Ben bilen bir nefse sabrettirdim. O da boyun eğmeyen hür bir adamın nefsidir; her şeye boyun eğen köle ruhlu birinin nefsi değil...

Birini hapsettiğin zaman da (صبرت فلانا: falanı hapsettim) denir. Birini öldürmek için sıkıca tuttuğunda (صبرته) dersin.

Bir adamı birinin tutup diğerinin öldürdüğünü anlatan hadiste şöyle geçer: ‘Katil öldürülür, tutan ise hapsedilir.’

Yani adamı ölüm için tuttuğu gibi, o da ölünceye kadar hapsedilir.

İbn Ebü'd-Dünya şöyle rivayet etmiştir: Bize Musa b. İmran El-Cassas anlatıp dedi ki: Ebu Süleyman ed-Dârânî'yi şöyle derken işittim: ‘Kıyamet gününde Rahman’ın meclisinde olacaklar; kerem, cömertlik, hilm, merhamet, şefkat, şükür, iyilik ve sabır hasletlerine sahip olan kimselerdir.’”(5)

İbni Kayyım şöyle demiştir: “İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: Allah Teâlâ, Kur'an'da sabrı doksan küsur yerde zikretmiştir.”(6)

(5) *Kitabü's-Şükr*, s. 63 Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd b. Süfyan b. Kays İbn Ebî'd-Dünyâ El-Bağdadi El-Ümevi El-Kuraşi, ö.281h.

(6) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin* s. 129, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

“Sabır” kelimesi Kur’an-ı Kerim’de farklı kalıplarda gelmiştir:

İsim olarak: **“Sabır ve namaz ile yardım dileyin...”** (Bakara, 45)

Fiil olarak: **“Ey iman edenler! Sabredin...”** (Âl-i İmrân, 200)

Mazi tekil fiil olarak: **“...onlar, sabretmiş olup yalnız Rablerine güvenip dayanmaktadırlar.”** (Ankebut, 59)

Çoğul olarak: **“...Ve sabredenleri müjdele.”** (Bakara, 155)

Dört yerde mübalağa kalıbıyla: **“Şüphesiz bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır.”** (İbrahim, 5; Lokman, 31; Sebe’, 19; Şûrâ, 33)

Musibetlerin Hikmeti:

Hastalıkların, musibetlerin, hüznlerin, elemelerin, zorlukların, fakirliğin, açlığın, mallardan/canlardan/ürünlerden eksiltmenin, belaların, yorgunluğun, dertlerin, korkunun, maddî

ve manevî acıların, kıtlığın, tökezlemelerin, aileden ve sevdiklerinden yaşadığın kaybın, evlatların itaatsizliğinin ve aile içi huzursuzluğun ilahî hikmeti, insanı imtihan etmesi, sınaması ve denemesidir.

Bütün bu imtihanlarda yegâne çözüm sabretmek, Allah'ın rahmetinden ümit kesmemektir; zira ümitsizlik günahtır ve suçtur. Allah'ın rahmeti geniş, lütfu büyük ve yardımını da yakındır. Allah'ın rahmetinden asla ümit kesilmemelidir.

Doğal afetler gibi insanlara isabet eden genel musibetler ile fertlere isabet eden özel musibetler ceza olarak değerlendirilmelidir. Bilakis bunlar, kulun sabretmesi için birer imtihan musibetidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki Biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazmış olmayalım...”** (Hadid 22)

Musibet, sabreden kişi için büyük bir faydaya dönüşebilir. Zira Allah Teâlâ şöyle buyur-

muştur: “**...Olur ki hoşunuza gitmeyen bir şey, sizin için hayırlıdır...**” (Bakara, 216)

Bunun misali Kehf Suresi’ndeki Ashab-ı Kehf, geminin delinmesi, çocuğun öldürülmesi ve duvarın örülmesi kıssalarında açıkça görülür.

İmam Şafîî şöyle demiştir:

“Güzelce sabret! Kurtuluş ne kadar da yakındır,

İşlerinde Allah’ı gözetene necat (kurtuluş) vardır.

Allah’ı tasdik eden eza görmez,

Ona ümit bağlayan, umduğu yerde bulur.”⁽⁷⁾

Bu kitapta; bela ve imtihanlara sabretmeye sevk eden hikmet ve ibretlerle dolu ayetleri, hadisleri, sözleri ve kıssaları derledim. Siyer ve temsillerden sabra ve Allah’ın kaderine iman etmeye teşvik eden nakiller yaptım.

(7) Şafîî Dîvânı, Ebu Abdullah Muhammed b. İdris Es-Şafîî El-Muttalibî El-Kureşî,

Allah'tan ümidim, kitabı hazırlamada muvaffak olmuşumdur. Yüce Allah, okuyanların istifade etmesini, lütfuyla kolaylaştırsın! Hamd, Alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

Ali Halil

24.02.1447 H.- 24.09.2025 M.

1- “SABIR VE NAMAZ İLE ALLAH’TAN YARDIM İSTEYİN”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sabır ve namaz ile Allah’tan yardım isteyin. Şüphesiz bu, huşu duyanlardan başkasına ağır gelir.”**

(Bakara 45)

Abdurrahman Es-Sa’dî şöyle demiştir: “Allah, kullarına bütün işlerinde sabrın her türlü-süyle yardım istemelerini emretmiştir. Bu sabır üç çeşittir:

1. Allah’a itaatte sabır; ta ki ibadeti işlesin.
2. Allah’a isyandan kaçınmada sabır; ta ki o günahı terk etsin.
3. Allah’ın acı kaderlerine sabır: Ki bela geldiğinde sızlanmasın. Sabırla ve nefsi Allah’ın emrettiği şey üzere tutmakla, bütün işlerde büyük yardım elde edilir. Kim sabretmeye çalışırsa, Allah ona sabır verir. Aynı şekilde bütün işlerde, imanın terazisi olan ve kötülükten alıkoyan namaz ile yardım istenir.

‘Şüphesiz bu,’ yani namaz (veya sabır) **‘ağır gelir,’** yani çetindir. **‘Ancak huşu duyanlar müstesna.’** Huşu; Allah korkusu ve O’nun katındaki sevabı ummaktır. Bu, gönlü ferah bir halde namaz kılmayı gerektirir. Böyle olmayan kimse ise, kendisini namaza çağıran bir davetçi bulamaz; kıldığı zaman da ona en ağır şeylerden biri olur.”⁽⁸⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: (Özetle:)

“- Vacip üzerine sabır vaciptir; vacibi işlememede (yapmamak için) sabır, haramdır.

- Haramdan kaçınmada sabır vaciptir; haram işlememede sabır (haram işlemeye devam etmek) haramdır.

- Müstehab işlerde sabır müstehaptır; müstehabı terk etmede sabır mekruhtur.

- Mekruhtan kaçınmada sabır müstehaptır; mekruh işlemek üzerine sabır mekruhtur.

(8) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 51, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa'dî. ö.1376h.

- Mubah bir ameli işleme yahut ondan kaçınmada sabretmek, mubahtır.

En doğrusunu Allah bilir.”⁽⁹⁾

Abdullah b. Cafer’den rivayet edildiğine göre o şöyle dedi: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, işkence gören Yasir, Ammar ve annesini gördüğünde onlara şöyle dedi: *“Yasir ailesi! Sabredin! Yasir ailesi! Sabredin! Zira varacağınız yer cennettir.”*⁽¹⁰⁾

2- “EY MUSA! BİZ BİR ÇEŞİT YEMEĞE ASLA SABREDEMEYİZ”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Hani siz demiştiniz ki: ‘Ey Mûsâ! bir çeşit yemeğe sabredemeyiz. Rabbine bizim için dua et de yerin bitirdiklerinden; sebzesinden, hıyarından, sarımsağından, mercimeğinden ve soğanından**

(9) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 129, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(10) Ebu Ahmed El-Hâkim, *El-Esmâ ve’l-Künâ*, 1/6; İbn Ebî’d-Dünyâ, *Es-Sabr ve’s-Sevâb*, s. 46.

bize çıkarırsın.’ O da demişti ki: ‘Daha hayırlı olanı, daha aşağı olanla mı değiştirmek istiyorsunuz? Bir şehre inin; istediğiniz orada vardır.’ Derken üzerlerine zillet ve yoksulluk damgası vuruldu ve Allah’tan bir gazaba uğradılar. Bu, Allah’ın ayetlerini inkâr etmeleri ve peygamberleri haksız yere öldürmeleri sebebiyledir. Bu, isyan etmeleri ve sınırı aşmaları yüzündendir.” (Bakara 61)

İbn Kesir şöyle demiştir: Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “Size indirdiğim kudret helvası (menn) ve bıldırcın eti gibi temiz, faydalı, lezzetli ve kolay hazırlanan nimetimi hatırlayın. Bir de sizin huysuzluğunuzu, verdiğim rızıklardan bıkkınlığınızı ve Musa’dan bu yiyecekleri değersiz yiyeceklerle değiştirmesini istemenizi hatırlayın.”

Hasan-ı Basri şöyle demiştir: “Bunlar şımarıklık yaptılar ve o güzel nimetlere sabrederemediler. Daha önceki yaşantılarını hatırlayıp eskiyi özlediler. Zira onlar mercimek, soğan,

bakla ve sarımsak ehli bir kavim idi. Her gün kudret helvası ve bildircın eti yerken dediler ki: **‘Biz bir çeşit yemeğe asla sabredebeyiz.’** Çünkü kudret helvası ve bildircın her gün değişmeden geliyordu, sanki tek bir yemek gibiydi. Baklagiller, hıyar, mercimek ve soğan ise bilinen şeylerdi.”⁽¹¹⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Sabrın bir türü vardır ki kulların bunda bir dahli yoktur. Hastalık ve benzeri semavî musibetler bunun örneğidir.

Bu tür musibetlerde sabır, kolaydır. Çünkü kul böyle bir musibetten Allah’ın kaza ve kaderini müşahade eder; insanların bir müdahalesinin olmadığını bilir. Bundan dolayı isteyerek yahut istemeyerek sabır gösterir.”⁽¹²⁾

(11) *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 1/280, İmam İmâdüddin Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dimeşkî, ö.774h.

(12) *Kaidetün Fi's-Sabr*, Şeyhülislam Ebu'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

3- “EY İMAN EDENLER! SABIR VE NAMAZ İLE ALLAH’TAN YARDIM İSTEYİN”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah’tan yardım isteyin. Şüphesiz Allah, sabredenlerle beraberdir.”** (Bakara 153)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Allah Teâlâ şükürü emretmeyi bitirince, sabrı açıklamaya ve sabır ile namazdan yardım istemeye irşat etmeye başladı. Zira kul ya bir nimet içindedir -buna şükreder- ya da bir bela içindedir -buna sabreder-.”⁽¹³⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Allah Teala hakiki olarak ‘Eş-Şekûr’ (az amel karşılığında çok sevap veren) olduğu için, kullar içinde en çok sevdiği kişi, *şükür* sıfatıyla vasıflanan kimse olmuştur. En çok nefret ettiği ise bu sıfatın zıddı bir sığata sahip olanlar olmuştur.

(13) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 2/127, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

Bu, O'nun Esmâ-i Hüsnâ'sının şânındandır: Kulları içinde en çok sevdiği, isimlerinin gerektirdiği sıfatlarla vasıflananlar; en nefret ettiği ise bu sıfatların zıttı sıfatlara sahip olanlardır.

Bu sebeple O; nankörü, zalimi, cahili, katı kalpli, cimriyi, korkağı ve aşağılık kimseyi sevmeyiz.

Buna mukabil;

- Cemîl'dir (Güzel'dir), güzelliği sever.

- Alîm'dir (Bilen'dir), alimleri sever.

- Rahîm'dir (Merhametli'dir), merhametli olanları sever.

- Muhsin'dir (İyilik eden'dir), muhsinleri sever.

- Şekûr'dur, şükredenleri sever.

- Sabûr'dur, sabredenleri sever.

- Cevâd'dır (Cömert'tir), cömertlik ehlini sever.

- Settâr'dır (Örten'dir), başkalarının ayıbını örtenleri sever.

- Kâdir'dir, acizliği yerer; güçlü mümini zayıf müminden daha çok sever.

- Afüvv'dür (Affedici'dir), affi sever.

- Vitir'dir (Tek'tir), teke riayeti sever.

O'nun sevdiği her şey, isimlerinin ve sıfatlarının eseri ve gereği; buğzettiği her şey ise bunlara zıt ve aykırı olan şeylerdir.”⁽¹⁴⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Kişinin; verilen cezayı işlemiş olduğu fiile en uygun ceza olarak görmesi; kendisinin de zalim ve günahkâr olduğunu bilmesi; insanları affedeni Allah'ın affedeceğine, insanları bağışlayanı Allah'ın bağışlayacağına şahitlik etmesidir. Kişi, onları affetmenin/bağışlamanın; kendisine kötülük yapsalar dahi onlara iyilik etmenin Allah'ın kendisine aynı şekilde muamele etmesine sebep olacağına, böylece kendisini affedip bağışlayacağına, günahlarına rağmen kendisine lütufta bulunaca-

(14) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin* s. 554, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

ğına şahitlik ederse affetmesi ve cefalarına sabretmesi kolay olur. Akıllı kimseye tek başına bu fayda dahi kafidir.”⁽¹⁵⁾

4- “SABREDENLERİ MÜJDELE”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme ile imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele!”** (Bakara 155)

Abdurrahman Es-Sa’dî şöyle demiştir: “Allah Teâlâ, kullarını mutlaka birtakım sıkıntılarla imtihan edeceğini haber vermiştir ki sadık olan, yalancıdan, sabırlı olan da sabırsızdan ayrılsın. Allah’ın, kulları üzerindeki sünneti bu şekilde tecelli eder. Çünkü iman ehli için iyilik devam eder ve bir imtihan yaşanmazsa fesat olan karışıklık meydana gelir. Halbuki Allah’ın hikmeti hayır ehlini şer ehlinden ayırt etmeyi icap ettirir. İşte imtihanların faydası budur. Yoksa mak-

(15) *Kaidetün Fi’s-Sabr*, s. 7, Şeyhülislam Ebu’l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

sat müminleri imandan ayırmak, dinlerinden döndürmek değildir. Zira Allah iman edenlerin imanını asla zayi etmez. İşte bu ayette kullarını imtihan edeceğini haber vermiştir:

‘Biraz korku:’ Düşmandan korku gibi...

‘Açlık:’ Kıtlık yıllarında olduğu gibi...

‘Mallardan eksiltme:’ Semavî afetler, su baskını, kayıp, zalim hükümdarın gaspı, yol kesicilerin soygunu sebebiyle yaşanan mal kaybı...

‘Canlardan eksiltme:’ Evlat, akraba ve dost gibi sevdiklerinin kaybı... kulun kendisinin yahut sevdiğinin bedeninde maruz kaldığı hastalıklar...

‘Ürünlerden eksiltme:’ Mahsullerin, hububatın, hurmaların ve bütün ağaçların don, dolu, yangın veya çekirge gibi afetlerle telef olması...

Bu durumlar mutlaka vuku bulacaktır; çünkü her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah bunu haber vermiştir.

Bu tür musibetler vaki olduğunda insanlar iki gruba ayrılır: Sabırsızlık gösterenler ve sabredenler:

1. Sabırsızlık gösterenler: Bunlara iki musibet birden isabet eder: Sevilen şeyin kaybı ve bundan daha büyük olanı, yani sabrın ecrinin kaybı. Böylece hüsrana uğrar, mahrum olurlar. Ayrıca sahip olduğu iman eksilir; sabrı, rızayı, şükretmeyi kaçırmış olur. Bir de daha fazla ek-siltmeye delalet eden öfkeye maruz kalmış olur.

2. Sabredenler: Bu musibet vuku bulduğunda; Allah'ın sabretmeye muvaffak kıldığı, böylece söz ve fiiliyle nefsini kadere karşı öfkelenmekten alıkoyan, yaşadığı musibetin ecrini Allah'tan bekleyen, bu musibete sabrettiğinden dolayı elde ettiği mükafatın yaşadığı musibetten daha büyük olduğunu; hatta kendisi için daha hayırlı işlere yol açması hasebiyle böyle bir musibetin aslında bir nimet olduğunu bilen kimselere gelince; onlar Allah'ın emrini yerine getirmiş ve sevabı kazanmışlardır. Bundan do-

layı da Allah şöyle buyurmuştur: **‘Sabredenleri müjdele!’** Yani onlara, mükafatlarının hesapsız bir şekilde verileceğini müjdele.

Dolayısıyla **‘sabredenler’** büyük müjdeye ve hediyeye mazhar olanlardır. Arkasından Allah onları **‘onlar ki kendilerine bir musibet geldiğinde’** vasfıyla nitelemiştir. Musibet, kalbe yahut bedene yahut her ikisine acı çektiren her şeydir.”⁽¹⁶⁾

Enes b. Malik’ten rivayet edildiğine göre, o şöyle dedi: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile beraber İbrahim’in süt babası demirci Ebu Seyf’in yanına gittik. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* İbrâhim’i kucağına aldı, onu öptü ve kokladı. Daha sonra tekrar yanına gittik; o sırada İbrâhim can çekişiyordu. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ağlamaya başladı. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf şöyle dedi: “Sen de mi ey Allah’ın Rasûlü?” Bunun üzerine Rasûlullah *aley-*

(16) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 51, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa’dî, ö.1376h.

hisselam şöyle buyurdu: “*Ey İbn Avf! Bu, merhamettir.*”

Sonra bunu şu sözlerle tamamladı: “*Göz yaşarır, kalp hüznlenir, biz ancak Rabbimizin razı olacağı şeyi söyleriz. Ey İbrâhim! Senin ayrılığın sebebiyle gerçekten hüznlüyüz.*”⁽¹⁷⁾

Belalara maruz kalmak belli bir gruba mahsus bir durum değildir. Bilakis bütün insanlar belalarla sınanırlar. Zira imtihan, safları ayırt eder ve samimi seçkinleri ortaya çıkarır. Sabır, basiret, yakîn ve hak üzere sebat imtihan neticesinde elde edilen semerelerdir.

Mutlak mülkiyet Allah’a aittir ve biz O’nun kullarıyız. Malikimiz bizim üzerimizde ve mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Dönüşümüz, varışımız ancak O’nadır. İşte bu yakîn, imanın değeri, Allah ile buluşma ve büyük mükafata nail olma karşısında her türlü maddî kaybın değerini bitirir.

(17) Buhari 1303, Müslim 2315.

Hasan-ı Basri şöyle demiştir:⁽¹⁸⁾ “Allah katında şu iki acı kadehten daha değerli bir şey yoktur: Maruz kalan kimsenin güzel bir sabır ile karşıladığı elem ve hüznün ile dolu musibet kadehi... Af ve müsamaha ile karşıladığı öfke kadehi...”

5- “SİKINTIDA VE HASTALIKTA SABREDENLER...”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sıkıntıda, hastalıkta ve savaşın şiddetlendiği zamanlarda sabredenler. İşte onlar doğru olanlardır ve onlar takva sahiplerinin ta kendileridir.”** (Bakara 177)

Abdurrahman Es-Sa’dî şöyle demiştir: **“Sıkıntıda:’** Yani fakirlikte. Çünkü fakir, pek çok yönden sabra muhtaçtır. Çünkü o, başkalarının maruz kalmadığı sürekli bedenî ve kalbî acılara maruz kalır. Şöyle ki: Zengin biri kendisinin güç yetiremediği nimetlerden istifade etse acı çeker.

(18) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 99, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

Kendisi yahut çocukları aç kalsa acı çeker. Sevmeyi bir yemek yiyecek olsa acı çeker. Çıplak yahut yarı çıplak kalsa acı çeker. Elindekilere ve karşılamaya hazırlandığı geleceğe baksa acı çeker. Def edemediği soğuğa maruz kalsa acı çeker. İşte bütün bunlar ve benzerleri birer musibettir ve kendisinden bunlara karşı sabretmesi, Allah'tan mükafatını beklemesi istenir.

‘Hastalıkta:’ Hastalığın her türlü; ateş, yaralar, ağrılar, hatta diş ve parmak ağrısı bile buna dahildir. Bütün bunlarda sabra ihtiyaç vardır. Çünkü nefis zayıf düşer, beden acı çeker. Bu ise nefislere büyük meşakkat verir. Özellikle de uzun sürecek olursa Allah'tan sevabını umarak sabretmesi istenir.

‘Savaşın şiddetlendiği zamanlarda:’ Yani kendilerine karşı savaşılması emredilen düşmanla çarpışma sırasında. Çünkü savaş/çarpışma nefse çok ağır gelir. İnsan da öldürülmekten, yara almaktan veya esir düşmekten korkar. İşte bundan dolayı Allah'ın sevabını umarak sabra

ihtiyaç vardır. Zira sabredenlere va'dettiği zafer ve yardım ancak O'ndan gelir.

‘İşte onlar,’ yani özellikleri anlatılan güzel itikada ve imanın eseri olan amellere, insanı güzelleştiren ahlaka sahip olanlar; işte onlar, imanlarında **‘doğru olanlardır.’** Çünkü amelleri imanlarını tasdik etmiştir.

‘Ve onlar takva sahiplerinin ta kendileridir,’ çünkü mahzurlu olan amelleri terk etmiş, emredilenleri yerine getirmişlerdir. Zira bu hususlar, hayır hasletlerinin hepsini ihtiva etmektedir. Ahde vefa, dinin bütün hasletlerini kuşatır.

Ayrıca bu ayette belirtilen ibadetler, ibadetlerin en büyüğüdür bunları yerine getirebilenler diğer ibadetleri elbette daha iyi yerine getirecektir.

İşte onlar, ahdine vefalı, sadık ve takva sahibi kimselerdir.”⁽¹⁹⁾

(19) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 84, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa'dî, ö.1376h.

Enes b. Malik *radiyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre, o dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hasta olan bir Müslümanı ziyaret etti. O kadar zayıf düşmüştü ki kuş kadar kalmıştı. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona şunu sordu: '*Dua ettiğin yahut O'ndan (Allah'tan) istediğin bir şey var mıydı?*'

Adam şöyle cevap verdi: 'Şöyle dua ediyordum: Allah'ım! Eğer ahirette bir azabın varsa bunu bana dünyada çektir.' Bunun üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: '*Subhanallah! Buna gücün yetmez ki! Allah'ım! Bize dünyada da ahirette de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru' deseydin ya!*'

Enes *radiyallahu anh* dedi ki: Daha sonra Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dua etti, Allah da şifa verdi.⁽²⁰⁾

Mücahit'ten rivayet edildiğine göre, o dedi ki: Ömer b. Hattab şöyle demiştir: "En hayırlı

(20) Müslim 2688, Abd b. Humeyd 1397, Nesai, *Es-Sünen El-Kübra* 10825, Ebu Yala 3759.

yaşantımızın sabır üzere sürdüğümüz olduğunu gördük.”⁽²¹⁾

6- “ALLAH, SABREDENLERLE BERABERDİR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Tâlût, askerlerle birlikte yola çıktığında dedi ki: ‘Allah sizi bir ırmakla imtihan edecek. Kim ondan içerse benden değildir; kim de tadına bakmazsa -eliyle bir avuç alan hariç- o bendendir.’ İçle-
rinden pek azı hariç, hepsi ondan içti. Tâlût ve onunla birlikte iman edenler ırmağı geçince dediler ki: ‘Bugün bizim Câlût ve ordusuna karşı koyacak gücümüz yoktur.’ Allah’a kavuşacaklarına inananlar ise şöyle dediler: ‘Nice az topluluk vardır ki Allah’ın izniyle çok topluluklara galip gelmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir.’ Câlût ve ordusunun karşısına çıktıklarında dediler ki: ‘Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır,

(21) *Tesliyetü Ehli’l-Mesaib*, s. 141, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed El-Minbici El-Hanbeli.

ayaklarımızı sabit kıl ve inkârcı topluluğa karşı bize yardım et.” (Bakara 249-250)

Abdurrahman Es-Sa'di şöyle demiştir: “Tâlût, İsrail oğullarına hükümdar olup yönetimi tamamen ele alınca düşmanlarına karşı savaş hazırlandılar. Tâlût, İsrailoğulları ile beraber -nitekim sayıları çok fazlaydı- yola çıkınca Allah onları, kalbi imanla mamur olanla olmayan ayrılışın diye imtihan etti: **‘Allah sizi bir ırmakla imtihan edecek. Kim ondan içerse benden değildir.’** Yani o, isyan etmiştir. Sabredemediğinden ve sebat etmediğinden dolayı da bizimle beraber gelmesin.

‘Kim de tadına bakmazsa,’ yani o ırmaktan içmezse. **‘Eliyle bir avuç alan hariç,’** bu hususta kendisi için bir günah yoktur. Allah da o avucu kendisi için bereketli kılacak, bu da kendisine yeterli olacaktır.

Bu imtihan gerçek manada bir sınama olsun diye önlerindeki su pek azdı. Ancak çoğu isyan edip içmeleri yasaklanan o nehirden içti-

ler. Topukları üzere geri dönüp düşmanlarıyla savaşmaktan geri durdular. Kısa süre su içmeden durmaya sabretmemeleri hem uzun sürecek hem de büyük meşakkat yaşanacak savaşta da sabretmeyeceklerinin en büyük delili olmuştur.

Onların orduyu bırakıp geri dönmeleri, sebat edenlerin; Allah’a olan tevekküllerini, yakarışlarını, sükunetlerini ve kendi güç ve kuvvetlerinden sıyrılıp Allah’ın kuvvetine sığınmalarını arttırmıştır.

Ayrıca bu durum kendilerinin sayılarının azlığı, düşmanlarının sayılarının çokluğu sebebiyle ziyade bir sabır da gerektirmiştir. **‘Onu geçince,’** yani ırmağı. **‘O,’** yani Tâlût. **‘Onunla birlikte iman edenler,’** Onlar, Allah’ın emrine itaat eden, yasaklandığı için nehirden su içmeyen; kendilerinin azlığını, düşmanlarının çokluğunu görenler. İşte bunlar dediler ki: Yani onlardan çoğu dediler ki: **‘Bugün bizim Câlût ve ordusuna karşı koyacak gücümüz yoktur,’** çünkü onların hem sayıları hem de teçhizatları çok fazlaydı.

‘Allah’a kavuşacaklarına inananlar ise şöyle dediler.’ Yani buna kesin bir şekilde iman edenler... Bunlar sarsılmaz imana ve köklü yakîne sahip olanlardır. Diğerlerinin sebatlarını pekiştirmek, gönüllerini yatıştırmak adına sabretmelerini isteyerek **‘Nice az topluluk vardır ki Allah’ın izniyle çok topluluklara galip gelmiştir.’** Yani iradesiyle. Çünkü emir, bütünüyle Allah’a aittir. Aziz olan, Allah’ın aziz kıldığı; zelil olan da Allah’ın zelil kıldığıdır. Eğer Allah bir topluluğu yalnız bırakmışsa, sayıları onlara hiçbir fayda vermez. Eğer yardım etmişse, az olmalarının da bir zararı yoktur.

‘Allah sabredenlerle beraberdir,’ yardımını, zaferi ve lütfettiği başarıyla... Allah’ın yardımına mazhar olmaya en çok vesile olan sebep, kulun Allah için sabretmesidir. Vermiş olduğu bu öğüt kalplerine işlemiş ve üzerlerinde büyük tesir bırakmıştır.”⁽²²⁾

(22) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 108, Şeyh Abdurrahman b. Nâsir Es-Sa'dî, ö.1376h.

İbn Kesir şöyle demiştir: “Yani Tâlût’un askerlerinden oluşan iman birliği, düşmanları olan Câlut ve askerleri ile karşı karşıya gelince -ki bunların sayısı çok kalabalıktı- **‘Dediler ki: Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır,’** yani üzerimize katından bir sabır indir. **‘Ayaklarımızı sabit kıl,’** yani düşmanla karşılaşırken ayaklarımıza sebat ver ve bizleri kaçırmaktan, acizlik göstermekten koru. **‘Ve inkârcı topluluğa karşı bize yardım et.’”**⁽²³⁾

Ebu Katade Haris b. Rib’iy’den rivayet edildiğine göre, o dedi ki: Bir gün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ashabı arasında ayağa kalkıp Allah yolunda cihadın ve Allah’a imanın amel-lerin en faziletlisi olduğundan bahsetti. Bunun üzerine bir sahabî kalkıp “Ey Allah’ın Rasûlü! Şayet Allah yolunda öldürülürsem, bu benim günahlarıma kefaret olur mu?” diye sordu.

(23) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 2/425, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Evet, şayet sen sabrederek, ecrini sadece Allah’tan bekleyerek, cepheden kaçmaksızın düşmana karşı koyup Allah yolunda öldürülürsen, günahlarına kefarete olur.” Sonra Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Nasıl dedin?” diye sordu. Adam dedi ki: “Şayet Allah yolunda öldürülürsem, bu benim günahlarıma kefarete olur mu?” bunun üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Evet, şayet sen sabrederek, ecrini sadece Allah’tan bekleyerek, cepheden kaçmaksızın düşmana karşı koyup Allah yolunda öldürülürsen, günahlarına kefarete olur. Ancak borçların bunun dışındadır. Bunu bana Cibril söyledi.” buyurdu.⁽²⁴⁾

7-“SABREDENLER VE SADIK OLANLAR...”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Onlar, ‘Rabbimiz! Biz şüphesiz inandık, bunun için günahlarımızı bize bağışla ve bizi ateşin azabından koru’ diyen, sabreden, sadık olan, gö-

(24) Müslim 1885.

nülnden kulluk eden, infak eden ve seher vakitlerinde bağışlanma dileyenlerdir. Allah, melekler ve adaleti yerine getiren ilim sahipleri, O'ndan başka ilah olmadığına şahitlik etmişlerdir. O'ndan başka ilah yoktur, O güçlüdür, Hakim'dir.” (Âl-i İmrân 17-18)

Ata b. Ebu Rebah'tan rivayet edildiğine göre o dedi ki: İbn Abbas *radıyallahu anhum*a bana şöyle dedi: “Sana cennet ehlinden bir kadın göstereyim mi?” Dedim ki: “Evet!” Dedi ki: “İşte şu siyahî kadın. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gelip şöyle dedi: ‘Ben sar'a nöbeti geçiriyorum, bundan dolayı da üstüm başım açılıyor. Benim için Allah'a dua eder misin!’ Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dedi ki: ‘İstersen sabret, karşılığında cennet vardır; istersen sana şifa vermesi için Allah'a dua edeyim.’ Kadın dedi ki: ‘Sabrederim, ancak üstüm açılıyor; Allah'a dua et de üstüm açılmasın.’ Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona dua etti.”

(Ata'dan gelen bir rivayette) “O, Ümmü Züfer denilen o kadını, sırtını Kabe'ye yaslamış olduğu bir sırada gördü.”⁽²⁵⁾

Şabi'den rivayet edildiğine göre Şüreyh şöyle dedi: Ben bir musibete maruz kaldığımda Allah'a dört defa hamd ederim: Daha büyüğüne maruz bırakmadığı için hamd derim. Musibete karşı sabır lütfettiği için hamd ederim. Sevap ümidiyle ‘inna lillahi ve inna ileyhi raci’un’ demeye muvaffak kıldığı için hamd ederim. Dinimde bir musibet olmadığı için de hamd ederim.”⁽²⁶⁾

İbnü'l-Cevzi şöyle demiştir: “Allah'tan, afiyet isteyin. Akıllı kimse Allah'a boyun eğip O'ndan, afiyet isteyendir. Zira mutlak olarak afiyeti kimseye nasip etmiş değildir. Kul muhakkak surette belalarla imtihan olacaktır. Akıllı kimse daima afiyet ister ki maruz kaldığı sıkıntılı halle-

(25) Buhari 5652.

(26) *El-Vasit Fi Tefsiri'l-Kur'an El-Mecid*, 1/240, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed El-Vahidi En-Nisaburi, ö.468h.

rin çoğuyla başedebilsin. Bunun neticesinde de küçük belalara sabretmek kolay olur.”

Özetle: İnsanın şunu bilmesi gerekir: Sevdiklerine, herhangi bir imtihana bulaşmadan ulaşmasına imkân yoktur. Zira her yudumda bir tıkanıklık, her lokmada bir hıçkırık vardır. Şairin dediği gibi:

“Öteden beri dünyanın âşıkları çoktur

Gel gör ki vuslata pek yol yoktur.”

İşin hakikatinde sabır, kaderin tecellilerine karşıdır. Kaderlerin de genel olarak tecellisi, nefsin istediklerinin aksine olur. Dolayısıyla akıllı kimse, nefsini mükafat vaadiyle sabra alıştıran ve bu yolla da, maruz kaldığı imtahanları kolaylaştırmaya çalışandır. Böyle yapmalıdır ki bela dönemleri şikâyet etmeksizin geçsin. Bir de Allah Teâlâ’dan afiyet isteyerek O’na sığınılmalı ve O’ndan, medet umulmalıdır.

Kendine güvenerek hareket edene gelince; o, Allah’ı tanımamıştır. Allah’ı bilmemekten

O'na sığınır, Kendisinden marifet niyaz ederiz. Şüphesiz O cömert ve duaları kabul edendir.⁽²⁷⁾

8-“SABREDER VE ALLAH'A KARŞI GELMEKTEN SAKINIRSANIZ...”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Size küçük bir iyilik, bir nimet ulaşsa bu onları üzer. Başınıza bir kötülük gelse, bu defa sevinirler. Her şeye rağmen siz sabreder ve Allah’a karşı gelmekten sakınırsanız, onların hile ve tuzakları size hiçbir zarar veremez. Şüphesiz ki Allah, onların tüm yaptıklarını çepeçevre kuşatmıştır.”** (Âl-i İmrân 120)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Bu durum onların iman edenlere karşı şiddetli düşmanlıkları olduğuna delalet etmektedir. Şöyle ki: Müminlerin bereket, zafer ve teyit görmesi ile sayılarının çoğalıp yardımcılarının güçlenmesi münafıkları üzer. Müslümanlar kıtlığa maruz kaldıklarında yahut düşmanları onlara galip geldiğinde (elbet-

(27) *Saydu'l-Hâtır*, s. 220, İmam Hâfız Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî, ö.597h.

te bunda -Uhud savaşında olduğu gibi- Allah'ın bir hikmeti vardır) münafıklar sevinirler. İşte burada Allah Teala, mümin kullarına hitap ederek şöyle demiştir: **'Her şeye rağmen siz sabreder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, onların hile ve tuzakları size hiçbir zarar veremez. Şüphesiz ki Allah, onların tüm yaptıklarını çepçevre kuşatmıştır.'**

Yüce Allah burada müminleri, kendilerini şerli kimselerin şerrinden, azgınların tuzaklarından kurtaracak yola irşat etmektedir. O yol da sabır, takva ve düşmanlarını çepçevre kuşatmış olan Allah'a tevekküldür. Zira onların Allah olmadan ne güç ne de kuvvetleri vardır. Dilediği her şey gerçekleşen, dilemediği ise asla gerçekleşmeyen yalnız O'dur. Varlık aleminde O'nun takdiri ve iradesi olmadan herhangi bir şeyin gerçekleşmesi mümkün değildir. Kim O'na tevekkül ederse Allah ona yeter.”⁽²⁸⁾

(28) *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 3/169, İmam İmâdüddin Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dimeşkî, ö.774h.

İbnü'l-Cevzi şöyle demiştir: “Hikmet ehli insanlar rahatlığın rahatlık ile elde edilemeyeceği konusunda ittifak etmişlerdir. Sen, ibadetin akıbetini, günahın neticesini hatırına bir getir. Sanki ne karnı doyan bir gün doymuş ne isyan eden o gūnahtan keyif almış ne sabreden sabrettiği olayda acı çekmiştir!

Bir bak bakalım Âdem’in yediği lokmanın tadı nerede? Yusuf’un sabrının acısı nerede? Bu zamanın halkının arasına karışmaktan sakın! Zira huy, beraber zaman geçirilen insanların âdetlerini çalmaya meyillidir.

Zamanını, onların yaşadığı hallere ulaşmak (yücelmek) arzusuyla selef âlimleri ile geçir. Yalnızken tefekkür ederek Kur’an ile konuş. Aniden bastırmadan; elinde pişmanlık dışında bir şey kalmadan yolculuk için hazırladıklarını tekrar gözden geçir.”⁽²⁹⁾

(29) *Tenvirü'l-Gabeş Fi Fadli's-Sudan ve'l-Habeş*, s. 251, İmam Hâfız Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzi, ö.597h.

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Sevilen şeyleri yapmamaya sabretmek zor olmuştur. Çünkü güç yetirilebilir bir şeydir. Aç insan, yemeğin olmadığı yerde açlığa, yemeğin bulunduğu zamandakine nispetle daha dayanıklı olur. Aynı şekilde cinsel arzusu kabarmış olan, kadının olmadığı yerde nefesine; karşısında bir kadın bulunduğu hale nispetle daha çok hâkim olur.”⁽³⁰⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Sabırda kişinin nefsinin ve şeytanının mağlup etmesinden başka bir haslet olmasa dahi; bu vesileyle kalbin gücünün (nefse) galip olmasına, ordularının (sıkıntılarda) sebat etmesine sebep olması kafidir. Neticesinde sevinir, güçlenir ve içindeki düşmanı kovar.”⁽³¹⁾

(30) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü'ş-Şakirin* s. 63, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(31) *Kaidetün Fi's-Sabr*, s. 8, Şeyhülislam Ebu'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

Sa'd b. Malik'ten rivayet edildiğine göre, o şöyle dedi: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sordum: "İnsanlar arasında en şiddetli belalara maruz kalanlar kimlerdir?" Dedi ki: *"Peygamberlerdir. Sonra sırasıyla onlara en çok uyanlar gelir. Kişi dinindeki samimiyetine göre imtihana maruz kalır. Öyle ki yeryüzünde, üzerinde tek bir günah olmaksızın dolaşıp durur."*⁽³²⁾

9- "SABREDER VE ALLAH'TAN SAKINIRSANIZ..."

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Evet, siz sabeder ve Allah'tan sakınırsanız, onlar (düşmanlarınız) hemen şu anda üzerinize gelseler, Rabbiniz, nişanlı beş bin melekle sizi takviye eder."** (Âl-i İmrân 125)

Ebu Cafer şöyle demiştir: "Allah Teala şunu söylemiştir: Allah, Bedir'de sayınız az olmasına rağmen size zafer vermiştir. O gün sana iman etmiş olan sahabîlerine şöyle diyordun: **'Rab-**

(32) Tirmizi 2398, İbn Mace 4023, Ahmed 1481.

binizin, indirilmiş üç bin melek size yardım etmesi yetmez mi?’ (Âl-i İmrân 124) O gün Bedir günüydü.”⁽³³⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Sabır ve yakîn ile dinde imamlık (rehberlik) elde edilir.” Ardından **“Sabredip ayetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yolu gösteren imamlar (rehberler) çıkardık.”** (Secde 24) buyruğunu okumuştur.⁽³⁴⁾

Sa’d b. Malik *radıyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre, o şöyle dedi: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e sordum: “İnsanlar arasında en şiddetli belalara maruz kalanlar kimlerdir?” Dedi ki: **“Peygamberlerdir. Sonra sırasıyla onlara en çok uyanlar gelir. Kişi dinindeki samimiyetine göre imtihánlara maruz kalır. Dininde sağlam ise imtihanı şiddetli olur. Eğer zayıf ise dindarlık**

(33) *Taberi Tefsiri, Camiü’l-Beyan An Tevili Âyi’l-Kur’an*, 7/173, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

(34) *Medaricü’s-Salikin Beyne Menazil İyyake Na’büdü Ve İyyake Nesteiyen*, 2/128, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

seviyesine göre imtihan olur. Kul imtihanlara o kadar çok maruz kalır ki imtihanlar onu yeryüzünde günahsız bir şekilde dolaşacak hale gelmeden bırakmaz.”⁽³⁵⁾

Yüce Allah, kullarına, gevşeklik göstermeyi ve üzülmeyi yasaklayıp şöyle buyurmuştur: **“Gevşemeyin, üzülmeyin! İman etmişsiniz üstün olan elbette sizlersiniz.”** (Âl-i İmrân 139)

Enes b. Malik *radıyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre o dedi ki: Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*’in şöyle buyurduğunu işittim: *“Allah şöyle der: Kulumu göz bebekleri olan görme nime-ti ile imtihan edersem muhakkak ki bunların yerine kendisine cenneti vereceğim.”* Gözlerini kastetmektedir.⁽³⁶⁾

10-“SABREDENLERİ BELİRLEMEDEN...”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Yoksa, Allah içinizden cihad edenleri ortaya çıkar-**

(35) İbn Hibban 2901, Ebu Ya’la 830

(36) Buhari 5653.

madan ve sabredenleri belirlemeden cennete gireceğinizi mi sanıyordunuz?” (Âl-i İmrân 142)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Yani savaşla ve meşakkatli durumlarla imtihan edilmeden cennete gireceğinizi mi sanıyordunuz? Nitekim Allah Bakara suresinde şöyle buyurmuştur: **“Yoksa sizden öncekilerin çektikleriyle karşılaşmadan cennete girebileceğinizi mi sandınız? Onlar öylesine yoksulluk ve sıkıntı çekmişler, öyle sarsılmışlardı ki peygamber ve yanındakiler, ‘Allah’ın yardımı ne zaman gelecek?’ demeye başladılar. Bilesiniz ki Allah’ın yardımı yakındır.”** (Bakara 214)

Yine şöyle buyurmuştur: **“Elif, lâm, mîm. İnsanlar, denenip sınavdan geçirilmeden, ‘İman ettik’ demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar? Andolsun ki Biz, onlardan öncekileri de sınamıştık. Allah, elbette doğru olanları ortaya çıkaracaktır; keza O, yalancıları da mutlaka ortaya çıkaracaktır.”** (Ankebut 1-3)

Bu ayetler Müslümana teselli verip onu sabırlı kılar. Zira belalarla imtihan olmayacak hiç kimse yoktur. İmtihan, bir grup insana mahsus değildir. Hal böyle olunca kişiye, başkasının musibeti teselli olur.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: **“Allah’ın izni olmaksızın hiçbir musibet başa gelmez. Kim Allah’a inanırsa, Allah onun kalbini doğruya iletir. Allah her şeyi bilendir.”** (Teğâbü’n 11)

İbn Kesir şöyle demiştir: “A’meş dedi ki: Ebu Zibyan şöyle demiştir: Alkame’nin yanındaydık. Yanında **‘Kim Allah’a iman ederse (Allah) onun kalbine hidayet verir’** ayeti okundu. Bunun kim olduğu soruldu. Dedi ki: “O, kendisine bir musibet geldiğinde bunun Allah katından olduğunu bilen, buna razı olan ve teslimiyet gösteren kişidir.” Bunu İbn Cerir ve İbn Ebu Hatim rivayet etmişlerdir.”⁽³⁷⁾

(37) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 8/138, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

Enes b. Malik *radıyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*, kabir başında ağlayan bir kadına rastladı. Ona, “*Allah’tan kork ve sabret*” buyurdu. Kadın, “Çekil git başımdan; zira benim başıma gelen musibet senin başına gelmemiştir!” dedi. Kadına daha sonra, “O, Peygamber’dir” denildi.

Bunun üzerine kadın özür dilemek için Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in kapısına geldi ve “Seni tanıyamadım” dedi. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurdu: “*Sabır, ilk sarsıntı* (sadme) *anındadır.*”⁽³⁸⁾

11-“ALLAH, SABREDENLERİ SEVER”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Nice peygamberler vardı ki beraberlerinde birçok Rabbanî alim savaştı. Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşemediler, zaafa düşmediler ve boyun eğmediler. Allah, sabredenleri sever.**” (Âl-i İmrân 146)

(38) Buhari 1283.

Abdurrahman Es-Sa'dî şöyle demiştir: “Bu, müminler için bir teselli ve onlara uymaya bir teşvihtir. Bu imtihan durumu eskiden beri var olan bir şeydir ve Allah’ın sünneti bu şekilde cereyan edegelmiştir.

“Nice peygamberler vardı ki beraberlerinde birçok Rabbanî alim savaştı:” Yani peygamberleri tarafından iman ve salih amellerle terbiye edilmiş pek çok insan (topluluk) onlarla beraberdi. Onlara öldürülme, yaralanma ve benzeri şeyler isabet etti.

“Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşemediler, zaafa düşmediler ve boyun eğmediler:” Yani kalpleri zayıflamadı, bedenleri gevşemedi. Düşmanları karşısında zillet göstermediler. Bilakis sabrettiler, sebat ettiler ve nefislerini cesaretlendirdiler.

İşte bu sebeple Allah, **“Allah sabredenleri sever”** buyurdu.”⁽³⁹⁾

(39) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 151, Şeyh Abdurrahman b. Nâsir Es-Sa'dî, ö.1376h.

Enes b. Malik *radıyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Allah’ım! Acizlikten, tembellikten, korkaklıktan ve ihtiyarlıktan Sana sığınırım. Hayatın ve ölümün fitnesinden Sana sığınırım. Kabir azabından Sana sığınırım.*”⁽⁴⁰⁾

12- “SABREDER VE SAKINIRSANIZ...”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Andolsun ki mallarınız ve canlarınız hususunda imtihan edileceksiniz. Sizden önce kitap verilenlerden ve müşriklerden birçok incitici söz işiteceksiniz. Eğer sabreder ve sakınırsanız, şüphesiz bu, azim gerektiren işlerdendir.**” (Âl-i İmrân 186)

Kurtubî şöyle demiştir: “Bu hitap, Nebi *sal-lallahu aleyhi ve sellem*’e ve ümmetinedir. Manası şudur:

Mallarınız konusunda musibetlere maruz kalma, Allah yolunda infak etme ve şeriatın diğer yükümlülükleriyle imtihan edileceksiniz.

(40) Buhari 2823, Müslim 2706.

Canlar hususundaki imtihan; ölüm, hastalıklar ve sevdiklerin kaybıdır. Malları önce zikretmesi, mallardaki musibetlerin çokluğundandır.”⁽⁴¹⁾

Üsâme b. Zeyd *radiyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*’in yanındaydık. Kızlarından biri adına bir adam gelip oğlunun ölmek üzere olduğunu haber verdi. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *“Ona dön ve de ki: Alan da veren de Allah’tır. O’nun katında her şeyin bir eceli vardır. Sabretsin ve ecrini Allah’tan beklesin.”*

Adam sonra tekrar geldi: “Yemin ederek, mutlaka gelmeni istiyor” dedi. Bunun üzerine Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* kalktı, Sa’d b. Ubâde *radiyallahu anh* ve Muâz b. Cebel *radiyallahu anh* da onunla birlikte kalktılar. Çocuk, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*’in kucağına verildi, canı, içinde

(41) *El-Cami Li-Ahkami’l-Kur’an*, 4/193, İmam Ebu Abdullah Muhammet b. Ahmet b. Ebu Bekir b. Ferah El-Ensari El-Kurtubi, ö.671h.

su bulunan şişenin çalkaladığında çıkardığı ses gibi hırıldıyordu. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in gözleri yaşardı. Sa'd, "Bu nedir ya Rasûlallah?" dedi.

Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Bu, Allah'ın, kullarının kalplerine koyduğu bir rahmettir. Allah ancak merhametli kullarına merhamet eder."*⁽⁴²⁾

Talha b. Ubeydullah *radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Biz de mallarımız için cimrilerin hissettiğini hissederiz; fakat kendimizi sabrettiririz."⁽⁴³⁾

13- "SABREDİN, SABIRDA YARIŞIN"

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Ey iman edenler! Sabredin, sabırda yarışın, cihad için hazır olun ve Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz."** (Âl-i İmrân 200)

(42) Buhari 7377, Müslim 923.

(43) *İhya Ulumiddin*, 3/312, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed El-Gazali Et-Tusi, ö.505h.

Ebu Ali ed-Dekkâk şöyle demiştir: “Sabredenler, iki cihanın izzetini kazanmışlardır. Çünkü Allah’ın beraberliğine nail olurlar. Zira **‘Allah, sabredenlerle beraberdir.’**”

Allah Teâlâ’nın **“Ey iman edenler! Sabredin, sabırda yarışın, cihad için hazır olun ve Allah’tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.”** buyruğu hakkında şöyle denilmiştir: Burada aşağıdan yukarıya doğru bir yükseliş vardır: Sabır, müsâbereden (sabırda yarışmak); müsâbere de mürâbatadan (ribattan) önce gelir.

Ribat; *rabt*ten gelir ve *bağlamak* demektir. Mücahitlere *mürâbıt* denilmesi, atlarını savaş ânını bekleyerek bağlamalarından gelir. Sonra bir ibadeti bekleyerek kendini ona bağlayan herkese *murâbıt* denilmiştir.⁽⁴⁴⁾

(44) *Medaricü’s-Salikin Beyne Menazil İyyake Na’büdü Ve İyyake Nesteîyn*, 2/118, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Eğer sabrederseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.”**

(Nisâ 25)

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Şu nefisleri yatıştırın; çünkü onlar her kötülüğe meyyaldir. Allah, nefisine gem vurup onu yularıyla Allah’a itaate çeken ve yularıyla masiyetten çeviren kimseye rahmet etsin. Zira Allah’ın haram kıldığı şeylerden kaçınmada sabretmek, O’nun azabına sabretmekten daha kolaydır.

Derim ki: Nefiste iki kuvvet vardır; atılma kuvveti ve çekilme kuvveti. Sabrın hakikati, kişinin atılma kuvvetini faydasına olan şeylerde, çekilme kuvvetini ise zararına olan şeylerde kullanmasıdır.

İnsanlardan kimisi vardır ki faydasına olan işleri yapıp bunlarda sebat etme konusundaki sabrının kuvveti, zararına olan şeyleri yapmaktan kaçınma konusundaki sabrından daha güçlüdür. Böylesi, itaatin meşakkatine sabreder; an-

cak hevasının kendisini yasak olan bir şeye sevk etmesine dayanamayıp onu işler.

Kimisi de vardır ki yasaklananlar konusundaki sabrı, itaatlerin meşakkati konusundaki sabrından daha kuvvetlidir.

Kimisi de vardır ki ne buna ne de ona sabreder. İnsanları en faziletlisi ise her iki alanda sabır gösterendir.

İnsanların çoğu sıcak ve soğuk havalarda gece namazına kalkmak, orucun meşakkatine katlanmak konusunda sabırlıdır da ancak kendini harama bakmaktan alıkoyamaz.

Çoğu da harama bakmama konusunda sabreder, ancak iyiliği emretme, kötülükten nehyetme, kâfirlere ve münafıklara karşı cihad etme konusunda sabırlı değildir. Bilakis bu konulardaki en zayıf ve en aciz kimsedir.

Çoğu da iki durumda da sabır gösteremez. En az sayıda olanları her iki alanda sabırlı davrananlardır. Şöyle de denilmiştir: Sabır, akıl ve din kaynaklı itici gücün arzu ve heva kaynaklı

itici güç karşısında sebat etmesidir. Bunun manası şudur: Huy, hoşuna gideni yapmak ister, akıl ve din kaynaklı güç ise buna mâni olur. İkisi arasındaki savaş kesintisiz devam eder. Her gün biri galip gelir. Bu savaşı çıkaran ise kulun kalbi, sabrı, cesareti ve kararlılığıdır.”⁽⁴⁵⁾

Yunus b. Zeyd şöyle demiştir: Rebîa b. Ebu Abdurrahman’a, “Sabrın zirvesi nedir?” diye sordum. Şöyle dedi: “Musibet kendisine geldiği gün, o günden öncesinde olduğu gibi olmaktır.”⁽⁴⁶⁾

14- “YALANLANMALARA VE EZİYETLERE SABRETTİLER”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Andolsun, senden önceki peygamberler de yalanlandı. Yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine**

(45) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 21, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(46) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 99, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

sabrettiler; nihayet onlara yardımımız geldi. Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur. Andolsun, peygamberlerin haberlerinden bir kısmı sana gelmiştir.” (Enam 34)

İbn Kesir şöyle demiştir: “**Andolsun, senden önceki peygamberler de yalanlandı. Yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine sabrettiler; nihayet onlara yardımımız geldi. Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur.**’ buyruğu, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*’e bir tesellidir. Onu yalanlayanlar hakkında sabra davet ve onların sabrettiği gibi sabretmeye teşviktir. Ayrıca onlara zafer vaadi de vardır.

Onlar, kavimlerinden yalanlamaya ve ağır eziyete maruz kaldıktan sonra, nasıl dünyada zafer kazandılarsa; aynı şekilde ahirette kendilerine va’dedilen zafer de gelecektir. Bundan dolayı **‘Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur’** buyrulmuştur. Yani Allah'ın, mümin kullarına dünya ve ahirette zaferle yazdığı sözleri hiç kimse değiştiremez.

Nitekim şöyle buyurmuştur: **‘Andolsun, gönderilen kullarımız hakkındaki sözümüz şudur: Onlar mutlaka zafere ulaştırılacaklardır. Ordumuz, muhakkak galip gelecektir.’** (Safat 171-173)

Yine şöyle buyurmuştur: **‘Allah, ‘Ben ve Rasûllerim kesinlikle galip geleceğiz.’ diye hükmetmiştir. Kuşkusuz Allah; mutlak güç sahibidir, mutlak üstün olandır.’** (Mücadile 21)

‘Peygamberlerin haberlerinden bir kısmı sana gelmiştir.’ Yani onların, kavimlerinden kendilerini yalanlayanlara karşı nasıl zafere ulaştırılıp desteklendiği haberi. Dolayısıyla onların siretinde sana örnek vardır.”⁽⁴⁷⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Allah için yaptıklarından yahut emretmiş olduğu ibadet ve yasaklamış olduğu masiyetten dolayı eziyete maruz kalırsa, sabretmesi vaciptir. İntikam alma

(47) *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 8/138, İmam İmâdüddin Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

hakkı da yoktur. Zira Allah için eziyete uğramıştır; dolayısıyla sevabı Allah’a aittir.

Bundan dolayı Allah yolunda kanları ve malları giden mücahidlerin bu kayıpları tazmin altında değildir. Çünkü Allah, onlardan canlarını ve mallarını satın almıştır. Dolayısıyla bedeli kullara değil Allah’a aittir. Kullardan bir bedel isteyenin Allah’tan alacağı bir şey kalmaz. Zira Allah için telef olanı elbette Allah telafi edecektir.”⁽⁴⁸⁾

15- “ALLAH ARAMIZDA HÜKMÜNÜ VERİNCYE KADAR SABREDİN”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Eğer bir kısmınız benimle gönderilene iman ettiyse, bir kısmınız da iman etmediyse; Allah aramızda hükmünü verinceye kadar sabredin. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.”** (Araf 87)

(48) *Kaidetün Fi’s-Sabr*, s. 7, Şeyhülislam Ebu’l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

Beğavî şöyle demiştir: “Yani, eğer risaletim (peygamberliğim) hakkında ihtilaf edip tasdik edenler ve yalanlayanlar olarak iki gruba ayrıldıysanız; **‘Allah aramızda hükmünü verinceye kadar sabredin.’** Yani yalanlayanları cezalandırıp tasdik edenleri kurtarıncaya kadar bekleyin. **‘O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.’**”⁽⁴⁹⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Sabır ve şükür, her biri diğerinin kapsamına dahildir; diğeri olmadan var olamaz. Birine özel ismiyle hitap edilmesi, ondaki galip vasfı sebebiyledir. Şükrün aslı; sabır, irade ve fiilden oluşur. Çünkü şükür; Allah’a itaatle amel etmek ve masiyeti terk etmektir. Sabır ise bunun aslıdır. İtaat üzere olmak ve masiyet işlememe hususunda sabretmek, şükrün ta kendisidir. Sabır emredilmişse, onu eda etmek şükürdür.”⁽⁵⁰⁾

(49) *Tefsirü'l-Begavi: Mealimü't-Tenzil*, 8/257, İmam ebu Muhammed Hüseyin b. Mesud El-Begavi, ö.516h

(50) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin* s. 151, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbn Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

16- “RABBİMİZ! ÜZERİMİZE SABIR YAĞDIR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır ve bizi Müslüman olarak öldür.”** (Araf 126)

Abdurrahman Es-Sa’dî şöyle demiştir: **“‘Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır.’** Yani büyük bir sabır... Nekre (belirsiz) olarak gelmesi, büyüklüğüne delalet eder. Çünkü bu, canın gitmesine yol açan büyük bir imtihandır. Böyle bir imtihanda çok büyük bir sabra ihtiyaç vardır ki kalp sebat etsin, mümin imanına güvensin ve musibet anında çok rahatsızlık duymasın.”⁽⁵¹⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Sabır ile hilm arasındaki fark şudur: Sabır, hilmin meyvesi ve neticesidir. Kulun hilmi ne kadar fazlaysa, sabrı da o kadar fazla olur. Allah’ın sıfatlarında hilm, sabırdan daha geniştir. Bu sebeple ‘Halîm’ ismi Kur’an’da pek çok yerde zikredilmiştir. Geniş-

(51) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 300, Şeyh Abdurrahman b. Nâsir Es-Sa’dî, ö.1376h.

liği sebebiyle Allah onu genellikle ‘Alîm’ ismiyle birlikte zikreder: **‘Allah Alîm ve Halîm’dir.**’ (Nisâ 12)

Kul, cehaletle hilm gösterir ve acizlikle affeder. Rab Teâlâ ise ilminin kemaliyle hilm gösterir, kudretinin tamamıyla affeder. Hilme, ilim kadar; affa da kudret kadar hiçbir şey yakışmaz. Bundan dolayı sıkıntı esnasındaki duada Allah, azametle beraber hilm ile nitelendirilir.

Allah’ın ‘Halîm’ olması, O’nun zatının lazımindandır. Sabrı ise; kulların küfrüne, şirkine, O’na sövmelerine ve türlü isyanlarına karşıdır. Bütün bunlar, onu alelacele cezalandırmaya sevk etmez. Bilakis kuluna sabreder, mühlet verir, ıslahının yollarını kolaylaştırır, ona şefkatle muamele eder ve hilm gösterir. Nihayetinde kulda iyiliğe yer kalmazsa; mühlet, şefkat ve hilme liyakati kaybederse; Rabbine yönelmez ve onun huzuruna ne iyilik ve nimet ne de bela ve ceza kapısından girmez bir hale gelirse; Allah onu asla mağlup olmayan ve her şeye gücü yetenin

yakaladığı gibi yakalar. Elbette bunu bütün mazeretleri elinden aldıktan, bütün kapılardan ve de her yolla çağırıp öğüt verdikten sonra yapar.

Bütün bunlar hilm sıfatının gereğidir. Zira bu, O'nun zatî sıfatıdır, asla zail olmaz.”⁽⁵²⁾

Asmai şöyle demiştir: “Çölde giderken çirkin bir kocası olan güzel bir kadına denk geldim. Ona dedim ki: ‘Böyle bir adamın karısı olmaya nasıl razı oldun?’ Bana şöyle cevap verdi: ‘Belki kendisi Yaratanı ile arasında güzel bir iş yaptı da Allah beni ona sevap olarak verdi. Belki de ben kötü bir amel işledim de onu bana ceza olarak verdi.’”⁽⁵³⁾

Ebu'l-Hasan El-Medaini şöyle demiştir: İmran b. Hittan, hanımının yanına girdi. İmran, çirkin ve kısa boylu bir adamdı. Güzel bir kadındı, süslenmişti de. İmran ona bakınca gö-

(52) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü'ş-Şakirin* s. 533-534, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(53) *Ahkamü'n-Nisa*, İmam Hafuz Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzi, ö.597h.

züne daha güzel geldi. Kendini alamayıp uzun süre bakıp durdu. Kadın ‘Neyin var?’ diye sordu. O ‘Allah’a yemin olsun ki çok güzel olmuşsun.’ dedi. Kadın şöyle cevap verdi: ‘Müjdeler olsun! Sen de ben de cenneteyiz.’ Hittan dedi ki: ‘Nereden biliyorsun?’ Kadın şöyle dedi: ‘Sana benim gibi biri verildi, şükrettin, ben de senin gibi biriyle imtihan oldum, sabrettim. Sabreden de şükreden de elbette cennettedir.’”(54)

17- “ALLAH’TAN YARDIM İSTEYİN VE SABREDİN”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Musa, kavmine dedi ki: Allah’tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz yeryüzü Allah’ındır, kullarından dilediğine onu miras bırakır. Akıbet takva sahiplerininidir.**” (Araf 128)

Abdurrahman Es-Sa’dî şöyle demiştir: “Musa, kavmine, hiçbir şeye güçlerinin yetme-

(54) *El-Muntazam Fi tarihi'l-Müluk ve'l-Ümem*, 6/291, İmam Hafuz Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzi, ö.597h.

diği ve mukavemet edemeyecekleri bir durumda, ilahî yardım ve Rabbanî istianeyle tavsiyede bulunarak şöyle dedi:

‘Allah’tan yardım isteyin:’ Yani size faydalı olanı getirmesi ve zararlı olanı sizden defetmesi için O’na dayanın, Allah’a güvenin. Allah’ın işinizi tamamlayacağından emin olun. **‘Ve sabredin:’** Yani başınıza gelene sabır gösterin, ferahlığı bekleyin.

‘Şüphesiz yeryüzü Allah’ındır:’ Firavun’un ve kavminin değil ki orada dilediklerini yapsınlar!

‘Kullarından dilediğine onu miras bırakır:’ Yani onu insanlar hikmetine ve iradesine göre arasında döndürür. Ancak akıbet (güzel sonuç) takva sahiplerinindir. Onlar imtihan döneminde sabırla denenseler bile, nihayetle zafer onlarındır. Allah onları kavimlerine galip kılar.

‘Akıbet:’ Yani kavimlerine karşı güzel sonuç onların payı olacaktır. Kulun vazifesi de budur. Gücü olduğu zaman başkasının zararını defede-

cek sebeplere sarılması icap eder. Aciz kaldığında ise sabreder, Allah'tan yardım ister ve ferahlığın gelmesini bekler.”⁽⁵⁵⁾

18-“ALLAH SABREDENLERLE BERABERDİR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Allah’a ve Rasulüne itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin; sonra korkuya kapılırsınız ve kuvvetiniz gider. Sabredin. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir.”** (Enfâl 46)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Allah Teâlâ, düşmanlara karşı savaşırken sebat etmeyi ve sabretmeyi emretmiştir. Kaçmamalı, geri dönmemeli ve korkaklık göstermemelidir; o halde Allah’ı zikretmeli, O’nu unutmamalı, O’ndan yardım dilemeli, O’na tevekkül etmeli ve düşmana karşı O’ndan zafer istemelidir. Allah’a ve Rasûlüne itaat etmeli; Allah’ın emrettiğini yapmalı ve nehyettiğinden kaçınmalıdır. Kendi aralarında

(55) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 300-301, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa’dî, ö.1376h.

da çekişmemelidir ki ihtilafa düşmesinler; zira bu başarısızlık ve korkaklık sebebi olur.

‘Kuvvetiniz gider:’ Yani gücünüz, birliğiniz ve eski haliniz gider.

‘Sabredin. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir:’ Sahabîler, cesaret ve Allah’ın irşat ettiği emirlere uyma konusunda, önceki ümmetlerden ve nesillerden kimsenin ulaşamadığı, sonraki nesillerde kimsenin ulaşamayacağı bir dereceye ulaştılar.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in bereketiyle ve O’nun emrine itaat etmekle; kalpleri ve ülkeleri fethettiler.

Az sayılarına rağmen, Rum, Fars, Türk, Berberî, Habeş, Sudan, Kıptî ve diğer milletleri yendiler. Hepsine galip geldiler; neticesinde Allah’ın kelimesi her yerde tek hâkim oldu, dini bütün dinlere üstün geldi. Otuz yıldan az bir sürede İslam devleti doğuya ve batıya yayıldı.

Allah onlardan razı olsun, onların razı olacakları mükafatları onlara ihsan etsin. Bizi de

onların zümresi dahil etsin. O, cömerttir, hesapsız şekilde ihsanda bulunandır.”⁽⁵⁶⁾

İbn Abbas *radıyallahu anhuma*’dan şöyle rivayet edilmiştir: “**Eğer içinizde sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye galip gelirler**’ (Enfal, 65) ayeti inince, bu, Müslümanlara ağır geldi; zira bir kişinin on kişiden kaçmaması farz kılınmıştı.

Sonra hafifletme geldi: **‘Şimdi ise, Allah yükünüzü hafifletti ve sizde muhakkak bir zaaf olduğunu bildi. Eğer içinizde sabırlı yüz kişi olursa iki yüz kişiye galip gelirler.’** (Enfal, 66) Allah ilk sayıdan ne kadar eksilttiyse, sabırdan da o kadar eksiltmiştir.”⁽⁵⁷⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Zafer sabırla, ferahlık sıkıntıyla, kolaylık da zorlukla beraberdir. Sabır, sahibine, silah bulunmadan ve sayı olmadan yardım eder. Sabrın zaferdeki yeri; başın

(56) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 4/72, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

(57) Buhari 4653.

bedendeki yeri gibidir. Nitekim vaadinde vefalı, sözünde sadık olan, muhkem kitabında, sabredenlere mükafatlarını hesapsız bir şekilde vereceğinin sözünü vermiştir. Hidayeti, yardımını ve apaçık fethiyle onlarla beraber olduğunu haber vermiştir. Buna bağlı olarak şöyle buyurmuştur: **‘Sabredin. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir.’** Bu beraberlik sayesinde sabredenler, dünyanın ve ahiretin hayrını almışlar; gizli-açık nimetleri kazanmışlardır.”⁽⁵⁸⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Sıcak günlerle, yağmurlara, karlara, yolculuğun meşakkatlerine, eşkıyalara sabredemeyenin... ticarete bir ihtiyacı yok demektir. Bütün insanlar bilir ki herhangi bir şeyi samimiyetle isteyen kimse, o şey için, duyduğu arzu nispetinde sabreder.”⁽⁵⁹⁾

(58) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 65, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(59) *Kaidetün Fi’s-Sabr*, s. 8, Şeyhülislam Ebu’l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

19- “ALLAH HÜKMÜNÜ VERİNCESYE KADAR SABRET”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sana vah-yedilene uy ve Allah hükmünü verinceye kadar sabret. O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır.”**

(Yunus 109)

Taberi şöyle demiştir: “Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: ‘Ey Muhammed! Rabbinin sana vah-yettiğine ve indirdiğine uy, onunla amel et. Müşrik kavminden sana ulaşan eziyetlere ve hoşuna gitmeyen şeylere, Allah onlar hakkında ve senin hakkında ayırıcı bir hüküm verinceye kadar Allah için sabret.’

‘O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır.’ Yani o, hüküm verenlerin en hayırlısı, hakemlerin en adaletlisidir.

Nitekim Allah, onlarla Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* arasında Bedir gününde hükmünü verdi; onları kılıçla öldürdü. Geride kalanlar hakkında ise helak ettiklerine tattırdığının -tev-

be edip emrine itaat etmeleri müstesna- aynısını uygulanmasını emretti.”⁽⁶⁰⁾

Aişe *radiyallahu anha*’dan rivayet edildiğine göre, o dedi ki: Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*’e sordum: “Senin için Uhud gününden daha zor bir gün oldu mu?” Şöyle buyurdu: *“Kavminden neler çektim neler! Bu kötülüklerin en fenası, onların bana Akabe günü yaptığıdır. Kendimi İbn Abdi Yâlîl b. Abdi Kulâl’e arz ettim de istediğimi kabul etmedi. Keder içinde yola koyuldum. Karnu’s-Seâlib’e varınca başımı kaldırdım; bir bulut beni gölgeliyordu. Baktım, içinde Cebraîl vardı. Seslendi: ‘Allah kavminin sana söylediklerini ve sana verdikleri cevabı işitti. Sana dağlardan sorumlu meleği gönderdi; onlar hakkında dilediğini emret.’ Dağlardan sorumlu melek bana şöyle dedi: ‘Ey Muhammed! Ben dağlardan sorumlu meleğim. Rabbin, beni sana, senin emrini yerine getirmem için gönderdi. Dilersen şu iki*

(60) *Taberi Tefsiri, Camiü’l-Beyan An Tevili Âyi’l-Kur’an*, 12/306, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

dağı onların üzerine kapatayım.’ (Bunun üzerine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dedi:) ‘Hayır! Ben, Allah’ın onların soyundan, O’na hiçbir şeyi ortak koşmadan sadece O’na ibadet edecek kimseler çıkarmasını umarım.’”⁽⁶¹⁾

20- “ANCAK SABREDİP SALİH AMEL İŞLEYENLER MÜSTESNA”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Ancak sabredip salih amel işleyenler müstesna. İşte onlar için mağfiret ve büyük bir mükafat vardır.”** (Hûd 11)

Taberi şöyle demiştir: **“Ancak sabredip salih amel işleyenler müstesna:’** Onlara dünyadan bir şiddet ve darlık isabet etse, bu onları Allah’a itaatten alıkoymaz. Sabrederler ve O’nun emrine boyun eğler. Onlara bolluk ve genişlik gelirse, şükrederler ve Allah’ın, üzerlerindeki haklarını eda ederler.

(61) Buhari 3231, Müslim 1795, İbn Hibban 6561, Nesai, *Es-Sünen El-Kübra* 7659.

‘İşte onlar için mağfiret:’ Allah onların günahlarını bağışlar ve ahirette onları rezil etmez. **‘...ve büyük bir mükafat vardır:’** Dünya yurdunda işledikleri salih amellere karşılık, günahlarının bağışlanmasıyla beraber Allah katından bol sevap ve büyük mükafat da vardır.”⁽⁶²⁾

Allah Teala, Hud’un, kavmine şöyle dediğini aktarır: **“Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanmayı dileyin, sonra O’na tövbe edin ki üzerinize bolca yağmur göndersin ve kuvvetinize kuvvet katsın; sakın günahkârlar olup Allah’tan yüz çevirmeyin!”** (Hud 52)

Ebu Saîd El-Hudrî *radıyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: Ensar’dan bazı kimseler Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’den istediler. O da verdi. Tekrar istediler, yine verdi. Nihayet yanındaki tükendi. Sonra şöyle buyurdu: **“Yanımda verilecek hayır (mal) namına ne varsa, onu sizden esirgemem. Kim iffetli olmaya**

(62) Taberi Tefsiri, Camiü’l-Beyan An Tevili Âyi’l-Kur’an, 7/10, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

gayret ederse Allah onu iffetli kılar. Kim müstağni olmaya gayret ederse Allah onu zengin kılar. Kim sabretmeye gayret ederse Allah ona sabır verir. Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha bol/geniş bir nimet verilmemiştir.”⁽⁶³⁾

İbn Battâl şöyle demiştir: “Allah katında sabredenlerin en yüksek derecesi; Allah’ın haram kıldıklarından sakınma, Allah’ın itaatıyla amel etme konusunda sabır gösteren kimselerin derecesidir. Bunu yapan, Allah’ın halis kullarından ve seçkinlerindendir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in ‘*Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha bol/geniş bir nimet verilmemiştir*’ buyruğunu görmüyor musun?”⁽⁶⁴⁾

21- “SABRET! ŞÜPHESİZ AKİBET TAKVA SAHİPLERİNİNDİR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Bunlar, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir.**

(63) Buhari 1469, Müslim 1053.

(64) *Şerh Sahihi'l-Buhari*, 10/182, Ebu'l-Hasan Ali b. Halef b. Abdülmelik İbn Battal.

Daha önce ne sen bunları biliyordun ne de kavmin. O halde sabret. Şüphesiz akıbet takva sahiplerininindir.” (Hûd 49)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Allah Teâlâ, Nebisi ve Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’e şöyle diyor: Bu kıssa ve benzerleri, **‘geçmiş gayb haberlerindendir.’** Onları, sanki şahit olmuşsun gibi **‘sana vahy ediyoruz,’** yani bunları sana katımızdan vahiy yoluyla bildiriyoruz. **‘Daha önce ne sen bunları biliyordun ne de kavmin:’** Yani ne sende ne de kavminden herhangi birinde, senin yalanlanmana sebep olacak bir bilgi vardı. Bilakis Allah bunu sana, gerçeğe uygun olarak bildirdi. O halde kavminin seni yalanlamalarına ve eziyetlerine karşı sabret. Şüphesiz Biz sana yardım edeceğiz, inayetimizle seni koruyacağız. Tıpkı önceki peygamberleri düşmanlarına karşı üstün kıldığımız gibi dünyada ve ahirette güzel sonucu sana ve sana uyanlara nasip edeceğiz.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Elbette Biz hem dünya hayatında hem de şahitlerin hazır**

bulunacağı günde elçilerimize ve inanmış kişilere yardım ederiz. O gün zalimlere mazeretlerinin hiçbir faydası olmaz. Lânet onlarıdır, kalınacak yerin en kötüsü de onlar içindir.”

(Mümin 51-52)

“Andolsun, gönderilen kullarımız hakkındaki sözümüz şudur: Onlar mutlaka zafere ulaştırılacaklardır. Ordumuz, muhakkak galip gelecektir.” (Saffat 171-173)

“O halde sabret. Şüphesiz akıbet, takva sahiplerininindir.” (Hûd 49)⁽⁶⁵⁾

“Sabret! Şüphesiz Allah, ihsan edenlerin ecrini asla zayi etmez.” (Hud 115)

Avn b. Abdullah şöyle demiştir: “İçinde şer bulunmayan hayır, afiyetteyken şükretmek, muşibet yaşarken de sabretmektir.”⁽⁶⁶⁾

(65) *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 7/447, İmam İmâdüddin Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

(66) *Tesliyet-ü Ehli'l-Mesaib*, s. 17, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammet El-Minbici El-Hanbeli.

22- “ARTIK BANA DÜŞEN GÜZEL BİR SABIRDIR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakub dedi ki: ‘Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah’tır.’”** (Yusuf 18)

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Bu sebeple Yusuf’un, kadınlarla ve azizin karısıyla imtihanı; masiyetten kaçınmak için zindanı tercih etmesi, kardeşlerinin zulmüne sabretmesinden çok daha büyük ve Allah katındaki derecesi bakımından daha üstündür. Nitekim Allah Teâlâ onun hakkında şöyle buyurmuştur: **‘Böylece onu, kötülükten ve ahlâksız bir iş yapmaktan uzak tutmak istedik. Şüphesiz o samimi kullarımızdandı...’** (Yusuf 24)

Bu, musibetlere sabırla birlikte masiyet işlemekte sabretmek gibidir. İlki, daha büyüktür

ve Allah dostlu olan takva sahiplerinin sabrıdır. Sehl b. Abdullah et-Tüsterî şöyle demiştir: ‘İyilikleri, iyi olan da kötü olan da yapar. Ancak günahlara karşı sadece siddıklar sabreder.’ Yusuf bir siddık ve nebi idi.

Kendi isteği dışında zulme uğrayıp sabreden kimseye gelince; bu durum pek çok kişide vardır. Kim kerim olanların sabrettiği gibi sabretmezse, hayvanların unuttuğu gibi unuttur.

Aynı şekilde mazluma iktidar verdiğin, ona zulmedenin mağlup ettiğin; buna bağlı olarak zalim tevbe edip O’na boyun eğdiğinde onu affetmek güzel ve faziletli bir ameldir. Bunu dünyada akıl ve din ehli insanlar yapar; zira hükümdarların ve valilerin, halkına halim davranmaları, iktidarlarının sağlamlaşmasına, insanların kendilerine daha çok itaat etmesine ve gönüllerinin onlara meyletmesine vesile olur.”

Yine şöyle demiştir: “O çirkin fiili işlemeyi kolaylaştıran sebeplerin çokluğuna rağmen herhangi bir kuldun bir beklenti yahut korku

olmaksızın yalnız Allah için arzulara ve hevaya boyun eğme hususunda sabrı; bunun yanında uzun süre zindanda kalmayı tercih etmesi... -Nitekim Yusuf böyle demiştir: **‘Rabbim! Zindan bana bunların benden istediklerinden daha iyidir.’** (Yusuf 33)- böyle bir tavrın benzeri ancak Allah’ın salih ve seçkin kullarında, takva ehli evliyalarında görülür.

Nitekim Allah şöyle demiştir: **‘Böylece onu, kötülükten ve ahlâksız bir iş yapmaktan uzak tutmak istedik. Şüphesiz o samimi kullarımızdandı.’** (Yusuf 24)

İşte o da Allah’ın, kendileri hakkında **‘Şüphesiz Benim kullarımın üzerinde senin bir hakimiyetin yoktur’** (Hicr 42) buyurduğu seçkin, samimi kullarındandır. Bundan dolayı Yusuf’tan herhangi bir günah sadır olmamıştır. Bilakis bir şeye kalkışır gibi olup sonra onu Allah için terk etmesi kendisi için sevap olarak yazılmıştır. Bundan dolayı Allah, Yusuf adına herhangi bir tevbe ve istiğfardan bahsetmemiştir. Halbuki

Âdem, Davud, Nuh ve daha başka peygamberlerin tövbe ettiklerini zikretmiştir. Ancak o peygamberler adına herhangi bir çirkin fiilden bahsetmemiştir. Allah’a hamdolsun! Bilakis onların tövbesi başka kimselere göre iyilik sayılabilecek amellerden dolayı olmuştur.

Bundan dolayı o çirkin fiili işlemeye yol açacak birçok imkân varken maruz kaldığı imtihan; buna rağmen onun sabretmesi konusunda Yusuf’un benzeri yoktur. Başkası hakkında bundan daha hafif seviyede imtihanlar olduğu bilinmektedir. Nitekim Buhari ve Müslim’de rivayet edildiğine göre Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Yedi sınıf insan vardır ki Allah Teâlâ onları kendi gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı günde gölgesinde gölgelendirecektir: Adaletli yönetici, Allah’a ibadet üzere büyüyen genç, yalnızken Allah’ı anarak gözleri yaşla dolup taşan kimse, kalbi mescitlere bağlı kimse, Allah için birbirini seven iki kimse, mevki sahibi olan güzel

bir kadın tarafından birlikte olmaya çağrıldığı halde, ‘Ben Allah’tan korkarım’ diyen kimse, sağ elinin verdiği sadakayı sol eli bilmeyecek şekilde gizleyen kimse.”⁽⁶⁷⁾

Bu çirkin işi yapmamak için eziyetlere sabrı, kardeşlerinin zulmüne karşı sabrından daha büyükse; peygamberlerin, yalnız Allah’a ibadet etmeye davet, iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma vazifesi bağlamında kendilerine emredileni terk etmemek için yalanlayanların eziyetlerine sabretmeleri acaba nasıldır?! Şüphesiz böyle bir sabır, Allah yolunda cihad kabilindedir. Zira cihadın maksadı, Allah’ın kelimesinin en yüce olması ve dinin bütünüyle Allah’a ait olmasıdır.

Dolayısıyla cihad ve cihad esnasında sabır en faziletli amellerdendir. Nitekim Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“İşin başı İslam, temel direği namaz, zirve noktası ise Allah yolunda cihaddır.”* Bu sahih bir hadistir. İmam Ahmed

(67) Buhari 6806, Müslim 1031

ile sahih olduğunu belirterek Tirmizi rivayet etmiştir. Bu hadis Muaz b. Cebel *radıyallahu anh*'tan rivayet edilen uzun hadisin bir bölümüdür. Cihad Allah'ın en sevdiği ameldir.

Dolayısıyla o günahı işlememe yönünde gösterdiği sabır, Allah'ın yasakladıklarını işlemeyerek terk edip hicret eden muhacirin, Allah yolunda nefesiyle ve Allah'ın gizli-açık düşmanlarına karşı cihad eden mücahidin sabrı gibidir.

Günahı terk etme konusunda sabırlı davranan muhacir, ancak kendi nefesine ve şeytanına karşı cihad eder. Bundan sonra Allah'ın kelimesi en yüce olsun, din bütünüyle Allah'ın olsun diye Allah'ın açık düşmanlarına karşı cihad eder.”⁽⁶⁸⁾

Müminlerin annesi Aişe *radıyallahu anha*'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: “Ben yaşı küçük bir kızdım, Kur'an'dan çok şey okuyamıyordum. Dedim ki: ‘Vallahi, insanların ko-

(68) *Mecmuu'l-Fetava*, 17/17-18, Şeyhülislam Ebu'l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

nuştüğünü işittiğinizi, bunun içinize yerleştiğini ve buna inandığınızı kesinlikle biliyorum. Eğer size ‘Ben beriyim’ desem -ki Allah benim suçsuz olduğumu biliyor- bana inanmayacaksınız. Eğer itirafta bulunsam -ki Allah benim suçsuz olduğumu biliyor- beni doğrulayacaksınız. Vallahi, kendim için ve sizin için, Yusuf’un babasından başka bir örnek bulamıyorum. O şöyle demişti: **‘Artık güzel bir sabır. Anlattıklarınıza karşı yardımına sığınılacak olan ancak Allah’tır.’**”(69)

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Sabır iki türlüdür: İsteyerek gösterilen sabır ve zorunlu olarak gösterilen sabır. İsteyerek sabretmek, zorunlu olandan daha üstündür. Çünkü zorunlu olan sabırda insanlar ortaktır ve bunu isteyerek sabretmeye gücü yetmeyenler dahi yapabilir. Bundan dolayı Sıddık Yusuf’un, Aziz’in karısına karşılık vermeme, bundan dolayı maruz kaldığı hapis ve sıkıntılar konusundaki sabrı, kardeşlerinin kendisini kuyuya atarak babasından ayır-

(69) Buhari 2661.

maları ve kendisini köle gibi satmaları karşısındaki sabrından daha büyük olmuştur.”⁽⁷⁰⁾

23- “ARTIK BANA DÜŞEN GÜZEL BİR SABIRDIR. UMULUR Kİ ALLAH ONLARIN HEPSİNİ BANA GETİRİR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “(Yakub) dedi ki: Hayır! Nefisleriniz size bir iş süsledi. Artık bana düşen güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. Şüphesiz O, Alîm ve Hakîm’dir.” (Yusuf 83)

Begavî şöyle demiştir: “**‘Hayır! Nefisleriniz size bir iş süsledi.’** Yani babalarına dönüp abilerinin kendilerine söylediğini anlattılar. Buna karşılık babaları, onlara **‘Hayır! Nefisleriniz size bir iş süsledi’** dedi. Yani kardeşinizi, menfaat elde etmek için Mısır’a götürmenizi süsledi. **‘Artık bana düşen güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir.’** Yani

(70) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 59, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

Yusuf'u, Bünyamin'i ve Mısır'da kalan kardeşlerini. **"Şüphesiz O, Alim'dir:"** Yani hüznümü ve ayrılık acımı bilir. **"Hakîm'dir:"** Kullarının işlerini en güzel şekilde tedbir eder."⁽⁷¹⁾

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "(Kardeşleri,) **'Sen gerçekten Yusuf musun?' dediler. O da 'Ben Yusufum, bu da kardeşim. Allah bize lütufta bulundu. Kim sakınır ve sabrederse; şüphesiz Allah iyilik edenlerin mükafatını zayi etmez' dedi.**" (Yusuf 90)

Abdurrahman Es-Sa'dî şöyle demiştir: "Kardeşleri, kendileriyle konuşanın Yusuf olduğunu anladılar. Bunun üzerine şöyle dediler: **'Sen gerçekten Yusuf musun?' dediler. O da 'Ben Yusufum, bu da kardeşim. Allah bize lütufta bulundu.'** Yani bize iman, takva ve dünyada iktidar vererek... Bu da sabır ve takva sebebiyle olmuştu. **'Kim sakınır:'** Yani Allah'ın haram kıldığı şeylerden kaçınırsa, **'ve sabrederse:'** Yani

(71) *Mealimü't-Tenzil*, 13/267, İmam ebu Muhammed Hüseyin b. Mesud El-Begavi, ö.516h.

acılara, musibetlere ve emirleri yerine getirmeye sabrederse, **‘şüphesiz Allah iyilik edenlerin mükafatını zayi etmez.’** Çünkü sabır ve takva, ihsandandır. Allah da güzel amel işleyenlerin sevabını asla zayi etmez”⁽⁷²⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Allah, Nebisi Yusuf Es-Sıddık’tan haber vererek; sabrının ve takvasının onu izzet ve temkin (iktidar) makamına ulaştırdığını bildirmiştir. Böylece kurtuluşu sabra ve takvaya bağlamıştır. Müminler de bunu anlamışlardır: **‘Ey iman edenler! Sabredin, sabırda yarışın, Allah’tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.’** (Âl-i İmrân 200)

Allah Teâlâ sabredenleri sevdiğini bildirmiştir; bu da, sabra rağbeti olanlar için en büyük teşviktir. **‘Allah sabredenleri sever.’** Ayrıca sabredenlere, her biri dünya ehlinin birbirine haset ettiği her şeyden daha hayırlı olan üç müjde vermiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **‘O sabre-**

(72) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 404, Şeyh Abdurrahman b. Nâsir Es-Sa’dî, ö.1376h.

denleri müjdele! Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, ‘Doğrusu biz Allah’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz’ derler. İşte Rablerinin lütufları ve rahmeti bunlar içindir ve işte doğru yolu bulanlar da bunlardır.” (Bakara 155-157)

Yine Allah, kullarına dünyanın ve dini yaşamının zorluklarına karşı sabır ve namazla yardım dilemelerini tavsiye ederek şöyle buyurmuştur: **‘Sabır ve namazla yardım dileyin. Şüphesiz bu, huşû duyanlardan başkasına ağır gelir.’** (Bakara 45)

Cenneti kazanmayı ve cehennemden kurtulmayı da sadece sabredenlere özgü kılarak şöyle buyurmuştur: **‘Sabretmiş olmaları sebebiyle bugün ben onları ödüllendirdim; asıl kurtuluş a erenler işte onlardır.’** (Müminun 111)

Allah, ahiret mükafatını istemenin ve dünyanın süsünden yüz çevirmenin ancak sabırlı müminlere nasip olacağını bildirmiştir: **‘Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler: Yazıklar olsun size! İman edip salih amel işleyenler için**

Allah'ın mükafatı çok daha hayırlıdır. Ona da ancak sabredenler kavuşturulur.' (Kasas 80)

Allah Teâlâ, yine, kötülüğe en güzel şekilde karşılık vermenin, kötülük yapanı sanki samimi bir dost haline getireceğini bildirerek şöyle buyurmuştur: **'İyilikle kötülük bir olmaz. Sen kötülüğü en güzel olanla sav; o zaman bakarsın ki aranızda düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir.'** (Fussilet 34) Bu güzel haslete **'ancak sabredenler kavuşturulur; buna ancak hayırdan büyük payı olanlar kavuşturulur.'** (Fussilet 35)

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: **'Yakub 'Artık bana düşen güzel bir sabırdır''** (Yusuf 18, 83) demiştir. O, Allah'ın vaadine güvenmiş ve sözünü tutmuştur. Sonra Yusuf'a olan derin üzüntüsü ve özlemi onu **'Vah Yusuf um vah!'** (Yusuf 84) demeye sevk etmiştir.

Bu durum, onun **'güzel bir sabır'** sözüyle çelişmez; çünkü güzel sabır, içinde mahlukata şikâyet barındırmayan sabırdır. Allah'a şikâyet

bulunmak ise sabra engel değildir; nitekim o şöyle demiştir: **‘Ben kederimi ve hüznümü sadece Allah’a arz ederim.’** (Yusuf 86)

Allah Teâlâ, Peygamberine de güzelce sabretmeyi emretmiştir. O da bu emre uyarak şöyle dua etmiştir: *‘Allah’ım! Gücümün zayıflığını ve çaresizliğimi sadece sana şikâyet ediyorum.’*

Şikâyet iki kısımdır: Birincisi, Allah’a yapılan şikayettir ki bu, Yakub *aleyhisselam*’ın **‘Ben kederimi ve hüznümü sadece Allah’a arz ediyorum’** (Yusuf 86) sözünde olduğu gibi sabra aykırı değildir.”⁽⁷³⁾

Ebu’l-Abbas Takiyyüddin’in şöyle demiştir: “Arzuların baskısına karşı sabretmek, arzunun yol açtığı sonuca sabretmekten daha kolaydır.”

İbnü’l-Kayyim şöyle demiştir: “İnsanlardan kimin sabrı, heva ve arzusuna galip gelirse o meleklerle katılır. Kimin de heva ve arzusu sabrına

(73) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 59, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

galip gelirse o şeytanlara katılır. Eğer yeme, içme ve cinsel ilişki gibi doğal dürtüleri sabrına galip gelirse, o da hayvanlara katılır.”⁽⁷⁴⁾

Mesruk b. El-Ecda’dan rivayet edildiğine göre Ümmü Rûmân *radiyallahu anha* (Aişe *radiyallahu anha*’nın annesi) şöyle anlatmıştır: “Ben ve Aişe otururken onu bir ateş (humma) tuttu. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* gelip ‘*Belki de olay hakkında konuşulduğu içindir?*’ dedi. Aişe *radiyallahu anha*, ‘Evet’ dedi ve oturdu. Sonra şöyle dedi: ‘Benim ve sizin durumunuz, Yakub ve oğullarının durumu gibidir: ‘(Bana düşen) **artık güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımına sığınılacak olan ancak Allah’tır.**’ (Yusuf 18)”⁽⁷⁵⁾

Bu yüzden halini, Allah’tan başkasına şikâyet etme; çünkü bütün işler O’nun elindedir, sıkıntıyı gideren yalnızca O’dur. Üzüntü ve

(74) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 24, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(75) Buhari 4691.

kederi Allah'tan başkasına arz etmek sabrın sevabını azaltır.

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Allah; peygamberine, güzelce ayrılmayı (hecr-i cemil), güzelce affetmeyi (safh-ı cemil) ve güzelce sabretmeyi (sabr-ı cemil) emretmiştir.

Güzelce ayrılmak, incitmeden ayrılmaktır. Güzelce affetmek, sitem etmeden affetmektir. Güzelce sabretmek ise şikâyet etmeden yapılan sabırdır. Yakub *aleyhisselam*'ın **‘Ben kederimi ve hüznümü sadece Allah’a arz ederim’** (Yusuf 86) sözü ile **‘Artık güzel bir sabır (gerekir)’** (Yusuf 18) sözü bir aradadır; dolayısıyla Allah’a şikâyet etmek güzel sabra engel değildir.

Musa *aleyhisselam*'dan rivayet edildiğine göre o şöyle derdi: ‘Allah’ım! Hamd Sanadır, şikâyet (arz-ı hal) Sanadır, yardım istenen Sensin, sığılacak olan Sensin ve tevekkül Sanadır.’”(76)

(76) *Mecmuu'l-Fetava*, 6/329, Şeyhülislam Ebu'l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Kim Allah’tan bir şey istemezse (Allah) ona gazap eder.*”

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Eğer bir kulun, insanlar kendisine eziyet ettiğinde onları suçladığını, kendi nefesine dönüp kusuru kendinde aramadığını ve istiğfar etmediğini görürsen, bil ki bu onun için gerçek bir musibettir. Eğer tevbe edip istiğfar ederse ve ‘Bu benim günahlarım sebebiyledir’ derse, bu durum onun hakkında bir nimete dönüşür.”⁽⁷⁷⁾

24- “RABLERİNİN RIZASINI İSTEYEREK SABREDEN...”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Onlar, Rablerinin rızasını isteyerek sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli ve açık harcayan ve kötülüğü iyi-**

(77) *Kaidetün Fi's-Sabr*, s. 5, Şeyhülislam Ebu'l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

likle savan kimselerdir. İşte dünya yurdunun güzel sonucu onlar içindir.” (Ra’d 22)

İbnü’l-Kayyım demiştir ki: “Eğer denirse ki: Üç sabır türünden hangisi daha kâmindir: Emredilenleri yerine getirmede sabır mı, yasaklardan kaçınmada sabır mı, yoksa kadere sabır mı?

Cevaben denir ki: Sorumlulukla (emir ve yasakla) ilgili olan sabır, sadece kadere karşı olan sabırdan daha üstündür. Çünkü kadere sabretmek, iyi kimsede de kötü kimsede de mümin kimsede de kafir kimsede de bulunur. Bu yüzden herkes ister istemez kadere sabreder. Ancak emir ve yasaklara karşı sabretmek peygamberlerin ve onlara en güzel şekilde uyanların sabrıdır. Bu konuda en iyi tabi olan kimse en çok sabreden kimsedir.

Her sabır türü de kendi yerinde ve vaktinde diğerlerinden üstündür; dolayısıyla haramdan kaçınma vaktinde haramdan kaçınmada sabır, ibadet vaktinde ise ibadete sabır daha üstündür.

‘Emirleri yerine getirmede sabır ile yasaklardan kaçınmada sabırdan hangisi Allah katın-

da daha çok sevilir?’ diye sorulursa; cevap olarak deriz ki: Bu, alimlerin ihtilaf ettiği bir konudur:

Bir grup şöyle demiştir: ‘Günahlardan kaçınmada sabır, daha üstündür; çünkü daha zordur. İbadetleri iyiler de kötüler de yapabilir ama günahlardan ancak sıddıklar kaçınabilir.’

Yine dediler ki: ‘Haramlara karşı sabretmek, nefsin arzusuna karşı gelmektir ve bu her şeyden daha zordur. Dolayısıyla en meşakkatli ve en faziletli sabır budur.

Nefsin sevdiği bir şeyi terk etmek, onu terk edenin kendisi için terk ettiği zatı (Allah’ı), kendi nefsinden ve arzusundan daha çok sevdiğinin kanıtıdır. Ancak sevenin sevdiği işi yapması bundan farklıdır. Zira bu, böyle bir sonucu gerektirmez.

Yine dediler ki: ‘Ayrıca bu sabır türünde gerçek mertlik ve yiğitlik vardır. Nitekim İmam Ahmed şöyle demiştir: ‘Yiğitlik, korktuğun şey için, arzuladığın şeyi terk etmektir.’ Kişinin mertliği ve yiğitliği, sabrı kadardır.’

Yine demişlerdir ki: ‘Asıl hayret verici olan, emirleri yerine getirenin sabrı değildir. Çünkü emirlerin çoğu, ruhların sevdiği adalet, ihsan, ihlas ve iyilik gibi temiz hasletlerdir. Asıl hayret verici olan, nefsin çoğunlukla arzuladığı yasaklara karşı sabredip, dünyada hemen ulaşabileceği sevgilisini ahiretteki daha yüce bir sevgili için terk etmektir. Nefis hemen ulaşabileceği sevgiliye meyillidir; ondan el çekmeye sabretmek ise doğasına aykırıdır.’

Yine demişlerdir ki: ‘Yasakların insanı cezbeden dört temel itici gücü vardır: Nefis, şeytan, heva (arzu) ve dünya. Kul, bu dördüne karşı gerçek bir cihad vermedikçe onları terk edemez. Ki bu, nefse en ağır en acı gelen şeydir.’

Yasaklardan kaçınmak için gösterilen sabır, nefsin iştah ve lezzet duyduğu şeylere karşı, onu alma isteği ve gücü varken gösterilen bir korunma ve sakınma çabasıdır ki bu en zor olanıdır.”⁽⁷⁸⁾

(78) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 64-65, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

İbn Teymiyye demiştir ki: “Kişinin, kendisine eziyet edene karşı sabretmesi ve ona katlanması, hasmının (düşmanının) zulmünden dönmesine, pişmanlık duyup özür dilemesine ve insanların onu kınamasına sebep olur. Böylece o kişi, yaptığı eziyetten dolayı utanarak ve pişman olmuş bir şekilde geri döner.”⁽⁷⁹⁾

25- “SABRETTİĞİNİZDEN DOLAYI SİZE SELAM OLSUN”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sabrettiğinizden dolayı size selam olsun. Dünya yurdunun akıbeti ne güzeldir!”** (Ra’d 24)

İbn Kesir dedi ki: “Allah Teâlâ, bu övgüye değer vasıflara sahip kimselerden haber vererek, **‘yurdun akıbeti’** nin onlara ait olduğunu bildirmektedir; bu da dünya ve ahiretteki güzel sonuç ve zaferdir.”⁽⁸⁰⁾

(79) *Kaidetün Fi’s-Sabr*, s. 9, Şeyhülislam Ebu’l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

(80) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 4/450, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dimeşkî, ö.774h.

Suhayb'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Müminin durumu ne hayret vericidir/ ne güzeldir! Zira onun her işi hayırdır ve bu durum sadece mümine hastır: Başına sevindirici bir durum gelirse şükreder, bu onun için hayır olur; başına üzücü bir durum gelirse sabreder, bu da onun için hayır olur.”*⁽⁸¹⁾

İkrime *radıyallahu anh*'ın İbn Abbas *radıyallahu anhuma*'dan rivayet ettiğine göre, o şöyle demiştir: “Her insan mutlaka hem sevinir hem de üzülür. Lakin siz musibeti sabra, sevinci ise şükre dönüştüren...”⁽⁸²⁾

Cafer bin Süleyman'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: Basra'da abide bir kadın vardı. Başına büyük bir musibet geliyor ama o feryat edip sızlanmıyordu. Kendisine bu duru-

(81) Müslim 2999.

(82) *Musannef*, s. 269, no: 35796, İmam Hafız Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed b. İbrahim İbn Ebu Şeybe, ö.235h.

mu sorulunca şöyle dedi: “Başıma gelen her musibette ateşi (cehennemi) hatırlıyorum; o vakit musibet gözümde topraktan daha basit bir hale geliyor.”⁽⁸³⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Kulun, sabrın imanının yarısı olduğuna şahitlik etmesi gerekir. Kendi nefsinin (duygularının) hatırına, imanından bir şeyi feda etmemelidir. Eğer sabrederse imanını korumuş ve onu eksilmekten muhafaza etmiş olur. Allah Teâlâ da iman edenlerin üzerinden belaları defeder.”⁽⁸⁴⁾

26- “BİZE YAPTIĞINIZ EZİYETLERE ELBETTE SABREDECEĞİZ”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Biz, ne diye Allah’a tevekkül etmeyelim? Halbuki O, bize yollarımızı göstermiştir. Bize yaptığınız eziyet-**

(83) *El-Mücalese Cevahirü'l-İlm*, Kadı Ahmet b. Mervan b. Muhammet Ed-Dineveri El-Maliki, ö.333h.

(84) *Kaidetün Fi's-Sabr*, s. 8, Şeyhülislam Ebu'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

lere elbette sabredeceğiz. Tevekkül edenler, sadece Allah’a tevekkül etsinler.” (İbrahim 12)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Peygamberler şöyle dediler: **‘Biz ne diye Allah’a tevekkül etmeyelim?’** Yani ona tevekkül etmekten bizi alıkoyan ne olabilir? Halbuki o bize en doğru, en açık yolları göstermiştir.

‘Bize yaptığınız eziyetlere elbette sabredeceğiz.’ Yani kötü sözlere ve çirkin fiillere karşı sabredeceğiz. **‘Tevekkül edenler, sadece Allah’a tevekkül etsinler.’”**⁽⁸⁵⁾

Abdurrahman Es-Sa’dî şöyle demiştir: “Bundan tevekkülün vacip olduğu, imanın gereklerinden biri olduğu ve Allah’ın sevip razı olduğu büyük ibadetlerden olduğu anlaşılır.

‘Biz ne diye Allah’a tevekkül etmeyelim?’ Yani bizi Allah’a tevekkül etmekten alıkoyan ne var? Halbuki biz hak ve hidayet üzereyiz. Hak

(85) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 8/184, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

ve hidayet üzere olan kimsenin bu hali, tam tevekkülde bulunmasını icap ettirir. Aynı şekilde Allah'ın hidayet üzere olana yardım etmeye kefil olduğunu bilmek de bunu gerektirir.

Buna karşın hak ve hidayet üzere olmayan kimsenin durumu bunun aksinedir; o, Allah'a karşı bir garantiye sahip değildir. Bundan dolayı onun hali, Allah'a tevekkül edenin halinden farklıdır, onun zıddıdır.

Bu noktada peygamberler, kavimlerine gösterdikleri büyük bir mucizeye işaret etmişlerdir. Şöyle ki: Kavimleri genellikle onlara baskın ve galip durumda olmalarına rağmen, peygamberler Allah'a tevekkül ederek, O'nun kendilerine yeteceğine ve onları koruyacağına kesin olarak güvenerek kavimlerine meydan okumuşlardır.

Kavimlerinin onlara zarar verme ve getirdikleri hakkı yok etme hırslarına rağmen, Allah onları kavimlerinin kötülüklerinden korumuştur. Nitekim bu durum, Nuh *aleyhisselam*'ın, kavmine söylediği şu söze benzer:

‘Ey kavmim! Eğer benim aranızda bulunmam ve Allah’ın ayetlerini hatırlatmam size ağır geliyorsa, bilin ki ben ancak Allah’a dayanıp güvendim. Siz de ortaklarınızla beraber ne yapacağınızı kararlaştırın; yapacağınız iş içinde bir dert olarak kalmasın. Sonra hakkımdaki hükmünüzü uygulayın ve bana mühlet de vermeyin!’ (Yunus 71)

Hud *aleyhisselam*’ın da şu sözüne benzer: **‘(Hud) dedi ki: Ben Allah’ı şahit tutuyorum, siz de şahit olun ki ben O’nu bırakıp da tapıtığınız ortak koştuklarınızdan uzağım. Haydi, hepiniz toplanıp bana tuzak kurun, sonra bana mühlet de vermeyin!’** (Hud, 54-55)

‘Bize verdiğiniz eziyetlere karşı elbette sabredeceğiz.’ (İbrahim 12)

Yani, bizler sizi davet etmeye, vaazımıza ve hatırlatmalarımıza devam edeceğiz. Sizden bize gelecek olan eziyetlere aldırış etmeyeceğiz. Çünkü biz, sevabını Allah’tan umarak ve size nasihat ederek başımıza gelecek her türlü eziyete kendi-

mizi hazırladık. Ümidimiz şu ki Allah, bu çokça hatırlatmalar vesilesiyle sizi hidayete erdirir.

‘Tevekkül edenler,’ başkasına değil, **‘yalnız Allah’a tevekkül etsinler.’** (İbrahim 12)

Şüphesiz ki tevekkül, her türlü hayrın anahatarıdır.

Şunu da bil; peygamberlerin tevekkülleri, en yüce hedeflere ulaştıran ve en üstün mertebede olan tevekküldür ki Allah’ın dinini ikame etmek, O’nun dinine yardım etmek, kullarını hidayete erdirmek ve onlardan dalâleti (sapıklığı) gidermek uğrunda ki tevekkülleridir. İşte bu, tevekkülün en kâmil olanıdır.”⁽⁸⁶⁾

Rasûller, kavimlerine meydan okuyarak “Düşmanlarının hilelerine ve tuzaklarına rağmen, Allah’a tevekkül ettiklerini ve Allah’ın kendilerine yeteceğine kesin inandıklarını” ilan ettiler. Nitekim Allah da düşmanlarının şerrine karşı Rasûllerine yetti.

(86) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 423, Şeyh Abdurrahman b. Nâsir Es-Sa'dî, ö.1376h.

27-“İSTER SIZLANALIM İSTER SABREDELİM BİZİM İÇİN BİRDİR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Allah bizi hidayete erdirseydi, biz de size doğru yol gösterirdik. Artık ister sızlanalım ister sabredelim bizim için birdir. Bizim için sığınacak bir yer yoktur.”** (İbrahim 21)

İbn Ebu Hatim’in İbn Zeyd b. Eslem’den rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: Cehennem ehli birbirlerine şöyle derler: “Gelin ağlayalım ve Allah’a yalvaralım; zira cennet ehli, ağlamaları ve yalvarmaları ile cennete eriştiler.” Bunun üzerine ağladılar. Bunun fayda vermediğini görünce, “Gelin sabredelim; zira cennet ehli, sabırla cennete eriştiler” dediler. Benzeri görülmemiş bir sabır gösterdiler. Fakat bu da fayda vermedi. İşte o zaman şöyle dediler: **“Artık ister sızlanalım ister sabredelim bizim için birdir. Bizim için sığınacak bir yer yoktur.”** (İbrahim 21)⁽⁸⁷⁾

(87) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm Müsneden An Rasulullah Ve’s-Sahabe Ve’t-Tabiin*, 1/2240, İmam hafız Abdurrahman b. Muhammed b. İdris Er-Razi İbn Ebu Hatim, ö.327h.

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Denildi ki: Sabır, nefsin cesaretidir. ‘Cesaret, bir saatlik sabırdır’ diyen, sözünü buradan almıştır.”

Yine denildi ki: Sabır, sarsıntı anında kalbin sebat etmesidir. Sabır ve sızlanma birbirinin zıddıdır. Bundan dolayı her biri diğerinin karşısında zikredilir, onunla karşılaştırılır. Allah Teala cehennem ehli hakkında şöyle demiştir: **‘Artık ister sızlanalım ister sabredelim bizim için birdir. Bizim için sığınacak bir yer yoktur.’**

Sızlanma, acizliğin eşi ve kardeşidir. Sabır ise metanetin eşi ve kaynağıdır. Sızlanmaya ‘Kökün nedir?’ diye sorulsa ‘Acizliktir’ diye cevap verir. Metanete ‘Kökün nedir?’ diye sorulsa ‘Sabırdır’ diye cevap verir. Nefis, kulun, üzerinde cennete veya cehenneme gittiği bir binek gibidir. Sabır ise o bineğin yuları ve gemi mesabesindedir. Eğer bineğin yuları ve gemi olmazsa, binek her tarafa başıboş bir şekilde gider.”⁽⁸⁸⁾

(88) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin* s. 31, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

Ebu Hüreyre *radıyallahu anh*'dan rivayet edildiğine göre, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Dünya müminin zindanı, kafirin cennetidir.*”⁽⁸⁹⁾

Abdullah b. Mübarek de şöyle derdi: “Dünya, müminin zindanıdır. Zindandaki en hayırlı amel, sabretmek ve öfkeyi yutmaktır. Mümin için dünyada bir devlet yoktur; onun devleti, yarın ahirettedir.”⁽⁹⁰⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Şüphesiz ki kişinin (kendisine zulmedenden) intikam alması ve karşılık vermesi; hasmının kötülüğünün artmasına, nefsinin (kibrinin) güçlenmesine ve size ulaştırabileceği eziyet türlerini daha fazla düşünmesine sebep olabilir. Nitekim bu durum gözlemlenen bir gerçektir.”⁽⁹¹⁾

(89) Müslim 2956

(90) *Tenbihü'l-Muğteribin Evahirü'l-Karn El-Aşir Ala Ma Halefu Fihi Selefahum Et-Tahir*, s. 109, Kutub Ebul-Mevahib Abdülvehhab b. Ahmed b. Ali Es-Şafiî Es-Şa'rani, ö.973h.

(91) *Kaidetün Fi's-Sabr*, s. 9, Şeyhülislam Ebu'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

28- “SABREDENLERE... MÜKAFATLARINI VERECEĞİZ!” (NAHL, 42)

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katındaki ise kalıcıdır. Sabredenlere, yaptıklarının en güzeliyle mükafatlarını mutlaka vereceğiz.”** (Nahl 96)

Taberi şöyle demiştir: “Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: Allah’a, bollukta ve darlıkta itaat üzere sabredenlere, kıyamet gününde sabırlarına ve rızasına ulaşma uğrunda yarışmalarına karşılık sevaplarını, en kötü amellerine göre değil de en güzel amellerine göre mutlaka vereceğiz.”⁽⁹²⁾

“Yaptıklarının en güzeliyle:” Yani işledikleri amellerin en güzeliyle hesaba çekerek, kötülerini bir kenara bırakarak. Ve Allah, fazlıyla günahlarını bağışlayacaktır.

Ebu Saîd El-Hudrî ve Ebu Hüreyre *radıyalahu anhuma*’dan rivayet edildiğine göre, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: **“Müs-**

(92) *Taberi Tefsiri, Camiü'l-Beyan An Tevili Âyi'l-Kur'an*, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

lümâna isabet eden hiçbir yorgunluk, hastalık, keder, hüznün, eziyet ve gam yoktur ki -hatta bir diken bile batsa- Allah bununla onun günahlarını örtmesin.”⁽⁹³⁾

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Şüphesiz Allah'ı zikretmek; zoru kolaylaştırır, güçlüğü basitleştirir ve meşakkatleri hafifletir. Ne zaman bir zorluk üzerine ‘Allah’ zikredilse o iş kolaylaşır; ne zaman bir şiddet üzerine ‘Allah’ zikredilse o şiddet zail olur; ne zaman bir keder üzerine ‘Allah’ zikredilse o keder dağılır. Dolayısıyla Allah'ı zikretmek; şiddetten sonra gelen ferahlık, zorluktan sonra gelen kolaylık, gam ve hüzünden sonra gelen kurtuluştur.”⁽⁹⁴⁾

İbn Teymiyye, (Allah'a) itaat edinceye kadar sabretmek gerektiği hakkında şöyle demiştir: “Kul, emrolunduğu şeyi ancak sabır ve sebat

(93) Buhari 5641 Müslim 2573, Tirmizi 966, Ahmed 11450.

(94) *El-Vabil Es-Sayyib Mine'l-Kelim Et-Tayyib*, s. 57, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

göstererek, ayrıca zahirî ve batınî (nefsi) düşmanıyla mücadele ederek yerine getirebilir. Emredilen görevleri ifa etmesi ve müstehab (nafile/güzel) amelleri işlemek, işte bu sabrın derecesine göredir.”⁽⁹⁵⁾

29- “CİHAD EDİP SABREDENLERİ!”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sonra şüphesiz Rabbin, fitneye uğratıldıktan sonra hicret edenlerin, ardından cihad edip sabredenlerin yanındadır. Şüphesiz Rabbin, bunlardan sonra elbette Gafûr (çok bağışlayan) ve Rahîm (çok merhamet eden)dir.”** (Nahl 110)

Taberi şöyle demiştir: “Sonra -ey Muhammed!- şüphesiz senin Rabbin; müşriklerin, dinleri sebebiyle işkence ettiği, sonra yurtlarından, meskenlerinden ve aşiretlerinden ayrılıp İslam diyarına hicret eden o kimseler için mağfiret sahibidir. Onlar hicretten sonra, müşriklere karşı

(95) *Kaidetün Fi's-Sabr*, s. 2-3, Şeyhülislam Ebu'l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

kılıç sallayarak elleriyle ve onlardan berî olduklarını ilan ederek de dilleriyle cihad etmişler, cihadlarında da sabretmişlerdir.

‘Şüphesiz Rabbin, bunlardan sonra elbette Gafûr (çok bağışlayan) **ve Rahîm**(çok merhamet eden)**dir:’** Şüphesiz Rabbin, bu yaptıklarından sonra onlara karşı elbette çok bağışlayıcıdır. Diyor ki: Allah; kalplerinde başka bir inanç taşıdıkları ve iman esaslarına itikat ettikleri halde, müşriklerin zorlamalarından dolayı onların karşısında onların istemiş oldukları küfür kelimesini söylemelerine rağmen; kendilerinden sadır olan bu kusuru setredecek/örtecek, ifşa etmeyecek; ardından Zatına dönüp tevbe ettikten sonra da onları hiçbir şekilde cezalandırmayacak kadar merhametlidir.”⁽⁹⁶⁾

İbnü’l-Kayyım, sabır konusunda iflas edip sabırsızlıkları sebebiyle şeytanın kendilerine musallat olduğu kişiler hakkında şöyle demiştir:

(96) *Taberi Tefsiri, Camiü'l-Beyan An Tevili Âyi'l-Kur'an*, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

“Artık öyle bir hale gelir ki şeytan, onun askerlerinden biri haline gelir. Bu, bidatçı davetçilerin ve başkasına musallat olmuş fâcirlerin halidir. Nitekim şair şöyle demiştir:

‘Ben İblis’in ordusundan bir kişi idim, yükseldim,

Öyle ki artık İblis benim ordumda bir asker oldu.’

Böylece İblis ve askerleri onun yardımcılarından olurlar. İşte bunlar, bedbahtlıklarına mağlup olanlardır. Bunun neticesinde dünya hayatını ahiret karşılığında satın almışlardır. Bu hale, ancak sabır konusunda iflas ettikleri için düşmüşlerdir.

Bu hal, belanın zorlaşması, bedbahtlığın dibine yuvarlanmak, kazanın kötü şekilde tecelli etmesi ve düşmanın mutlu olacağı gülünç duruma düşme durumlarından birine yol açar.”⁽⁹⁷⁾

(97) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 40, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

Ebu Hüreyre *radıyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Belanın zorluğundan, bedbahtlığın en dibine yuvarlanmaktan, kötü şekilde tecelli eden kaderden ve düşmanların sevineceği bir hale düşmekten Allah’a sığının!”*⁽⁹⁸⁾

Cüneyd b. Muhammed, kendisine sabır konusu sorulunca şöyle cevap verdi: “Yüzünü ekşitmeden acıyı yudumlamaktır.”⁽⁹⁹⁾

30-“SABREDERSENİZ, BU, SABREDENLER İÇİN ELBETTE DAHA HAYIRLIDIR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Eğer ceza verecekseniz, size yapılanın misliyle ceza verin. Ama sabrederseniz, bu, sabredenler için elbette daha hayırlıdır. Sabret! Senin sabrın ancak Allah’ın yardımınıdır. Onlardan dola-**

(98) Buhari 6616.

(99) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 99, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

yı üzülme ve kurdukları tuzaklardan sıkıntıya düşme.” (Nahl 126-127)

Begavî şöyle demiştir: “Bu ayetler, Medine’de Uhud şehitleri hakkında nazil olmuştur. Bunun sebebi şudur:

Müslümanlar, Uhud günü müşriklerin kendi ölümlerine yaptıklarını; karınlarını yardıklarını ve kötü şekilde organlarını kestiklerini (müsle yaptıklarını) görünce çok üzüldüler.

Öyle ki Uhud’da öldürülen Müslümanlar arasında, Hanzala b. er-Rahib hariç, organları kesilmemiş (müsle yapılmamış) kimse kalmamıştı.

Hanzala’ya dokunmamışlardı, çünkü onun babası Ebu Amir er-Rahib, Ebu Süfyan ile beraberdi; bu yüzden Hanzala’yı (babasının hatırına) bıraktılar.

Müslümanlar bu durumu gördüklerinde şöyle dediler: ‘Eğer Allah bizi onlara karşı üstün kılarsa, biz bu yaptıklarından daha fazlasını onlara yapacağız ve onlara Araplardan hiç kimse-

nin bir başkasına yapmadığı şekilde karşılık vereceğiz (organlarını keseceğiz).”⁽¹⁰⁰⁾

Nahl Suresi, acele etmeme uyarısıyla başlar. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **“Allah’ın emri geldi, artık onu acele istemeyin.”** Acele etmek (isti’câl), bir şeyi vaktinden önce istemektir.

Diğer taraftan sure, sabır tavsiyesiyle sona erer: **“Sabret! Senin sabrın da ancak Allah’ın yardımınıdır. Onlar için üzülme, kurdukları tuzaklardan dolayı da sıkıntıya düşme.”** (Nahl, 127)

Sabırda pek çok hayır, büyük bir sevap ve miktarını ancak Allah’ın bildiği hesapsız müka-fatlar gizlidir. Bu sebeple sabırlı olmak ve aceleci davranmamak lazımdır.

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Allah, sabrın, sabredenler için daha hayırlı olduğunu yeminle pekiştirerek şöyle haber vermiştir: **‘Eğer**

(100) *Begavî Tefsiri: Meâlimü’t-Tenzîl*, İmam Ebu Muhammed El-Huseyn b. Mesud El-Begavî, ö.516h.

sabrederseniz, elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır.’ (Nahl, 126)

Ayrıca sabır ve takva olduğu sürece, düşman ne kadar baskın ve güçlü olursa olsun hilelerinin zarar vermeyeceğini de şöyle haber vermiştir: **‘Eğer sabreder ve sakınırsanız, onların hilesi size hiçbir zarar vermez. Şüphesiz Allah, onların yaptıklarını kuşatmıştır.’** (Âl-i İmrân, 120)”

İbnü’l-Kayyım ayrıca şöyle demiştir: “Musibet anında elbiseleri yırtmak, yüzü dövmek, elleri birbirine vurmak, saç kazıtmak ve feryat figan ederek (ölünün arkasından kendine) beddua etmek sabra aykırıdır. Bu sebeple Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* musibet anında bağıra çağıra ağlayan, saçını kazıtan ve elbisesini yırtan kişilerden berî/uzak olduğunu bildirmiştir.”⁽¹⁰¹⁾

Ebu Hüreyre *radıyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*

(101) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 526, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

şöyle buyurmuştur: *“Kabul edileceğine kesin bir şekilde inanarak Allah’a dua edin. Bilin ki Allah, gafil olan ve başka şeylerle meşgul olan bir kalpten gelen duaya icabet etmez.”*⁽¹⁰²⁾

Selman-ı Farisi *radıyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Şüphesiz Rabbiniz çok hayâ ve kerem sahibidir. Kulu ellerini O’na açtığında, onları boş çevirmekten hayâ eder.”*⁽¹⁰³⁾

Meymun b. Mihran şöyle demiştir: “Hiç kimse hayrın en üst noktasına veya ondan daha aşağısına, sabır olmadan ulaşamaz.”⁽¹⁰⁴⁾

31- “SEN DE SABRET”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek O’na yalvaranlarla beraber sen de sabret. Dünya haya-**

(102) Tirmizi 3479, Bezzar 10061.

(103) *Sahih*, Ebu Davud 1477.

(104) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 80, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

tının güzelliklerini isteyerek gözlerini o kimselerden ayırma. Bizi anmayı kendisine unutturduğumuz ve işinde aşırı giderek hevesine uyan kimseye uyma.” (Kehf 28)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Yani Allah’ın kullarından, fakir veya zengin, güçlü veya zayıf olsun; Allah’ı zikreden, O’nu tehlil eden (‘Lâ ilâhe illallah’ diyen), O’na hamd eden, O’nu tesbih eden, O’nu tekbir eden; sabah akşam O’ndan niyazda bulunan kimselerle beraber otur.

Anlatıldığına göre bu durum, Kureyş ile gelenlerinin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’den sadece kendileriyle oturmasını; Bilal, Ammar, Suhayb, Habbab ve İbn Mesud gibi zayıf sahabîlerle beraber oturmamasını ve o zayıf kimselere ayrı bir meclis tahsis etmesini istemeleri üzerine nazil olmuştur.

Allah Teâlâ onu bundan menetmiş ve şöyle buyurmuştur: **‘Sabah akşam Rablerine, O’nun rızasını dileyerek dua edenleri yanından kovma.’** (Enam 52)

Ayrıca ona bu kimselerle beraber oturmayarak kendini sabırla alıştırmasını emrederek şöyle buyurmuştur: **‘Sabah akşam Rablerine, O’nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte sabret...’** (Kehf 28)

Yüce Allah ayrıca şöyle buyurmuştur: **‘Öyleyse onların söylediklerine sabret; güneşin doğuşundan önce de batışından önce de Rab-bini hamd ile tesbih et.’** (Tâhâ 130)⁽¹⁰⁵⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Kul bilmelidir ki; eğer sabrederse Allah mutlaka onun yanındadır ve ona yardım edecektir. Zira Allah sabredenin vekilidir. Haksızlığa uğrayanın da kendisine zulmeden Allah’a havale etmesi gerekir. Kim bizzat kendisi hakkını, intikamını almaya çalışırsa, Allah onu nefsiyle baş başa bırakır ve o kişi kendi kendisinin yardımcısı olur. Oysa yardım edenlerin en hayırlısı olan Allah’ın yardımı

(105) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 5/152, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

nerede, yardım edenlerin en acizi ve zayıfı olan insanın kendi kendine yardımını nerede?!”⁽¹⁰⁶⁾

32- “HEPSİ SABREDENLERDENDİ”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“İsmail’i, İdris’i ve Zülkifl’i de an. Hepsi sabredenlerdendi.”** (Enbiya 85)

Abdurrahman Es-Sa’di dedi ki: “Yani seçkin kullarımızı ve gönderilmiş peygamberlerimizi en güzel şekilde an/zikret. Onları en etkili sözlerle öv. İbrahim oğlu İsmail, İdris ve Zülkifl; İsrailoğulları peygamberlerinden olan bu kişilerin **‘hepsi sabredenlerdendi.’**

Sabır; nefsi dizginlemek ve onu doğası gereği arzuladığı şeylerden alıkoymaktır. Bu tarif, sabrın üç türünü de kapsamaktadır: Allah’a itaat etmede sabır, Allah’a isyan etmemede sabır, Allah’ın acı veren takdirleri (musibetler) karşısında sabır. Bir

(106) *Kaidetün Fi’s-Sabr*, s. 8-9, Şeyhülislam Ebu’l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

kul, bu üç türün hakkını tam olarak vermedikçe ‘tam sabırlı’ ismini hak edemez.

Yüce Allah bu peygamberleri sabırla nitelendirmiştir. Bu da onların sabrın hakkını verdiklerini ve onu gereği gibi yerine getirdiklerini gösterir.

Ayrıca Allah onları ‘salihlik/iyilik’ ile de nitelendirmiştir. Bu nitelik, Allah’ı tanıma, O’nu sevmeye, her an O’na yönelme ile kalbin salih olmasını; Allah’ı zikretmek, Allah’ın adını dilinden düşürmemek ile dilin salih olmasını; Allah’a itaatle meşgul olmaları ve günahlardan uzak durmaları ile azaların salih olmasını kapsar.

İşte sabırları ve bu iyilikleri sebebiyle Allah onları rahmetine kabul etmiş ve onları diğer peygamber kardeşlerinin arasına katmıştır. Onlara dünyada ve ahirette sevaplarını vermiştir.

Allah Teâlâ’nın onlara verdiği sevap, alemler içinde onları özel olarak anmasından; sonra gelenler arasında onlara güzel bir nam bırakma-

sından başka bir şey olmasaydı, bu bile şeref ve fazilet olarak yeterdi.”⁽¹⁰⁷⁾

Eyyûb başına gelen sıkıntı üzerine Rabbine yakarmıştır: Allah Teâlâ şöyle buyurur: **“Eyyûb’u da an; hani o, Rabbine, ‘Başıma bir bela geldi, Sen merhametlilerin en merhametlisisin’ diye seslenmişti. Biz de onun duasını kabul ettik, kendisinden o sıkıntıyı giderdik; tarafımızdan bir rahmet ve ibadet edenler için bir hatırlatma olmak üzere ona ailesini ve onlarla beraber bir katını daha verdik.”** (Enbiya 83-84)

33- “BAŞLARINA GELENE SABREDERLER”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Onlar ki, Allah anıldığı zaman kalpleri titrer. Başlarına gelene sabrederler, namazı kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden harcarlar.”** (Hac 35)

(107) *Teysirü'l-Ke'rim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 570, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa'dî, ö.1376h.

Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Kim bir musibete uğrayanı (müptela) görür de ‘Beni, senin imtihan edildiğin şeyden afiyetle kurtaran ve yarattığı birçok kimseye üstün kılan Allah’a hamdolsun’ derse, o bela ona isabet etmez.”*⁽¹⁰⁸⁾

Nevevi dedi ki: “Mezhebimizin alimleri ve başka alimler şöyle demiştir: Kişinin bu zikri, kendisi duyacak kadar gizlice söylemesi gerekir. Müptela olan (sıkıntıdaki) kişiye duyurmamalıdır ki onun kalbi bundan dolayı incinmesin. Ancak o zatın belasının bir masiyet olması durumu müstesnadır.

Eğer bir fitne çıkmasından endişe etmiyorsa, ona duyurmasında bir sakınca yoktur. En iyisini Allah bilir.”⁽¹⁰⁹⁾

(108) Tirmizi (3432) şöyle demiştir: Garip bir hadistir ve sadece bu vecihten, Ebu Hüreyre rivayetini bilmekteyiz. İbn Mace, 3892, İbn Ömer’den rivayet etmiştir. *Sahihü'l-Cami* 555, *Silsiletü'l-Ehadis Es-Sahiha* 2737.

(109) *El-Ezkar*, s. 357, imam allame fakih hafız Ebu Zekeriya Muhyiddin b. Şeref En-Nevevi, ö.676h.

İbnü'l-Kayyım dedi ki: “Allah’ın hakkını eda ederken sabretmeli, o hakkı zayi etmemelidir ki ondan mahrum kalmasın. Haramlardan uzak durma konusunda sabretmeli ki nefsinin istediği her şeyi elde etmesine imkân vermesin. Yoksa bu, onu harama düşürür. Sıkıntılara ancak ‘Sıddıklar’ sabreder.

Bazı Selef alimleri şöyle demiştir: ‘Belaya mümin de kafir de sabreder. Ancak afiyete (bolluk ve sağlığa) sadece Sıddıklar sabreder.’ Abdurrahman b. Avf dedi ki: ‘Zorlukla imtihan edildik sabrettik, bollukla imtihan edildik sabredemedik.’⁽¹¹⁰⁾

Fudayl b. İyaz, Allah Teala’nın **“Sabrettiğinizden dolayı size selam olsun.”** (Ra’d 24) ayeti hakkında şöyle demiştir: “Emredildikleri şeyleri eda etmede, nehyedildikleri şeylerden de uzak durmada sabrettiler.”⁽¹¹¹⁾

(110) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 115, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(111) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 74, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

34-“SABREDEN ERKEKLER VE SABREDEN KADINLAR”

Allah Teala şöyle buyurmuştur: **“Şüphesiz Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, itaate devam eden erkekler ve itaate devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazı erkekler ve mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve iffetlerini koruyan kadınlar, Allah’ı çok zikreden erkekler ve Allah’ı çok zikreden kadınlar; işte Allah bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükafat hazırlamıştır.”**

(Ahzab 35)

İbnü’l-Kayyım dedi ki: “Bu, ihlas ehli kulların ibadetidir. Kişi; ibadetin hakkını vermek, rükünlerini, vaciplerini ve sünnetlerini yerine getirmek için sabra muhtaçtır. İbadet esnasında Allah’ı unutmamak ve O’na ibadetle meşgul

olurken kalbinin Allah ile beraberliğini bozması için sabra muhtaçtır. Uzuvarının ibadette olması, kalbinin Allah'ın huzurunda olmasını engellememelidir.”⁽¹¹²⁾

Yine şöyle demiştir: “Mükellefiyet kalemi onun amellerini yazdığı müddetçe hiçbir halinde sabırdan müstağni olamaz. Zira kişi, yerine getirmesi vacip olan emir, kaçınıp terk etmesi vacip olan yasak, -ittifakla- sabretmesi gereken takdir ve verene şükretmesi gereken nimet arasında durur.

Madem bu haller hiçbir şekilde kendisinden ayrılmıyorsa, o zaman sabır da ölene kadar kendisi için gereklidir.”⁽¹¹³⁾

Muhammed b. Şübrüme, başına bir bela geldiğinde şöyle derdi:

(112) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin* s. 5, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(113) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin* s. 114, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

“Yaz bulutu gibidir, yakında dağılır.”⁽¹¹⁴⁾

35-“SABRETMİŞ OLMALARININ KARŞILIĞINI VERDİM”

Allah Teala şöyle buyurdu: **“Bugün Ben onlara, sabretmiş olmalarının karşılığını verdim; onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”** (Müminun 111)

İbn Kayyım şöyle demiştir: “Allah’a şikâyet etmek sabr-ı cemil ile çelişmez. Bilakis kulun şikayetini O’ndan başkasına yöneltmesi sabrı tamamen ortadan kaldırır. Şikâyeti sadece O’na arz etmek sabrın ta kendisidir. Allah Teala kulunu; şikayetini, yalvarışını ve duasını duymak için imtihan eder.

Allah Teala, bela vaktinde Kendisine yalvarmayan ve boyun büküp Kendisine sığınmayan kimseyi kınamıştır. Nitekim şöyle buyurmuştur: **“Andolsun Biz onları azap ile yakaladık ama**

(114) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 115, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

yine de Rablerine boyun eğmediler ve O'na yalvarmadılar.” (Müminun 76)

Kul, Rabbinin imtihanlarına karşı kendini dayanıklı göstermeye çalışmamalıdır; kendisinin bu konuda çok aciz olduğunu bilmelidir.

Rab, kulu imtihan ettiğinde onun dayanıklılık göstermesini değil, bilakis O'na boyun büküp sığınmasını ve yalvarmasını ister. O, Kendisine şikâyetle bulunanı sever, Kendisine karşı kibirlenenden ise nefret eder.

Birine “O'na; kendisine gizli kalmayan bir hali ne diye arz ediyorsun?” denildiğinde, “Rab-bim, kulunun O'nun önünde zilletini, acizliğini ikrar etmesinden razı olur.” demiştir.

Maksat şudur: Allah Teala Rasûlüne, hükümlerine ve takdirlerine gönülden sabreden azim sahibi peygamberlerin sabrettiği gibi sabretmesini emretmiştir. Bu, sabrın en kâmil olanıdır. Bu sebeple kıyamet gününde şefaât meselesi, içlerinden en faziletli ve en sabırlı olan şe-

faati üstlenene kadar bu peygamberler arasında birinden diğerine dönüp durur.”⁽¹¹⁵⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “İnsanların; kişinin malına, haysiyetine veya nefisine verdikleri zararlara sabretmek nefis için çok zordur. Çünkü nefis kendisine acı veren şeyi hemen hisseder, mağlup olmaktan hoşlanmaz; bundan dolayı intikam almak ister. Bu tür bir eziyete ancak peygamberler ve sıddıklar sabredebilir.”

36-“(BAKALIM) SABREDECEK MİSİNİZ?”

Allah Teala buyurmuştur: **“Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de şüphesiz yemek yerler, çarşıda pazarda gezerlerdi. (Ey insanlar!) Sizi birbiriniz için imtihan aracı kıldık. (Bakalım) sabredecek misiniz? Rabbin, hakkıyla görendir.”** (Furkan 20)

(115) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 26, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

Abdurrahman Es-Sa'di şöyle demiştir: “Allah, inkarcıların **‘Bu ne biçim peygamber? Yemek yiyor, çarşılarda geziyor.’** (Furkan 7) sözlerine cevap olarak şöyle demiştir: **‘Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de şüphesiz yemek yerler, çarşıda pazarda gezerlerdi.’** Biz onları yemek yemez cansız bir varlık kılmadık, onları melek de yapmadık. Dolayısıyla onlar da senin için güzel bir örnek vardır.

Zenginlik ve fakirliğe gelince; ikisi de Allah’ın imtihanı ve hikmetidir. **‘Sizi birbiriniz için imtihan aracı kıldık.’** Peygamberler, gönderildikleri kişiler için bir imtihan, itaat edenler ile isyan edenleri ayıran bir sınavdır. Peygamberleri de insanları hakka davet etmek vazifesiyle imtihan ettik. Zengin, fakir için; fakir de zengin için imtihanıdır. Dünya fitne, bela ve imtihan yurdu.

O fitneden maksat şudur: Acaba üzerinize düşen görevi yapıp **‘(Bakalım) sabredecek misiniz’** de Mevla’nız sizi mükafatlandıracak? Yoksa sabretmeyip cezayı mı hak edeceksiniz?

‘Rabbin her şeyi hakkıyla görendir.’ Hallerini bilir, risaleti için layık olanı seçer. Amellerinizi bilir ve karşılığını verir; iyilikse iyilik, kötülükse kötülük!⁽¹¹⁶⁾

İbnü’l-Cevzi şöyle demiştir: “Kim fitneye yaklaşırsa selametten uzaklaşır. Kim sabırlı olduğunu iddia ederse kendi nefsiyle baş başa bırakılır. Nice bakışlar vardır ki arkasından (tevbe etmek için) mühlet/fırsat bulamaz! Zapt edilmesi ve kontrol altına alınması en gerekli olan şeyler dil ve gözdür.”⁽¹¹⁷⁾

37- “SABRETMELERİNE KARŞILIK CENNETİN EN YÜKSEK MAKAMLARI İLE MÜKAFATLANDIRILACAKLAR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“İşte onlar sabretmelerine karşılık cennetin en yüksek makamları ile mükafatlandırılacaklar, orada**

(116) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 580, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa'dî, ö.1376h.

(117) *Saydu'l-Hâtır*, s. 16, İmam Hâfız Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî, ö.597h.

hürmet ve selamla karşılanacaklardır.” (Furkan 75)

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Her milletin akıl insanları şu konuda görüş birliğine varmıştır: Gerçek nimet, rehavet ve konforla elde edilemez. Rahatına düşkün olan, asıl rahatı kaçar. Sevinç ve lezzetin boyutu, göze alınan tehlikelere ve katlanılan meşakkatlere göredir. Gayesi olmayanın sevinci, sabrı olmayanın lezzeti, çilesi olmayanın nimeti, yorgunluğu olmayanın ise gerçek bir rahatı olmaz.

Aksine, eğer kul biraz yorulursa uzun süre dinlenir; ama sabrın zorluğuna bir saatliğine katlanırsa bu onu sonsuz bir hayata taşır! Kalıcı nimete mazhar olmuş kişilerin elde ettikleri bütün nimetler, işte o bir saatlik sabrın meyvesidir. Yardım, ancak Allah’tan istenir, güç ve kuvvet sadece O’na aittir.”⁽¹¹⁸⁾

(118) *Miftahü Dari's-Saade*, s. 50, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

İlim ehlinde ve sika (güvenilir) bir zat olan Saîd Ebu Osman şunu anlatmıştır: “Bir adam, bir kadına bakıp şöyle dedi: ‘Ben daha önce böyle bir güzellik, böyle bir alımlılık görmedim! Demek ki hüznün namına hiçbir şey yaşamamışsın.’

Bunun üzerine kadın şöyle cevap verdi: ‘Ey Allah’ın kulu! Allah’a yemin olsun ki beni öyle bir üzüntü sarıp sarmalıyor ki bu konuda kimse çektiğimi çekmemiştir.’ Adam, ‘Ne oldu ki?’ diye sordu.

Kadın anlatmaya başladı: ‘Kocam kurbanlık bir koyun kesmişti. Oyun oynayan iki küçük oğlum vardı. Büyük olan, küçüğüne, ‘Babamın koyuna ne yaptığını sana göstereyim mi?’ dedi ve onu yatırıp kesti. Bir de baktık, çocuk kanlar içinde kalmış! Gürültü kopunca büyük oğlan korkudan dağa doğru kaçtı. Peşinden giden bir kurt onu yakalayıp yedi. Babası da onu ararken susuzluktan öldü. Böylece zaman beni (tüm sevdiğilerimden ayırıp) tek başıma bıraktı.’ Adam sordu: ‘Peki, bu kadar acıya nasıl sabrettin?’

Kadın şöyle dedi: ‘Eğer feryat figan etmenin (isyan etmenin) bir fayda sağladığını görseydim, sabretmeyi seçmezdim.’”(119)

Abdurrahman b. Şibl’den şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “*Hiç şüphesiz, fasıklar* (yoldan çıkanlar) *ateş ehli olanlardır.*” Oradakiler sordu: “Ey Allah’ın Rasûlü! Fasıklar kimlerdir?” Buyurdu ki: “*Kadınlardır.*”(120) Bir adam sordu: “Ey Allah’ın Rasûlü! Onlar bizim annelerimiz, kız kardeşlerimiz ve eşlerimiz değil midir?” Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle cevap verdi: “*Evet, öyledirler. Ancak onlar, kendilerine bir şey veril-*

(119) *Sıfatü’s-Safve*, 2/353, İmam Hâfız Ebü’l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü’l-Cevzî, ö.597h.

(120) Not: Burada yanlış anlamaya mahal vermemek için şu açıklamayı yapmayı gerekli görüyoruz: Hadisteki “*Kadınlar*” lafzı genel olarak tüm kadınları kasdetmemektedir. Sadece -hadiste geldiği gibi- “*bir şey verildiğinde şükretmeyen ve bir sıkıntıya düştüklerinde sabretmeyen*” kadınlar kastedilmektedir. (Yayıncı).

diğinde şükretmezler; bir sıkıntıya düştüklerinde ise sabretmezler.”⁽¹²¹⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Kulun bu (başa gelenlere karşı) sabretmesine birkaç şey yardım eder:

Birincisi: Kulun, yüce Allah’ın kulların fiillerinin, hareketlerinin, durgunluklarının ve iradelerinin yaratıcısı olduğuna şahitlik etmesidir. Allah ne dilerse o olur, dilemediği ise olmaz. Göklerde ve yerde olan en küçük bir zerre bile ancak O’nun izni ve dilemesiyle hareket eder. İnsanlar (bu olaylarda) sadece birer araçtır.

Bu yüzden onları sana musallat edene bak, onların sana ne yaptığına takılıp kalma. Böyle yaparsan keder ve üzüntüden kurtulup rahatlırsın.”⁽¹²²⁾

(121) Ahmed 15531, lafız ona aittir, Abd b. Humeyd daha uzun şekliyle rivayet etmiştir: 314, Taberani, *El-Mu’cem El-Evsat*, no: 2574.

(122) *Kaidetün Fi’s-Sabr*, s. 8-9, Şeyhülislam Ebu’l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

38-“MÜKÂFATLARI KENDİLERİNE İKİ KEZ VERİLECEKTİR”

Allah Teala şöyle buyurmuştur: **“İşte onların, sabredip kötülüğü iyilikle savmaları ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcamaları karşılığında, mükâfatları kendilerine iki kez verilecektir.”** (Kasas 80)

Şabi'den şöyle rivayet edilmiştir: Horasan halından bir adam gördüm. Şabi'ye sordu ve dedi ki: “Ey Ebu Amr! Bizim oralarda (Horasan'da) şöyle denilir: Bir adam cariyesini azat edip sonra onunla evlenirse, kendi kurbanlık devesine binmiş gibi olur.”⁽¹²³⁾ Bunun üzerine Şabi ona şu cevabı verdi: Bana Ebu Bürde, babası Ebu Musa'dan anlattı dedi ki: Rasulullah şöyle buyurmuştur: “Şu üç sınıf kimse vardır ki, onlara sevapları iki defa (kat) verilir: Ehli-i Kitap'tan olup da hem kendi peygamberine hem de (sonradan) Hz. Muhammed'in dönemine erişip ona iman eden, tabi olan ve onu tasdik eden kişi. Buna iki kat se-

(123) Yani bu durum hoş karşılanmaz. (Mütercim).

vap vardır. Hem Allah'ın hakkını (ibadetlerini) hem de efendisinin hakkını yerine getiren köle. Buna iki kat sevap vardır. Cariyesi olup da ona en güzel şekilde bakan, eğitimini en güzel şekilde veren, onu terbiye edip yetiştiren; sonra da onu azat edip (hürriyetine kavuşturup) onunla evlenen kişi. Buna da iki kat sevap vardır.”⁽¹²⁴⁾

Bişr b. El-Haris'ten rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: Süfyan Es-Sevri'ye: “Bir kimse mal sahibi olduğu halde zahit (dünyaya değer vermeyen biri) olabilir mi?” diye soruldu. Süfyan Es-Sevri şu cevabı verdi: “Evet; eğer musibetle imtihan edildiğinde sabrederse ve kendisine nimet verildiğinde şükrederse (zahit olabilir).”

39- “MÜKAFATA ANCAK SABREDENLER KAVUŞUR”

Allah Teala şöyle buyurmuştur: **“Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler: ‘Yazıklar olsun size! İman edip salih amel işleyenler için**

Allah'ın mükafatı daha hayırlıdır. Buna da ancak sabredenler kavuşturulur.” (Kasas 80)

Abdurrahman Es-Sa'di şöyle demiştir: “**Kendilerine ilim verilenler,**’ eşyanın (varlıkların) gerçek mahiyetini bilirler, diğer insanlar dünyanın sadece dış görünüşüne (süsüne ve zenginliğine) bakarken onlar dünyanın iç yüzüne (geçiciliğine) bakarlar. Karun’un zenginliğine özenenlerin durumuna üzülmür, onların dünyalık arzularını kınarlar ve **‘Yazıklar olsun size!’** diyerek hallerine acırlar.

‘Allah'ın mükafatı,’ yani dünyada yaşadıkları ibadetin tadı, Allah sevgisi, O’na yönelmeleri ve ahiretteki cennet nimetleri; nefislerin arzuladığı ve gözlerin lezzet aldığı her şeyden **‘daha hayırlıdır,’** daha üstündür. Bu meselenin hakikati budur.

Ancak bu hakikati bilen herkes üstün olanı (ahireti), alçak olana (geçici dünyaya) tercih etmez. Bu mükafata ve anlayışa **‘ancak sabredenler’** kavuşturulur. Onlar, Allah’a isyan etmekten

kaçınıp ibadet etme ve acı veren takdirleri hususunda nefislerini sebat ettiren; dünyanın çekici arzularının ve şehvetlerinin, kendilerini Rable-rinden alıkoymasına, yaratılış gayeleri olan kul-luk ile aralarına girmesine karşı sabredenlerdir. İşte bu kimseler, Allah'ın sonsuz mükafatını, dünyanın geçici/fani nimetlerine tercih eden gerçek kurtuluş ehlidir.”⁽¹²⁵⁾

İbn Dubare dedi ki: “Baktık ve gördük ki, Allah’a itaatte sabretmek, Allah’ın azabına sab-retmekten (katlanmaktan) daha kolaydır.”

Başka biri dedi ki: “Ey Allah’ın kulları! Seva-bına (mükafatına) muhtaç olduğunuz amelleri ye-rine getirme konusunda sabredin (kararlı şekilde devam edin); cezasına sabredemeyeceğiniz (güç yetiremeyeceğiniz) amelden (günahtan) uzak durma konusunda da sabredin (uzak durun).”⁽¹²⁶⁾

(125) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 624, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa'dî, ö.1376h.

(126) *Edebü'd-Dünya ve'd-Din*, s. 68, Ebu'l-Hasan b. Muhammed b. Habib El-Maverdi El-Basri, ö.450h.

İbnü'l-Kayyım dedi ki: “Denildi ki: Sabır; belayı (imtihani) güzel edeple karşılamaktır.”⁽¹²⁷⁾

40- “SABREDEN VE YALNIZ RABLERİNE TEVEKKÜL EDENLER”

Allah Teâlâ buyurdu ki: “(Onlar) **sabreden ve yalnız Rablerine tevekkül edenlerdir.**” (Nahl 42)

Abdurrahman Es-Sa’di şöyle demiştir: “(Onlar,) Allah’a ibadet konusunda ‘**sabreden,**’ zorluklara karşı ve ibadet konusunda ‘**Rablerine tevekkül edenlerdir.**’

Dolayısıyla Allah’a ibadet konusunda sabırları, güçlerini ve enerjilerini harcamayı, kendilerini bu hususu ihlal etmeye davet eden şeytana karşı büyük bir mücadele vermeyi gerektirir. Tevekkülleri de Allah’a tam olarak güvenmeyi, O’nun hakkında hüsnü zan beslemeyi (yani O’ndan güzel şeyler beklemeyi), diğer taraftan

(127) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 14, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

O’ndan talep ettikleri amelleri gerçekleştirmesini ve kemale erdirmesini beklemeyi icap ettirir. Tevekkülü -her ne kadar sabır kapsamında yer alsada- özellikle belirtmiştir. Çünkü yapılması yahut kaçınılması emredilen her amelde tevekküle ihtiyaç vardır; tevekkül olmadan amel tam olmaz.”⁽¹²⁸⁾

Ümmü Seleme *radıyallahu anha*’dan rivayet edildiğine göre, o dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu: “*Bir kulun başına bir musibet gelir de ‘İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn / Biz Allah’a aidiz ve sonunda O’na döneceğiz,’ Allah’ım! Başıma gelen bu musibetten dolayı bana ecir ver ve bana ondan daha hayırlısını nasip et’ derse, Allah ona mutlaka ecrini verir ve kaybettiğinden daha hayırlısını ona ihsan eder.*”

Ümmü Seleme *radıyallahu anha* dedi ki: “Ebu Seleme vefat edince Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in emrettiği gibi dua ettim, Allah da bana

(128) *Teysirü’l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami’l-Mennân*, s. 635, Şeyh Abdurrahman b. Nâsir Es-Sa’dî, ö.1376h.

ondan daha hayırlısını, yani Allah'ın Rasûlünü eş olarak nasip etti.”⁽¹²⁹⁾

Ebu Hüreyre *radıyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Mümin erkek ve kadının, günahlarından arınmış olarak Allah'a kavuşuncaya kadar; kendisinde, evladında ve malında bela eksik olmaz.*”⁽¹³⁰⁾

İbnü'l-Kayyim şöyle demiştir: “Yüksek karakter sahibi olan, Rahman'a itaat yolunda sabreder. Alçak karakterli kişi ise şeytana itaat yolunda sabreder. Alçak karakterli insanlar, heva ve hevesleri uğrunda insanların en sabırlıları, Rablerine itaat hususunda ise en az sabırlı olanlarıdır. Şeytana itaat yolunda büyük fedakarlıklara en kâmil şekilde sabrederler de Allah yolunda en küçük bir şeyi feda konusunda sabretmezler.”⁽¹³¹⁾

(129) Müslim 918.

(130) İbn Hibban 2913, Tirmizi 2399, Ahmed 7859.

(131) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin* s. 14, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

41- “SABRET; ALLAH’IN VAADI HAKTIR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“O halde sabret; Allah’ın vaadi haktır. İnanmayanlar sakın seni hafifliğe (gevşekliğe) sevk etmesin.”**

(Rum 60)

Taberi şöyle demiştir: “Ey Muhammed! Onlardan gördüğün eziyetlere sabret ve onlara Rabbinin mesajını tebliğ et. Allah’ın sana va’dettiği zafer, onlara karşı galibiyet ile yeryüzünde sana, ashabına ve sana tabi olanlara iktidar vaadi haktır. **‘İnanmayanlar sakın seni hafifliğe (gevşekliğe) sevk etmesin.’** Yani, sakın Allah’a ortak koşanlar, ahirete inanmayanlar ve ölümden sonra dirilmeyi tasdik etmeyenler senin vakarını bozmasın; buna bağlı olarak da Allah’ın sana yüklemiş olduğu tebliğ görevinden alıkoymasınlar.”⁽¹³²⁾

Habbâb’dan rivayet edildiğine göre Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*, oturanın ayakta olandan,

(132) *Taberi Tefsiri*, 18/529, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

ayakta olanın yürüyenden, yürüyenin koşandan daha hayırlı olduğu fitneden bahsederken şöyle dedi: “*Eğer o güne yetişirsen*, (haksız yere can alan) *katil kul değil*, (haksız yere öldürülen) *maktul kul ol*.”⁽¹³³⁾

İbnü'l-Kayyım dedi ki: “İman iki kısımdır: Yarısı sabır, yarısı şükürdür. Kendine acıyan, kurtulmayı seven ve saadetini tercih eden kişiye yakışan, bu iki büyük esası ihmal etmemesi, bu iki yoldan sapmamasıdır. Allah’a giden yolunu bu iki yol arasında tutmalı ki huzuruna çıktığı gün hayırlı bir sonuçla karşılaşsın.”⁽¹³⁴⁾

42- “BAŞINA GELENLERE SABRET”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Yavrucuğum! Namazı dosdoğru kıl, iyiliği emret, kötülükten sakındır ve başına gelenlere sabret.**

(133) Ahmed 5/110, Acurri, Eş-Şeria, s. 42-43, Taberani, El-Kebir, no: 3629, 3631.

(134) Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin s. 11, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

Şüphesiz bunlar, azim ve kararlılık gerektiren işlerdendir.” (Lokman 17)

İbn Kesir şöyle demiştir: “**Namazı dosdoğru kıl,**’ yani namazı; sınırlarına, farzlarına ve vakitlerine dikkat ederek yerine getir. **‘İyiliği emret ve kötülükten sakındır,**’ yani gücünün yettiği ölçüde bunu yap. **‘Başına gelenlere sabret:’** Lokman, iyiliği emredip kötülükten meneden kişinin, insanlardan eziyet görebileceğini bildiği için (oğluna), sabretmeyi emretmiştir.

‘Şüphesiz bunlar azim gerektiren işlerdendir,’ yani insanların eziyetlerine karşı sabırlı olmak, kararlılık ve azim isteyen en önemli işlerdendir.” (135)

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “İslam dünyasının başına gelen büyük ve küçük tüm fitneleri (karışıklıkları) inceleyen kişi, bunların temel sebebinin bu ilkeye uyulmaması ve münkere

(135) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 6/302, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

sabredilmemesi olduğunu görür. Bir kimse o kötülüğü ortadan kaldırmak isterken, bu çabası sonucunda o kötülükten daha büyüğünün doğmasına sebep olmuştur.

Oysa Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, Mekke'deyken en büyük kötülükleri (putları) görüyor ancak onları değiştirmeye (yıkma) güç yetiremiyordu.

Hatta Allah Mekke'nin fethini müyesser kıldığında ve orası bir İslam yurdu haline geldiğinde Kabe'yi değiştirip İbrahim'in temelleri üzerine yeniden inşa etmeye karar vermişti, ancak bunu yapmaya gücü yettiği halde, Kureyşlilerin yeni Müslüman olmaları ve henüz küfürden yeni kurtulmuş olmaları sebebiyle bunu yapmaktan kaçındı. Çünkü Kâbe'yi yıkıp yeniden yapmanın, halkın bunu kaldıramaması sonucu daha büyük bir kötülüğe yol açmasından endişe etti.

İşte bu sebeple, yöneticilere karşı el ile (zor kullanarak) karşı çıkmaya, sonucunda daha bü-

yük ve daha kötü bir durumun ortaya çıkma ihtimali olduğu için izin vermemiştir.”⁽¹³⁶⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Kişi, affettiği ve iyilik yaptığı zaman; kalbinin kardeşlerine karşı her türlü kin, nefret ve hileden temizlendiğini, intikam alma isteğinin ve kötülük arzusunun yok olduğunu görür.

Bunun neticesinde öyle büyük bir huzur, dünyada ve ahirette öyle büyük faydalar elde eder ki bu kazanç, intikam alarak elde edeceği faydadan katbekat daha fazla olur.

Böylece Allah Teâlâ’nın **‘Allah, iyilik yapanları sever’** (Âl-i İmrân 134) ayetinin kapsamına girer. Yani kişi, Allah’ın sevdiği bir kul haline gelir.

Onun hali, elinden birkaç dirhem (gümüş para) alınıp buna karşılık kendisine binlerce dinar (altın) verilen kimsenin durumuna benzer. İşte o zaman insan, Allah’ın kendisine lütfettiği

(136) *İlamü’l-Muvakkiin*, 4/338-339, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

bu manevî kazançla, kaybettiği şeyden çok daha büyük bir sevinç duyar.”⁽¹³⁷⁾

43-“SABREDİP AYETLERİMİZE KESİN OLARAK İNANDIKLARI ZAMAN!..”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sabredip ayetlerimize kesin olarak inandıkları zaman, içlerinden emrimizle doğru yola ileten önderler çıkardık.”** (Secde 24)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Onlar; Allah’ın emirlerini yerine getirmede, yasaklarından kaçınmada, peygamberleri tasdik etmede ve onların getirdiği hükümlere uymada sabrettikleri için bu mertebeye ulaştılar. Bu sabırları sayesinde Allah onları, insanları hakka ileten, hayra çağırان, iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran önderler eyledi.

Ancak ne zaman ki (bazı ümmetler) inançlarını değiştirdiler, tahrif ettiler ve (ayetleri)

(137) *Kaidetün fi’s-Sabr*, s. 6, Şeyhülislam Ebu’l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

yanlış yorumladılar; işte o zaman bu yüce makamı kaybettiler. Bu bozulma sonucunda kalpleri katılaştı, kelimelerin yerlerini ve anlamlarını değiştirmeye başladılar. Artık ne salih bir amelleri ne de doğru bir inançları kaldı. Bundan dolayı şöyle buyurmuştur: **‘Sabredip ayetlerimize kesin olarak inandıkları zaman, içlerinden emrimizle doğru yola ileten önderler çıkardık.’**⁽¹³⁸⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Allah Teâlâ, dinde önder olmayı (imameti) sabır ve yakîn (kesin iman) şartına bağlamıştır. Bundan dolayı Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur (nitekim hidayet bulanlar O’nun buyruğu ile hidayet bulmuştur): **‘Sabredip ayetlerimize kesin olarak inandıkları zaman, içlerinden emrimizle doğru yola ileten önderler çıkardık.’**⁽¹³⁹⁾

(138) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 6/371, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

(139) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 6, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

44- “SÖYLEDİKLERİNE SABRET”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Onların söylediklerine sabret! Güçlü kulumuz Dâvûd’u hatırla. O, Allah’a çok yönelen bir kimse idi.”**

(Sad 17)

Taberi şöyle demiştir: “Allah Teâlâ, Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’e şöyle buyuruyor: ‘Ey Muhammed! Kavminin müşriklerinin sana söyledikleri hoşuna gitmeyen sözlere sabret. Biz seni onlarla imtihan ettiğimiz gibi senden önceki tüm elçilerimizi de imtihan ettik. Sonra da seni yalanlayan ve sana meşakkat çıkaranlara karşı seni üstün kılacağız, sana yücelik ve zafer vereceğiz. Bu, senden önce gönderdiğimiz elçilerimiz hakkındaki sünnetimizdir. O elçilerden biri Eyyûb, biri de İşâ oğlu Davud’dur. Onu o güçlü haliyle an.’ ‘Güçlü (zâ El-eyd)’ demek, ‘Allah için kuvvetli ve sert davranan, O’na itaatte sabırlı olan demektir.’”⁽¹⁴⁰⁾

(140) *Taberi Tefsiri, Camiü'l-Beyan An Tevili Âyi'l-Kur'an*, 10/561, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

Enes b. Malik *radiyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Mükafatın büyüklüğü, belanın büyüklüğü nispetindedir. Şüphesiz Allah bir toplumu sevdiği zaman onları imtihan eder (belaya uğratar). Kim (bu duruma) razı olursa ona Allah'ın rızası vardır; kim de öfkelenirse ona da öfkesi/gazabı vardır.”*⁽¹⁴¹⁾

45- “GERÇEKTEN BİZ ONU SABIRLI BULDUK”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Eline bir demet** (yüz adet ince dal) **al da onunla** (hanımına bir kez) **vur, böylece yeminini bozma. Gerçekten Biz onu sabırlı bulduk. O ne güzel kuldu! Daima Allah'a yönelirdi.”** (Sâd 44)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Eyyûb, hanımının yaptığı bir işten dolayı ona kızmış, kırılmıştı. Denildiğine göre hanımı, (ihtiyaçtan dolayı) saçının örgüsünü bir ekmek karşılığında satmış ve

(141) Tirmizi 2396, İbn Mace 4031.

o ekmeği Eyyûb'a yedirmişti. Eyyûb bu yüzden ona sitem etmiş ve eğer Allah kendisine şifa verirse ona yüz sopa vuracağına dair yemin etmişti. Başka bir sebeple olduğu da söylenmiştir.

Allah ona şifa ve afiyet verince, hanımının bu kadar hizmeti, şefkati, merhameti ve iyiliği karşılığında sopa ile cezalandırılması uygun düşmedi. Bunun üzerine Allah ona bir çıkış yolu (ruhsat) göstererek şöyle buyurdu: 'Eline yüz adet ince dallı, saçaklı bir hurma dalı al da onunla (hanımına bir kez) vur, yeminini de bozma.' İçinde yüz adet ince çöp (dal) bulunan bir demetle ona bir kez vurdu, böylece hem yemini yerine gelmiş oldu hem de günaha girmekten kurtuldu. Bu, Allah'tan korkan ve O'na yönelen kimse için bir kurtuluş ve çıkış yoludur.

İşte bu yüzden Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **'Gerçekten Biz onu sabırlı bulduk. O ne güzel kuldu! Daima Allah'a yönelirdi'** (Sâd 44) Allah onu övmüş ve **'O ne güzel kuldu! Daima Allah'a yönelirdi'** demiştir. Bundan dolayı

Allah şöyle buyurur: **‘Kim Allah’tan sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder ve onu beklemediği yerden rızıklandırır.’** (Talak 2-3)”⁽¹⁴²⁾

46-“SABREDENLERE MÜKÂFATLARI HESAPSIZ VERİLECEKTİR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“De ki** (Allah şöyle buyuruyor): **‘Ey iman eden kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlar iyilik bulacaklardır. Allah’ın arzı geniştir. Sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir.’** (Zümer 10)

Zübeyir b. Adiy’den rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir:

“Enes b. Malik *radıyallahu anh*’a gelerek Haccâc’ın bize çektirdiklerinden şikâyet ettik. Enes şöyle dedi: ‘Sabredin! Çünkü Rabbinize kavuşana dek yaşadığınız zamanın arkasından

(142) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 7/76, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

gelen her zaman daha şerli (kötü) olacaktır. Ben bunu Peygamberinizden işittim.”⁽¹⁴³⁾

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Ali b. Ebu Talib şöyle demiştir: ‘Haberiniz olsun! İman için sabır, vücuttaki baş gibidir. Baş kesilince vücut nasıl ölürse, sabır gidince de iman kalmaz. Dikkat edin! Sabrı olmayanın imanı da yoktur. Sabır, tökezlemeyen bir binektir.’

Hasan-ı Basri, ‘Sabır, hayır hazinelerinden bir hazinedir. Allah bunu ancak katında değerli olan kullarına verir.’ demiştir.

Ömer b. Abdülaziz, ‘Allah bir kula bir nimet verip de sonra onu geri aldığında, eğer kul buna sabrederse, Allah mutlaka ona aldığından daha hayırlısını verir.’ demiştir.

Meymun b. Mihran, ‘İnsan, iyiliklerin zirvesine, ancak sabır yoluyla ulaşabilir.’ demiştir.

Süleyman b. El-Kasım der ki: “Sabır hariç her amelin sevabı (miktarı) bilinir. Zira Allah

Teâlâ şöyle buyurmuştur: **‘Şüphesiz sabredenerlere mükafatları hesapsız bir şekilde tam olarak verilecektir.’** (Zümer 10) Dedi ki: Bu mükafat, ‘akan su gibidir.’”(144)

İbnü’l-Kayyım der ki: “Sabır, her türlü kemal ulaşmanın sebebidir (yoludur). Kulların en kâmil olanları, en sabırlı olanlarıdır. Mümkün olan kemalden geri kalan herkes, ancak sabrının zayıflığı sebebiyle geri kalmıştır.”(145)

47- “SABRET, ÇÜNKÜ ALLAH’IN VAADİ HAKTIR”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sen şimdi sabret, çünkü Allah’ın vaadi haktır; günahının bağışlanmasını iste ve sabah akşam Rabbini hamd ile tesbih et.”** (Mümin 55)

(144) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 80, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(145) *Tariku’l-Hicreteyn ve Babü’s-Saadeteyn*, s. 266, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

“Sabret, şüphesiz Allah’ın vaadi haktır. Onlara va’dettiğimiz şeylerin bir kısmını sana göstersek de veya seni vefat ettirsek de onlar sonunda Bize döndürüleceklerdir.” (Mümin 77)

Taberi şöyle demiştir: “Yüce Allah, Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’e hitaben şöyle buyurmuştur: Ey Muhammed! Bu müşriklerin sana indirilen Allah’ın ayetleri hakkındaki tartışmalarına ve seni yalanlamalarına karşı sabret. Şüphesiz Allah, onlara karşı zafer kazanman, onlara üstün gelmen ve azabın onlara inmesi hususunda sana verdiği sözü yerine getirecektir. Bu durum, Bizim Musa b. İmran ve onu yalanlayanlar konusundaki sünnetimiz gibidir.

‘Onlara va’dettiğimiz şeylerin bir kısmını sana göstersek de:’ Yüce Allah şöyle demektedir: Ey Muhammed, senin hayatında bu müşrikleri tehdit ettiğimiz azap ve cezanın bir kısmını sana göstersek de; **‘Veya seni vefat ettirsek de,’** yani bu durum başlarına gelmeden önce seni yanımıza alsak da; **‘Onlar sonunda bize döndü-**

rüleceklerdir.’ Yani senin de onların da dönüşü Bizedir. O zaman aranızda hak ile hükmederiz; onları ateşte ebedî kılar, seni ise katımızdaki naîm cennetlerinde ağırlarız.”⁽¹⁴⁶⁾

48- “İNŞALLAH BENİ SABREDENLERDEN BULACAKSIN”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince** (İbrahim), **‘Yavrum! Ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum. Bir düşün, ne dersin?’ dedi.** (Çocuk da,) **‘Babacığım! Sana emredilen neyse onu yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın’ dedi.”** (Saffat 102)

Abdurrahman Es-Sa’dî şöyle demiştir: **“Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince’** ifadesinin anlamı şudur: Çocuk, baba-sıyla beraber yürüyebilecek, hareket edebilecek yaşa ulaştığında... Bu yaş genellikle çocuğun,

(146) *Taberi Tefsiri, Camiü'l-Beyan An Tevili Âyi'l-Kur'an*, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

ebeveyninin en çok sevdiği, zahmet vermesinin azaldığı ve faydasının başladığı dönemdir.

İbrahim ona şöyle dedi: **‘Yavrum! Ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum,’** yani uyurken rüyamda Allah’ın, bana, seni kurban etmemi emrettiğini gördüm. Peygamberlerin rüyası da vahiydir. **‘Bir düşün, ne dersin?’** Çünkü Allah Teâlâ’nın emrinin mutlaka yerine getirilmesi icap eder.

(İsmail) teslimiyetle, sabırla, Allah’ın rızasını umarak ve babasına itaat ederek şöyle dedi: **‘Babacığım! Sana emredilen neyse onu yap,’** yani Allah’ın sana emrettiği şeyi yerine getir. **‘İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın.’** Babasına, kendisini sabretmeye hazırladığını haber verdi ve bunu Allah’ın dilemesine (meşietine) bağladı. Çünkü Allah’ın dilemesi olmadan hiçbir şey gerçekleşmez.”⁽¹⁴⁷⁾

(147) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 706, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa'dî, ö.1376h.

Müminlerin annesi Aişe *radiyallahu anha*’dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Kim kız çocukları ile imtihan olunur da onlara sabır gösterirse, bu çocuklar onun için ateşe karşı bir perde olur.”*⁽¹⁴⁸⁾

Abdullah b. El-Ahvas b. Ammâr El-Kâdı, bir şiirinde şöyle demiştir:

*“Yardım isteyeceğin en faziletli şey sabırdır,
Zamana karşı... sana bir zarar dokundu-
ğunda.”*⁽¹⁴⁹⁾

49- “GÜZEL DAVRANIŞA ANCAK SABREDENLER KAVUŞTURULUR!”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Bu güzel davranışa ancak sabredenler kavuşturulur; buna ancak (hayırdan) büyük payı olanlar kavuşturulur.”** (Fussilet 35)

(148) Buhari 1418, Müslim 2629, Ahmed 24055, Tirmizi 1913.

(149) *Ravzatü'l-Ukela ve Nüzhetü'l-Fuzala*, s. 171, Muhammed b. Hibban b. Ahmed b. Hibban b. Muaz b. Mabed Et-Temimi Ebu Hatim Ed-Daremi El-Busti, ö.354h.

İbn Kesir şöyle demiştir: “Yani bu tavsiye-yi ancak sabredenler kabul eder ve onunla amel eder; zira bu, nefislere ağır gelir. **‘Buna, ancak (hayırdan) büyük payı olanlar kavuşturulur’** ifadesi ise; dünyada ve ahirette mutluluktan payı bol olanlar... anlamındadır.

Ali b. Ebu Talha’nın bu ayetin tefsirinde İbn Abbas’tan rivayet ettiğine göre; Allah bu ayette müminlere; öfke anında sabretmeyi, cahillik karşısında halim (yumuşak) davranmayı ve kötülük yapıldığında affetmeyi emretmiştir. Müminler bunları yaparsa Allah onları şeytandan korur ve düşmanlarını, sanki samimi bir dostmuş gibi onlara boyun eğdirir.”⁽¹⁵⁰⁾

Ebu Bekir şöyle demiştir: “Bana ulaştığına göre Ahnef b. Kays’a ‘Hilm (halimlik/yumuşak huyluluk) nedir?’ diye soruldu. O da ‘Hoşlan-

(150) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 7/181, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî, ö.774h.

madığın şeye az bir süre sabretmendir’ cevabını verdi.”⁽¹⁵¹⁾

50- “KİM DE SABREDER VE BAĞIŞLARSA!..”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Her kim de sabreder ve bağışlarsa, işte bu, azmedilmeye değer işlerdendir.**” (Şura 43)

Kurtubi şöyle demiştir: “Yüce Allah’ın ‘**Her kim de sabreder ve bağışlarsa**’ buyruğu; eziyete karşı sabretmek ve Allah rızası için bağışlamak demektir. Yani kendisine zulmeden Müslüman-dan intikam almamasıdır.

Anlatıldığına göre bir adam, Hasan-ı Basri’nin meclisinde birine sövdü. Sövülen kişi öfkesini yuttu, yüzündeki teri sildi, sonra da kalkıp bu ayeti okudu. Bunun üzerine Hasan-ı Basri şöyle dedi: ‘Vallahi o kişi bu ayeti akletti

(151) *Kitabü’l-Hilm*, s. 57, Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd b. Süfyan b. Kays El-Bağdadi El-Ümevi El-Kuraşi İbn Ebi’d-Dünya, ö.281h.

(anladı) ve cahiller onu zayı ettiğinde o, o ayeti kavradı.’

Özetle; affetmek mendup bir davranıştır. Ancak azgınlığı durdurmaya ve eziyetin kaynağını kesmeye ihtiyaç duyulduğu bazı durumlarda affetmeyi terk etmek de mendup (uygun) olabilir. ⁽¹⁵²⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Allah, sabır ve bağışlamanın, yapanların asla zarar etmeyeceği kararlı ve azimli işlerden (ticaretlerden) olduğunu haber vermiştir: **‘Her kim de sabreder ve bağışlarsa, işte bu, azmedilmeye değer işlerdendir.’**

(Allah,) Rasûlüne, (Rabbinin) hükmüne sabretmesini emretmiş ve sabrın ancak Allah’ın yardımıyla olduğunu haber vermiştir. Bu (sabır) sayesinde tüm musibetler hafifler. Allah şöyle buyurmuştur: **‘Rabbinin hükmüne sabret; çün-**

(152) *Kurtubi Tefsiri*, 18/495, İmam Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebu Bekir b. Ferah El-Ensari El-Kurtubi, ö.671h.

kü sen Bizim gözlerimizin önündesin (hima-
yemiz altındasın).’ (Tur 48)

Yine şöyle buyurmuştur: **‘Sabret! Senin sabrın da ancak Allah’ın yardımıylaadır. Onlar için üzölme, kurdukları tuzaklardan dolayı da sıkıntıya düşme. Şüphesiz Allah, takva sahip-leriyle ve iyilik yapanlarla beraberdir.’** (Nahl 127-128)

Sabır; müminin, dönüp dolaşıp geldiği sığı-
nağı; başka dayanağı olmayan imanının direği-
dir. Sabrı olmayanın imanı da yoktur; varsa da
son derece zayıf bir imandır. Olsa da böyle bir
imana sahip olan kişi çok çok zayıftır.

Sabrı olmayan kişi, Allah’ın **“İnsanlar için-
de kimileri vardır ki Allah’a şartlı olarak kul-
luk eder; öyle ki kendisine bir iyilik denk gelirse
bundan pek memnun olur, ama başına bir im-
tihan sıkıntısı gelse hemen yüz çevirir. Böyleleri
dünyasını da ahiretini de yitirmiştir ve apaçık
hüsran işte budur.”** (Hac 11) buyruğunda anlattı-

ğı kimseler gibidir. Onlar iki dünyada da sadece hüsrarla sonuçlanan ticareti yapmışlardır.

Mutlu olanların ulaştığı en hayırlı yaşantı, sabır sayesinde. Onlar şükürleriyle en yüce makamlara yükselmişler, sabır ve şükür kanatları altında naîm cennetlerine yürümüşlerdir. Bu, Allah'ın dilediğine verdiği bir lütfudur ki Allah büyük lütuf sahibidir.”⁽¹⁵³⁾

Enes b. Malik *radıyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Şüphesiz Allah bir mümine, yaptığı hiçbir iyiliğin karşılığını eksik bırakmaz. Ona hem dünyada karşılığı verilir hem de ahirette o iyilikten dolayı mükafata mazhar olur. Kâfire gelince, o, dünyada Allah için yaptığı iyilikler karşılığında rızıklandırılır; nihayetinde ahirete vardığında karşılık alacağı tek bir iyiliği dahi kalmaz.”*⁽¹⁵⁴⁾

(153) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü'ş-Şakirin* s. 9, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(154) Müslim 2808.

51- “AZİM SAHİBİ PEYGAMBERLERİN SABRETTİĞİ GİBİ SEN DE SABRET”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**O halde** (ey Muhammed), **azim sahibi peygamberlerin sabrettiği gibi sen de sabret. Onlar hakkında acele etme. Onlar va’dolundukları azabı gördükleri gün, sanki dünyada sadece gündüzün bir saati kadar kaldıklarını sanırlar. Bu bir tebliğdir. Hiç yoldan çıkmış fasıklar topluluğundan başkası helak edilir mi?!”** (Ahkaf 35)

Taberi şöyle demiştir: “Yüce Allah, Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’e, kendisine yüklediği risalet görevini sürdürmesi, peygamberlik yükünün ağırlığına göğüs germe- si hususunda sebat vererek; ona, kendisinden önceki “ulü’l-azm” (azim sahibi) peygamberlerin, kavimlerinden gördükleri sıkıntı, zorluk ve eziyetlere karşı gösterdikleri azmi örnek olarak sabretmesini emredip şöyle demiştir: ‘**O halde sabret.**’ Ey Muhammed, seni yalanlayan kavmi-

nin Allah yolunda sana verdiği eziyetlere karşı sabret.

“Azim sahibi peygamberlerin sabrettiği gibi,” Allah’ın emrini yerine getirme ve O’na itaat etme konusunda kararlı olan, kendilerini bu görevden alıkoyacak hiçbir zorluğa boyun eğmeyen peygamberler gibi sabret.

Şöyle de denildi: Azim sahibi peygamberler, dünyada Allah yolunda ağır imtihanlardan geçmiş ve bu imtihanlar onların Allah’ın emrine uyma kararlılıklarını artırmaktan başka bir şey yapmamış olan Nuh, İbrahim ve Musa gibi peygamberler ile onlara benzeyenlerdir.”⁽¹⁵⁵⁾

Nuh zayıf düştüğünde Rabbine şöyle nida etmiştir: **“Rabbim! Ben yenildim, bana yardım et!”** (Kamer 10)

Taberi şöyle demiştir: “Nuh, Rabbine şöyle nida etti: Kavmim beni yendi, haddi aşılar ve

(155) *Taberi Tefsiri, Camiü'l-Beyan An Tevili Âyi'l-Kur'an*, 21/176, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

azgınlaştılar. Benim onlara karşı gücüm yetmiyor. Onların Sana karşı olan küfürleri sebebiyle, bana yardım et ve katından bir azap göndererek intikamımı onlardan al.”⁽¹⁵⁶⁾

Musa da Rabbine şöyle nida etmiştir: **“Rabbim! Bana indireceğin her hayra muhtacım.”**

(Kasas 24)

Zekeriya da çocuk istediğinde Rabbine şöyle nida etmiştir: **“Rabbim! Şüphesiz kemiklerim gevşedi, saçım başım ağardı. Rabbim! Sana yaptığım dualarda hiç mahrum kalmadım.”**

(Meryem 4)

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Aynı şekilde Halil (İbrahim)’in sabrı, Kelim (Musa)’nın sabrı, Nuh’un sabrı, Mesih (İsa)’nın sabrı, peygamberlerin sonuncusu insanların efendisinin -Allah’ın salât ve selamı hepsinin üzerine olsun- sabrı da böyleydi. Onlar, Allah’a davet yolunda ve

(156) *Taberi Tefsiri, Camiü'l-Beyan An Tevili Âyi'l-Kur'an*, 22/121, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

Allah'ın düşmanlarıyla mücadelede sabırlıydılar. Bu sebeple Allah Teâlâ onları 'Ulü'l-Azm' (azim sahipleri) olarak isimlendirmiş ve Rasûlüne onların sabrı gibi sabretmesini emrederek şöyle buyurmuştur: **“O halde (ey Muhammed), azim sahibi peygamberlerin sabrettiği gibi sen de sabret.”** (Ahkaf 35)⁽¹⁵⁷⁾

Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: “Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* bir taksimat yapmıştı. Bir adam, ‘Vallahi bu, Allah'ın rızası gözetilmeyen bir taksimattır’ dedi. Ben de gelip durumu Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*'e haber verdim. Bunun üzerine öyle öfkelen-di ki öfkesi yüzünden okunuyordu. Sonra şöyle buyurdu: *‘Allah, Musa aleyhisselam’a rahmet etsin; o, bundan daha fazla eziyete maruz kaldı da yine sabretti.’*”⁽¹⁵⁸⁾

(157) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin* s. 59, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(158) Buhari 3405.

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Sabreden kişinin kendi için intikam alması, hakkını tam istemesi ve nefsi için zafer araması sabrını eksiltip zayıflatır. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* asla kendi nefsi için kimseden intikam almamıştır.

Eğer bu durum (nefsi için intikam almamak), Allah katında kulların en hayırlısı, en değerlisi ve O’na en yakın olanı için geçerliyse -ki ona yapılan eziyet Allah yolundaydı ve dinin haklarıyla ilgiliydi-; o zaman nefsi en şerefli, en temiz, her türlü kötü ahlaktan en uzak ve her türlü güzel ahlaka en layık olan o zat bile kendi nefsi için intikam almamışken, bizden biri kendisini ve içinde bulunan kusur ve kötülükleri çok iyi bildiği nefsi için nasıl intikam almak isteyebilir?!

Bilakis, arif olan kişinin nefsi dahi, kendi katında, uğruna intikam alınacak bir değer taşımaz; ona, uğrunda intikam almayı gerektirecek kadar bir değer de atfetmez.”⁽¹⁵⁹⁾

(159) *Kaidetün fi’s-Sabr*, s. 7, Şeyhülislam Ebu’l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

52- “CİHAD EDENLERİ VE SABREDENLERİ BELİRLEYİNCEYE KADAR DENEYECEĞİZ!”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Andolsun ki içinizden cihad edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve haberlerinizi (durumunuzu) açıklayıncaya kadar sizi deneyeceğiz.**” (Muhammed 31)

İbrahim El-Havvâs şöyle demiştir: “Sabretmeyen, zafer kazanamaz; dünyanın ağlatmadığını ahiret güldürmez. İlim bütünüyle iki kelimedir: Yeteri kadarıyla yetinip (fazlası için) kendini yormaman ve sana yetene kanaat etmen. Böylece kalbin sakin, elin boş (dünyalıktan arınmış) olur ve nefsin istediği yere gider (huzur bulur).”⁽¹⁶⁰⁾

Ebu Hüreyre *radıyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sel-*

(160) *Ta’rih El-Makrizi El-Kebbir*, 1/94, Takıyyüddin Ebu’l-Abbas Ahmed b. Ali b. Abdülkadir El-Ubeydi El-Makrizi, ö.845h.

lem şöyle buyurmuştur: “Allah kimin iyiliğini dilerse onu musibetlerle dener (ona musibet verir).”⁽¹⁶¹⁾

Abdullah b. El-Mübarek şöyle demiştir: “Sabreden, sabrı ne kadar sürse de az bir müddet sabretmiştir, sızlanan ise elindeki nimetten çok az yararlanmıştır.”⁽¹⁶²⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Sabreden ve affeden bir kimsenin sabrı ve affı; düşmanının zelil olmasına, ondan korkmasına ve insanların (o sabreden kişiye) saygı duymasına sebep olur. Çünkü insanlar, kendisi hasmı karşısında sussa da o kişiye sessiz kalmazlar.

Ancak o kişi intikam almaya kalkışırsa, bu durum tamamıyla (insanların desteği ve heybeti) ortadan kalkar.”⁽¹⁶³⁾

(161) Buhari 5645.

(162) *Camiü'l-Ulum ve'l-Hikem*, 2/585, İbn Receb El-Hanbeli.

(163) *Kaidetün fi's-Sabr*, s. 7, Şeyhülislam Ebu'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

53- “O HALDE ONLARIN SÖYLEDİKLERİNE SABRET”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“O halde onların söylediklerine karşı sabret. Güneşin doğuşundan önce ve batışından önce Rabbini hamd ile tesbih et.”** (Kaf 39)

Kurtubî şöyle der: “Yüce Allah’ın ‘**Onların söylediklerine karşı sabret**’ ifadesiyle; onların ‘O bir sihirbazdır, o bir kâhindir, o bir yalancıdır’ şeklindeki sözlerine karşı sabretmesini emretmiştir. Bunun anlamı şudur: Onlara aldırış etme; çünkü onların cezalandırılacakları vakit belirlenmiştir, ne öne alınacak ne de ertelenecek bir vakitleri vardır.”⁽¹⁶⁴⁾

54- “SİZ ANCAK YAPTIKLARINIZIN KARŞILIĞINI ALMAKTASINIZ”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Girin oraya (cehenneme); ister sabredin ister sabretme-**

(164) *El-Cami Li-Ahkami'l-Kur'an*, 6/140, İmam Ebu Abdullah Muhammet b. Ahmet b. Ebu Bekir b. Ferah El-Ensari El-Kurtubi, ö.671h.

yin, sizin için birdir. Siz ancak yaptıklarınızın karşılığını almaktasınız.” (Tur 16)

Taberi şöyle demiştir: “**‘Girin oraya,’** yalanlamakta olduğunuz bu cehennemin ateşini tadın.

Onun acısına ve şiddetine karşı ister sabredin isterseniz sabretmeyin; sabretmeniz veya sabretmemeniz sizin için sonucu değiştirmez.

‘Siz ancak yaptıklarınızın karşılığını almaktasınız,’ yani siz ancak dünyada Rabbinize isyan etmeniz ve küfrünüz sebebiyle cezalandırılıyorsunuz.”⁽¹⁶⁵⁾

Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Kıyamet günü bela ehline (dünyada sıkıntı çekenlere) **sevap verileceği zaman, afiyette olanlar** (dünyada darlık çekmeyenler), **keşke dünya-**

(165) *Taberi Tefsiri, Camiü'l-Beyan An Tevili Âyi'l-Kur'an*, 11/486, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

dayken derileri kerpetenlerle doğransaydı diye arzu ederler.”⁽¹⁶⁶⁾

Meymun b. Mihran şöyle demiştir: “Sabır iki çeşittir: Musibete karşı sabretmek güzeldir; fakat ondan daha faziletli olanı, günah işlememe sabretmektir.”⁽¹⁶⁷⁾

Süfyan-ı Sevri, Ali b. Hasan Es-Sülemî’ye yaptığı vasiyette şöyle demiştir:

“Her durumda sabırlı olmanı tavsiye ederim. Çünkü sabır iyiliğe (birr), iyilik de cennete götürür. Keskinlikten (sertlikten) ve öfkeden sakın. Çünkü bunlar fücra (kötülüğe), kötülük de cehenneme götürür.”⁽¹⁶⁸⁾

(166) *Sahihü'l-Cami*, El-Elbani, 8177, Tirmizi 2402, İbn Ebi'd-Dünya, *El-Maraz Ve'l-Keffarat*, 202, Taberani, *El-Mu'cem Es-Sağır* 241.

(167) *Uddetü's-Sabirin ve Zahiretü's-Şakirin* s. 128, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(168) *Hilyetü'l-Evliya ve Tabakatü'l-Esfiya*, 7/84, Ebu Nuaym Ahmed b. Abdullah El-Asbahani, ö.430h.

55- “RABBİNİN HÜKMÜNE SABRET. ÇÜNKÜ GÖZLERİMİZİN ÖNÜNDESİN”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin, kalktığında Rabbini hamd ile tesbih et.”** (Tur, 48)

Taberi şöyle demiştir: “Yüce Allah, Peygamberi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’e şöyle buyurmuştur: Rabbinin senin hakkında verdiği hükme itaat et; O’nun emir ve yasaklarını yerine getir, risaletini (peygamberlik görevini) tebliğ etmeye devam et. Çünkü sen Bizim gözetimimiz altındasın; Biz seni görüyoruz, işlerini izliyoruz, seni koruyup kolluyoruz. Müşriklerden sana bir kötülük ulaşmayacaktır.”⁽¹⁶⁹⁾

İbnü’l-Cevzi şöyle demiştir: “Ariflerden birinin cebinde, her saat çıkarıp baktığı bir kâğıt parçası vardı ve içinde şu ayet yazılıydı: **‘Rabbi-**

(169) *Taberi Tefsiri, Camiü’l-Beyan An Tevili Âyi’l-Kur’an*, 21/605, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

nin hükmüne sabret; çünkü sen Bizim gözlerimiz önündesin (himayemiz altındasın).’ (Tur 48)”⁽¹⁷⁰⁾

Takva her hayrın anahtarıdır. Günahları örter, sıkıntıları giderir ve rızkı artırır.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Kim Allah’a karşı gelmekten sakınırsa** (takva sahibi olursa), **Allah ona bir çıkış yolu açar.”** (Talak 2)

Yine şöyle buyurmuştur: **“Kim Allah’a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir.”** (Talak 4)

Yine şöyle buyurmuştur: **“Kim Allah’a karşı gelmekten sakınırsa** (takva sahibi olursa), **Allah onun kötülüklerini örter ve onun ödülünü büyütür.”** (Talak 5)

Yine şöyle buyurmuştur: **“Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.”** (Talak 7)

(170) *Minhacü'l-Kasidin* s. 351, İmam Hâfız Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî; ö.597h.

Sabır, hayatı güzelleştiren kalbî bir ameldir. Hayat, içerdği bunca keder, zorluk ve meşakkat dolayısıyla ancak sabırla yaşanabilir hale gelir.

56- “RABBİNİN HÜKMÜNE SABRET!”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sen, Rabbinin hükmüne sabret. Balık sahibi** (Yunus) **gibi olma; hani o,** (kederden) **yutkunarak** (Rabbine) **nida etmişti!”** (Kalem, 48)

Taberi şöyle demiştir: “Ey Muhammed! Rabbinin senin hakkındaki kazasına ve hükmüne, bu müşrikler arasında ve bu din hususunda sana getirdiklerine sabret. Rabbinin sana emrettiği yolda devam et; onların seni yalanlaması ve sana eziyet etmesi seni tebliğ görevinden alkoymasın.

‘Balık sahibi gibi olma’ ifadesiyle; balığın karnına hapsettiği kişi olan Yunus b. Mettâ kastedilmektedir. Onun tebliğ etmeyi terk ettiği için cezalandırıldığı gibi Rabbin seni de cezalandırmasın. **‘Hani o, yutkunarak nida etmişti’** ayeti;

onun gam ve kederle dolup taşmış bir halde nida ettiğini anlatır.”⁽¹⁷¹⁾

Sa’d b. Ebî Vakkas *radıyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Zünnûn’un (Yunus’un) *balığın karnındayken yaptığı dua şudur: ‘Senden başka ilah yoktur, Seni tenzih ederim. Şüphesiz ben zalimlerden oldum.’ Bir Müslüman, herhangi bir sıkıntı anında bu dua ile dua ederse, Allah mutlaka onun duasını kabul eder.*”⁽¹⁷²⁾

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Zünnûn’un (Yunus’un) duasında; Rabbi Teâlâ için tevhidin ve tenzihin (noksanlıklardan uzak tutmanın) mükemmelliği ile kulun kendi zulmünü ve günahını itiraf etmesi vardır. Sıkıntıların, dertlerin ve kederlerin giderilmesinde, ihtiyaçların karşılanmasında Allah Teala’ya ulaştıracak en etkili

(171) *Taberi Tefsiri, Camiü’l-Beyan An Tevili Âyi’l-Kur’an*, 12/202, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

(172) Hâkim, *Müstedrek*, Elbani *sahih* olduğunu belirtmiştir.

vesilelerden biri bu duadır. Çünkü tevhidi ve tenzihi içeren bu dua; Allah için her türlü kemali ispat etmeyi, O'ndan her türlü eksiklik ve kusuru nefyetmeyi (uzak tutmayı) barındırır.

Zulmü itiraf etmek ise kulun şeriat, sevap ve ceza konusundaki imanını, Allah'ın karşısında kalp kırıklığını, O'na rücu etmesini (dönmesini), hatasının bağışlanmasını istemesini, kulluğunu ve Rabbine olan muhtaçlığını itiraf etmesini kapsar. İşte burada dört husus bir araya gelmiştir: Tevhid, tenzihîyet, kulluk ve (günahı) itiraf.

Ebu Ümâme'den rivayet edilen hadise gelince: *'Allah'ım! Kederden, hüzünden, acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, borç yükünden ve insanların tasallutundan (baskısından) Sana sığınırım.'*

Bu dua sekiz şeyi kapsamaktadır ki bunlar ikişerli olarak birbiriyle bağlantılıdır: Hüzün ile keder kardeş; acizlik ile tembellik kardeş; borç yükü ile insanların tasallutu (baskısı) kardeşidir. Kalbe gelen hoş olmayan durum geçmişle ilgi-

liyse ‘hüzün,’ gelecekle ilgiliyse ‘keder’ adını alır. Kişinin maslahatlarını kaçırmaması; eğer güç yetirememekten kaynaklanıyorsa ‘acizlik,’ irade eksikliğinden kaynaklanıyorsa ‘tembellik’tir.

Kulun kendi menfaatlerinden geri kalması ve onları kaçırmaması; ya güç yetirememekten kaynaklanır -ki bu acizliktir- ya da irade yoksunluğundan kaynaklanır -ki bu da keseldir (tembelliktir)-.

Kişinin hayrını ve faydasını kendisinden ve insanlardan esirgememesi; ya faydasını bedeniyle yapmamasıdır -ki bu korkaklık- ya da malıyla yapmamasıdır -ki bu da cimriliktir-.

İnsanların kişiye tasallutu (onu baskı altına alması) ise ya haklı bir sebeptir -ki bu borç yüküdür- ya da haksız bir sebeptir -ki bu da kişilerin zorbalığıdır-.

Dolayısıyla hadis, her türlü şerden Allah’a sığınmayı ihtiva etmiştir.

İstiğfarın kaygıyı, kederi ve darlığı gidermedeki etkisine gelince; bu, ilim ehlinin ve her

ümmetin akıl ehlinin üzerinde ittifak ettiği bir konudur. Çünkü günahlar ve fesat; kaygıya, keder, korkuya, üzüntüye, göğüs darlığına ve kalp hastalıklarına sebep olur. Öyle ki günah işleyenler, arzularını tatmin edip artık bu günahlardan usanınca kalplerinde hissettikleri darlığı, kaygıyı ve kederi defetmek (uzaklaştırmak) için tekrar günaha yönelirler.”⁽¹⁷³⁾

İmam Kurtubî, İbn Sabih'in şöyle dediğini nakletmiştir: “Bir adam Hasan-ı Basri'ye kuraklıktan şikâyet etti; o da ‘istiğfar et’ dedi. Bir başkası fakirlikten şikâyet etti; ona da ‘istiğfar et’ dedi. Başka biri ‘Allah’a dua et de bana bir çocuk versin’ dedi; ona da ‘istiğfar et’ dedi. Bir diğeri ise bahçesindeki kuraklıktan şikâyet etti; ona da ‘istiğfar et’ dedi.

Biz ona bu durumu sorduğumuzda şöyle dedi: ‘Ben kendimden bir şey söylemedim.

(173) *Zadü'l-Mead Fi Hedyi hayri'l-İbad*, s. 607, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

Şüphesiz Allah Teâlâ, Nuh Suresi'nde şöyle buyurmaktadır: '(Nuh dedi ki:) **Rabbinizden bağışlanma dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır.** (Bağışlanma dileyin ki) **üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin. Sizi mallar ve oğullarla imdat etsin, sizin için bahçeler var etsin, nehirler akıtsın.'** (Nuh 10-12)"⁽¹⁷⁴⁾

İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Eğer bir kulun, insanlar kendisine eziyet ettiğinde onları suçladığını, kendi nefsine dönüp kusuru kendinde aramadığını ve istiğfar etmediğini görürsen, bil ki bu onun için gerçek bir musibettir. Eğer tevbe edip istiğfar ederse ve 'Bu benim günahlarım sebebiyledir' derse, bu durum onun hakkında bir nimete dönüşür."⁽¹⁷⁵⁾

(174) *El-Cami Li-Ahkami'l-Kur'an*, 4/193, İmam Ebu Abdullah Muhammet b. Ahmet b. Ebu Bekir b. Ferah El-Ensari El-Kurtubi, ö.671h.

(175) *Kaidetün Fi's-Sabr*, s. 5, Şeyhülislam Ebu'l-Abbâs Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

57- “ONLARIN DEDİKLERİNE SABRET” (MEARİC, 5)

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Onların dediklerine sabret ve onlardan güzelce ayrıl.’**” (Müzzemmil 10)

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Güzelce ayrılmak, incitmeden ayrılmaktır. Güzelce af, sitem etmeden affetmektir. Güzelce sabır ise şikâyet etmeden gösterilen sabırdır. Bu sebeple, Ahmed b. Hanbel’e, hastalığı sırasında Tavus’un, hastanın inlemesini şikâyet saydığı söylendiğinde; Ahmed b. Hanbel ölünceye kadar bir daha inlememiştir.”⁽¹⁷⁶⁾

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Rabbin için sabret.**” (Müddessir 7)

Abdurrahman Es-Sadi şöyle demiştir: “Yani, sabrınla Allah’ın ecrini um, bununla Allah’ın rızasına ulaşmayı gaye edin. Rasûlullah *sallallahu aley-*

(176) *Mecmuu’l-Fetava*, 5/182, Şeyhülislam Ebu’l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

hi ve sellem de Allah'ın emrine boyun eğerek buna uymuş, tebliğe koşmuş ve insanları uyarmıştır. Onlara apaçık ayetler ile ilahî talepleri açıklamış, Allah Teâlâ'yı tazim etmiş, insanları onu yüceltmeye çağırmıştır. Görünen ve görünmeyen bütün amellerini her türlü kötülükten temizlemiş ve Allah'tan uzaklaştıran her şeyi; putları, putperestleri ve kötülük ehlini terk etmiştir.

Allah'tan sonra insanlar üzerinde onun minnet (iyilik) hakkı vardır. Ancak buna karşılık onlardan bir mükafat veya teşekkür beklememiştir. Allah için en kâmil şekilde sabretmiş; Allah'a itaatte, günahlardan kaçınmada ve Allah'ın elemli takdirlerine karşı öyle sabretmiştir ki Ulu'l-Azm'i bile geride bırakmıştır. Allah'ın salat ve selamı onun ve hepsinin üzerine olsun.”⁽¹⁷⁷⁾

Eğer hasta olursan sağlıklı olanlara bakma; bilakis senden daha şiddetli hastalığı olanlara bak!

(177) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 890-896, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa'dî, ö.1376h.

Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına girdim, ateşi çok yüksekti. Dedim ki: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Gerçekten bu ateşten dolayı tir tir titriyorsun.' Buyurdu ki: *'Evet, ben sizden birinin iki katı kadar acı çekiyorum.'* Dedim ki: 'O halde sizin için iki kat ecir (sevap) mi var?' Şöyle buyurdu: *'Evet, öyledir. Bir Müslümana bir musibet bulaşır; bir diken batması veya ondan daha büyük bir şey eziyet edecek olursa, ağacın yapraklarını dökmesi gibi Allah da mutlaka onun günahlarını döker (bağışlar).'*"⁽¹⁷⁸⁾

58- "SABRETMELERİNE KARŞILIK ONLARI CENNETLE VE İPEKLİ GİYSİLERLE ÖDÜLLENDİRİR" (İNSAN, 12)

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Öyleyse Rabbinin hükmüne sabret; onlardan hiçbir günahkâra yahut nanköre itaat etme."** (İnsan 24)

(178) Buhari 5648.

Taberi şöyle demiştir: “Allah’ın bu buyruğu, ‘Rabbinin farz kıldığı, peygamberliğini tebliğ etmek ve indirdiği vahiylerde sana emrettiği görevleri yerine getirme yolunda seni imtihan ettiği şeylere sabret, demektir. **‘Onlardan hiçbir günahkâra yahut nanköre itaat etme!’** Yani Allah’a isyan olan hususlarda kavminin müşriklerinden günah işlemek isteyen günahkârlara veya Rabbinin kendisine daha önce verdiği nimetleri ve iyilikleri inkâr eden, O’nu tanımayıp başkasına ibadet eden nankörlere itaat etme.”⁽¹⁷⁹⁾

Ebu Musa El-Eş’arî *radıyallahu anh*’tan rivayet edildiğine göre Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“İşittiği eziyete karşı Allah’tan daha sabırlı kimse yoktur. O’na ortak koşarlar ve çocuk isnat ederler, buna rağmen O, yine de onlara rızık verir, afiyet bahşeder ve onlara ihsanda bulunur.”*⁽¹⁸⁰⁾

(179) *Taberi Tefsiri, Camiü'l-Beyan An Tevili Âyi'l-Kur'an*, 12/373, İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Et-Taberi, ö.310h.

(180) Buhari 6099, Müslim 2804.

Ebu Sa'lebe El-Huşeni'den rivayet edildiğine göre Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz sizin önünüzde sabır isteyen günler vardır. O günlerde sabretmek, kor ateşi avuçta tutmak gibidir. O günlerde (salih) amel işleyen için, onun gibi amel eden elli kişinin ecri (sevabı) vardır."*

Başka biri bana şu ziyadeyle aktardı: "Dedi ki: Ey Allah'ın Rasûlü, onlardan elli kişinin ecri mi?" Buyurdu ki: *"Sizden elli kişinin ecri!"*⁽¹⁸¹⁾

59- "BİRBİRLERİNE SABRI TAVSİYE EDENLER!"

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Sonra (o sarp yokuşu aşanlar), iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve birbirlerine merhameti tavsiye edenlerden olmaktadır."** (Beled 17)

İbn Kesir şöyle demiştir: "Yani salih amel işleyen, insanların eziyetlerine karşı sabrı ve onla-

(181) Ebu Davud 4341, Tirmizi 3058, İbn Mace 4014.

ra merhametle muamele etmeyi birbirine tavsiye eden müminlerden idi... Hadiste de geçtiği üzere: *‘Merhametli olanlara Rahman (olan Allah) merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökteki de size merhamet etsin.* ^{(182)}

Başka bir hadiste ise şöyle buyrulmuştur: *‘İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.* ^{(183)(184)}

İbnü’l-Cevzi şöyle demiştir: “Ahmed b. Hanbel’in oğlu Abdullah’tan nakledildiğine göre o şöyle demiştir: Babam Ahmed b. Hanbel’in çokça şöyle dediğini duyardım: ‘Allah, Ebu’l-Heysem’e rahmet etsin, Allah, Ebu’l-Heysem’i bağışlasın.’ Dedim ki: ‘Babacığım, Ebu’l-Heysem kimdir?’ Dedi ki: ‘Tanımıyor musun?’ ‘Hayır’ dedim.

Şöyle dedi: ‘O, Ebu’l-Heysem (El-Haddâd) diye biri. Kırbaçlanmak üzere ellerim bağlı ola-

(182) Ebu Davud 4941.

(183) Buhari 7376.

(184) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 8/409, İmam İmâdüddin Ebü’l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir El-Kureşî ed-Dımeşkî. ö.774h.

rak götürüldüğüm gün, bir kişi arkamdan gelip elbisemi çekti ve bana şöyle dedi: ‘Tanıyor musun beni?’ ‘Hayır’ dedim. Dedi ki: ‘Ben hırsız ve yol kesici Ebu’l-Heysem El-Haddâd’ım. Müminlerin emîrinin divanında (kayıtlarında) şöyle yazılıdır: Ben, farklı zamanlarda on sekiz bin kırbaç yedim. Dünya uğruna, şeytana itaat yolunda buna sabrettim. Öyleyse sen de dinin uğruna Rahman’a itaat yolunda sabret.’

(Ahmed bin Hanbel) dedi ki: ‘O, on sekiz bin kırbaç yerken ben on sekiz kırbaç yedim.’ Daha sonra gardiyan gelip ‘Müminlerin emîri onu (Ahmed b. Hanbel’i) affetti’ dedi.”

İbrahim b. Muhammed b. Arefe, *Tarih*’inde şunu zikretmiştir: Ahmed b. Hanbel otuz altı kırbaç darbesi yedi. Ona, ‘Sana zulmedene beddua et’ dediler; o ise şöyle dedi: ‘Zulmedene beddua eden, sabretmiş sayılmaz.’”(185)

(185) *Menakibü’l-İmam Ahmed*, s. 294, İmam Hâfız Ebü’l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü’l-Cevzî, ö.597h.

İbn Kayyım el-Cevziyye şöyle demiştir:
“Afiyetin tadını alan kimseye, sabrın acısı hafif gelir.”⁽¹⁸⁶⁾

Örneği şudur: Bir doktorun cerrahî operasyon yaptığı hasta; vücut sağlığı için ameliyatın acısına sızlanmadan sabreder. Bil ki cennet dışındaki her nimet gelip geçicidir; cehennem dışındaki her bela ise afiyettir. Kalbin ölümü gibi bir musibet de yoktur.

Bu dünyadaki bütün insanlar -hasta olsun sağlıklı olsun, zengin olsun fakir olsun, büyük olsun küçük olsun- mutlaka çeşitli musibet ve sıkıntılarla imtihan edilirler.

Mümin için belayı/musibeti hafifleten şey, musibetin Allah'ın kaza ve kaderi olduğuna, onu defetmek veya geri çevirmek için bir çaresinin bulunmadığına dair inancıdır. Böylece kişi

(186) *Bedâiu'l-Fevâid*, s. 57, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa'd b. Şemseddin İbni Kayyım El-Cevziyye, ö.751h.

kendini sabra hazırlar, ümitsizliği ve sızlanmayı kendinden uzaklaştırır.

Müminlerin annesi Aişe *radıyallahu anha*'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (vefatı öncesindeki hastalığında) insanlar ile kendi arasındaki perdeyi açtı.

İnsanları Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ın arkasında namaz kılarken görünce, onların bu güzel hâlinden dolayı kendisinden sonra da Allah'ın onlara hayırla halef olması umuduyla Allah'a hamd etti. Sonra şöyle buyurdu:

'Ey insanlar! İnsanlardan veya mü'minlerden her kim bir musibete düşer olursa, başına gelen musibetin şiddetini benim sebebimle maruz kaldığı musibetle hafifletsin. Çünkü, benden sonra, ümmetinden hiç kimse, benim musibetimden daha şiddetli bir musibetle karşılaşmayacaktır.'⁽¹⁸⁷⁾

(187) İbn Mace 1599, Taberani, *Es-Sağir* 612, Beyhaki, *Delailü'n-Nübüvve* 7/201.

Ebu'l-Atehiye, bu hadise muvafık olarak şu dizeleriyle ne güzel söylemiştir:

“Her musibete karşı sabret ve dayanıklılık göster; bil ki insan ebedî değildir.

Görmez misin musibetlerin ne kadar çok olduğunu? Ölümün ise kulları gözetlediğini... görmez misin?

Etrafında musibete uğramış gördüğün kimselerden hangisi musibetlerden kurtulabilmiş ki sen kurtulabilesin?”

Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’i ve onun vefatını hatırladığında, kendi musibetini onun musibetiyle (onun vefatıyla) kıyasla.

Bir rivayette ise şöyle geçer: “Bir musibet sebebiyle teselli aradığında, Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’in vefatıyla yaşadığın musibetini hatırla.”⁽¹⁸⁸⁾

(188) *Tesliyetü Ehli'l-Mesaib*, s. 18, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed El-Minbici El-Hanbeli.

60- “BİRBİRLERİNE HAKKI VE SABRI TAVSİYE EDENLER!”

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler müstesna.”** (Asr 3)

Abdurrahman Es-Sadi, bu surenin tefsirinde insanın kendileri sayesinde Allah’ın hüsrana uğratmasından kurtulacağı dört sıfatı açıklarken şöyle demiştir: “Bu sıfatlar: **İman:** Allah’ın iman edilmesini emrettiği şeylere inanmaktır. İlimsiz iman olmayacağı için bu sıfat ilmi de kapsar. **Salih Amel:** Bu; kalbe, bedene, Allah’ın haklarına ve kulların haklarına dair farz veya müstehap bütün hayırlı işleri kapsar. **Hakkı Tavsiye Etmek:** Yani iman ve salih amel hususunda birbirine tavsiyede bulunmak, buna teşvik etmek ve özendirmektir. **Sabrı Tavsiye Etmek:** Allah’a itaat, günahlardan kaçınma ve Allah’ın acı veren takdirleri hususunda sabırlı olmayı birbirine tavsiye etmektir.

İnsan, ilk iki sıfatla (iman ve salih amel) kendi nefsinin; son iki sıfatla (hakki ve sabrı tavsiye) ise başkalarını kemale erdirir.

İnsan bu dört hususu tamamlayarak hüsrandan kurtulur ve büyük kazanca ulaşır.”⁽¹⁸⁹⁾

Cüneyd-i Bağdadi şöyle demiştir: ‘Dünyadan ahirete gidiş mümin için kolaydır. Allah’ı sevmeye uğruna insanları bırakmak ise oldukça zordur.

Kişinin kendi nefsinden Allah’a yönelmesi çok daha zordur. Allah ile beraberliğe sabretmek (devam etmek) ise en zor olanıdır.’

Böylece (Cüneyd-i Bağdadî), kalbi meşgul eden şeylere karşı sabrın boyutunu, ardından da insanları terk etmenin zor olduğunu zikretmiştir.”⁽¹⁹⁰⁾

(189) *Teysirü'l-Kerim Er-Rahman Fi Tefsir Kelami'l-Mennân*, s. 934, Şeyh Abdurrahman b. Nâsır Es-Sa'dî, ö.1376h.

(190) *Minhacü'l-Kasidin* s. 2/373, İmam Hâfız Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî, ö.597h.

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Kim nefsinde bir başkasına karşı haset bulursa, ona takva ve sabırla muamele etmeli ve nefsindeki o duygudan nefret etmelidir.

İnsanların çoğu, haset edilen kişiye karşı haddi aşar; ona zulmedenlere yardım eder, aynı şekilde hakkına da riayet etmezler. Aksine biri onu yererse ona katılır, iyi hasletlerinden bahsetmez, hatta biri onu överse de susarlar.

Bunlar, (haset edilenin) hakkını verme konusunda kusurlu olan ve ona karşı haddi aşan kimselerdir. Aldıkları karşılık ise kendi haklarının eksiltilmesidir.

Bundan dolayı birçok konuda kendisine insaf edilmez ve tıpkı haset ettikleri kişiye yardım etmedikleri gibi, kendisine zulmedildiğinde de yardımsız kalırlar. Söz veya fiille zarar verene gelince; o cezalandırılır.”⁽¹⁹¹⁾

(191) *Mecmuu'l-Fetava*, 6/72-77, Şeyhülislam Ebu'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye El-Harranî Ed-Dimeşki El-Hanbeli, ö.728h.

Süfyan Es-Sevri şöyle demiştir: “Şu üç şey sabırdandır: Musibeti kimseye anlatmamak, çektiği acıyı dile getirmemek ve kendini temize çıkarmamak (sanki hakkıyla sabretmiş gibi göstermemek).”

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Allah Teâlâ yeminle teyit ederek şu haberi vermiştir: **‘İnsan gerçekten ziyandadır. Ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler müstesnadır.’** (Asr 1-3)

Allah, yarattıklarını iki kısma ayırmıştır: Saadet ashabı, şekavet (bedbahtlık) ashabı. Saadet ashabını birbirlerine sabrı ve merhameti tavsiye edenler vasfıyla tahsis etmiştir. Ayetlerinden yararlanmayı, bu büyük mükafatla ayrıcalıklı kılmak için sabır ve şükür ehline özgü kılmıştır. Buna bağlı olarak kitabının dört yerinde şöyle buyurmuştur: **‘Şüphesiz bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır.’** (İbrahim 5, Lokman 31, Sebe 19, Şura 33)

Ayrıca Allah, mağfireti (bağışlanmayı) ve mükafatı, salih amele ve sabra bağlamıştır. Bunu kendisi için kolaylaştırdığı kimseler hakkında şöyle buyurmuştur: **‘Ancak sabredip salih ameller işleyenler müstesna... İşte onlar için bir mağfiret ve büyük bir mükafat vardır.’** (Hud 11)”⁽¹⁹²⁾

(192) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 8, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

SONUÇ

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Ey Allah’a ve ahiret yurduna yolculuk yapmaya azmeden kişi! Senin için bir işaret (hedef) konuldu; öyleyse ona doğru koş, artık kolları sıva! Zira gayret etme imkânı doğmuştur. Senin yolculuğun; Allah’ın sana olan nimetini müşahede etmek ile kendi nefsinin kusurlarını ve amellerindeki eksiklikleri görmek arasında olsun.

Arif bir kimse için, nimetin görülmesi ve günahın fark edilmesi kadar arkasında güzel iz bırakan başka bir hal yoktur.

Kişi şöyle der: ‘Beni cehennem azabından kurtaracak olan, ancak O’nun affı ve mağfiretidir; herkes bu ikisine muhtaçtır.’

Bana olan nimetini itiraf ediyor, günahımı da kabul ediyorum; beni bağışla. Ben zavallı bir günahkârım; Senin bana verdiğin nimetlerin en küçüğünün yanında bile yaptığım ameller hiçbir şey ifade etmez.

Sen, o nimetin sana gönderildiği andan itibaren O'na şükretmekle yükümlüsün. Öyleyse -Allah için- senin tasarrufun ve elinin altında olan o nimeti hakkıyla gözetip özenle riayet ettin mi? Öyleyse ümit ipine sarıl ve tevbe ile salih amel kapısından gir. **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr'dur** (şükürün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

Allah kuluna kurtuluş yolunu belirleyip kapılarını açmıştır. Saadeti tahsil vesilelerini öğretip sebeplerini vermiştir. Masiyetlerinin vebaline karşı uyarmış, gerek kendisinde gerekse başkasında günahların uğursuzluğuna ve akıbetine şahit etmiştir. Ardından şöyle demiştir: İtaat edersen bunu lütfumla yaparsın; Ben de sevabını veririm. İsyân edersen bu da kaderde yazılıdır; Ben yine seni bağışlarım: **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr'dur** (şükürün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

(Allah) kuldan kusurları gidermiş ve ona acizlikten ve tembellikten Allah'a sığınmasını

emretmiştir. Ona, az bir amel için çok sevap vereceğini, (kulun) pek çok hatasını ise bağışlayacağını va'detmiştir: **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr'dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

Kula, şükredeceği şeyi bizzat o vermiştir. Sonra da kulun kendi nefsi için yaptığı bu iyiliğe karşılık onu mükafatlandırmıştır. Kula kendi iyiliği için yaptığı ihsana, katında güzel bir karşılık vermeyi ve ona yakınlık bahşetmeyi va'detmiştir. Kul tevbe ettiğinde ise günahlarını bağışlayacağı ve onu Kendi huzurunda rezil etmeyeceği sözünü vermiştir. **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr'dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

Affi, günahkarların hatalarına karşılık güvence olarak vermiş ve onları kuşatmıştır. Keremiyle, iyilik yapanların umutlarını boşa çıkarmamış, beklentilerini kesmemiştir. Tevbe edenlerin ve niyazda bulunanların yedi kat göğü delip geçen dualarını işitmiştir. Affı, mağfireti

ve rızkı bütün mahlukatı kuşatmıştır. Zira yer-yüzündeki bütün canlıların rızkı Allah’a aittir. O, onların duracakları yeri de emanet bırakılacakları yeri de bilir. **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr’dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

O, kullarına, daha onlar istemeden ihsanda bulunur; isteyen ve umut edenlere ise umduklarının ötesini verir. Tevbe edenin günahları dalgalar sayısı, taşlar ve kumlar kadar olsa bile onu bağışlar: **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr’dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

O, kullarına, bir annenin, evladına olan şefkatinden daha merhametlidir. Tevbe eden kulunun tevbesine, ıssız bir arazide azığını ve bineğini kaybedip sonra bulan kimsenin sevindiğinden daha çok sevinir. Bütün kullarının az ameline karşı çok sevap verir. Bir kimse O’na zerre miktarı hayırla yaklaşırsa, Allah o hayrı kabul eder ve onu över. **“Şüphesiz Rabbimiz**

Gafûr (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr'dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

O, kullarına isim ve sıfatlarıyla kendini tanıtmış, hilmiyle ve nimetleriyle Zatını onlara sevdirmiştir. Kullarının günahları, O'nun, nimetleriyle onlara ihsanda bulunmasına engel olmamıştır. Tevbe edip kendisine en güzel şekilde ibadet edene, huzuruna vardığı gün günahlarını bağışlamayı va'detmiştir: **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr'dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

Bütün saadet O'na itaatte, bütün kazançlar O'nunla yapılan muamelededir. Bütün hüznün ve belalar ise O'na isyan ve muhalefet etmededir. Kul için O'na şükretmekten ve tevbe etmekten daha faydalı bir şey yoktur. **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr'dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

O, mahlukatına nimetlerini yağdırmış, kendi nefesine rahmet etmeyi vacip kılmıştır.

Rahmetinin gazabına galip geldiğini kitabına kaydetmiştir. **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr’dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

İtaat edildiğinde şükreder (bol sevap verir). Nitekim itaat ancak O’nun lütuf ve tevfiği ile olur. O’na isyan edilir, O ise kuluna karşı halim (yumuşak) davranır. Kulun isyanı elbette zulmünden ve cahilliğinden kaynaklanmaktadır. Çirkin iş yapan O’na tevbe eder, O da onu bağışlar; hatta sanki hiç o günahı işlememiş kabul eder: **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr’dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

O’nun katında bir iyilik, on katıyla karşılabilir veya hesapsız ve sınırsız bir şekilde katlanarak artırılır. Bir kötülük ise sadece bir kötülük olarak yazılır; onun da sonu affa ve mağfirete çıkar. Tevbe kapısı, gökleri ve yeri yarattığından zamanın sonuna kadar O’nun katında açıktır. **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır)

ve Şekûr'dur (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

Cömertlik kapısı; umutların bağlandığı ve günahların döküldüğü yerdir. İhsanının ve bağışlamasının seması, yağmurunu hiç kesmez; bilakis o (bağış), sürekli ve coşkun akan bir pınar gibidir. O'nun sağı doludur; gece ve gündüz yapılan harcamalar (ihsanlar) onu eksiltmez. **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr'dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

O'nun tavsiyelerine ancak sabredenler ulaşabilir. İhsanlarına ancak şükredenler kavuşabilir. O'nun katında ancak (günahlarında ısrar ederek) helak olanlar helak olur; azabıyla ancak asiler, azgınlar bedbahtlığa uğrar. **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr** (çok bağışlayıcıdır) **ve Şekûr'dur** (şükrün karşılığını bol sevapla verendir).” (Fatır 34)

Ey asi! Allah'ın seni gaflet anında yakalamasından sakın; çünkü o Gayûr'dur (kendi huku-

kunun çiğnenmesine izin vermez). Sen günah işlerken sana nimet vermeye devam ediyorsa, O'ndan sakın (bu bir mühlet verme olabilir). Bil ki seni ihmal etmemiştir, aksine çok sabırlıdır. Ey iyilik yapan ve mağfireti ile rahmetine sığınıp tevbe eden! Sana müjdelersun: **“Şüphesiz Rabbimiz Gafûr (çok bağışlayıcıdır) ve Şekûr’dur (şükürün karşılığını bol sevapla verir).”** (Fatır 34)⁽¹⁹³⁾

Yine şöyle demiştir: “Sabrın zorluğu, kişiyi o işi yapmaya iten arzunun gücüne ve bu işin kul için ne kadar kolay olduğuna göre değişir. Eğer bu iki durum bir kulda birleşirse; yani hem bir işi yapma arzusu çok güçlüyse hem de o işi yapmak çok kolaysa, o işe karşı sabretmek sabrın en zor olanıdır. Eğer bu iki durum yoksa sabretmek kolaylaşır. Şayet biri var, diğeri yoksa, sabır bir yönden kolaylaşırken diğeryönden zorlaşır.

(193) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 544-547, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

Örneğin; bir kimseyi öldürmeye, hırsızlık yapmaya, içki içmeye veya çeşitli hayâsızlıklara karşı hiçbir arzusu (meyli) olmayan ve bu işler kendisi için hiç de kolay olmayan biri için, bu hususlarda sabretmek çok kolay ve zahmetsizdir.

Ancak, bir şeyi yapma arzusu çok şiddetli olan ve aynı zamanda o işi yapması da çok kolay olan biri için sabretmek çok zordur. Bu sebeple bir yöneticinin zulmetmeme konusunda sabretmesi, bir gencin fahşaya (zina etmemeye) karşı sabretmesi, bir zenginin haram lezzetlere ve arzulara karşı sabretmesi Allah katında çok değerlidir.

Müsned'de ve diğer kaynaklarda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şöyle nakledilmiştir: “*Rabbin, hevaya ve masiyete hevesi olmayan gence hayret eder* (onu beğenir).”

Bu sebeple, hadiste zikredilen yedi sınıf, sabırlarının mükemmelliği ve bu sabrın zorluğu sebebiyle Allah'ın arşının gölgesinde gölgelenmeyi hak etmiştir. Zira:

• Adil yöneticinin, iktidarına rağmen adaletteki sabrı,

• Gencin, arzularına rağmen Allah'a ibadetteki sabrı,

• Kişinin, camiye bağlılıktaki sabrı,

• Sadaka verenin, bunu gizli tutmadaki sabrı,

• Güzel bir kadının, zina davetine rağmen harama karşı sabrı,

• Allah için birbirini sevenlerin, birliktelik ve ayrılık hallerindeki sabrı,

• Ve yalnız başınayken Allah korkusuyla ağlayanın bunu gizlemesindeki sabrı...

Bunlar insanlar için sabrın en zor olanlarıdır.

İşte bu yüzden; yaşlı olduğu halde zina edenin, yalancı hükümdarın ve kibirli fakirin cezası daha şiddetli olmuştur. Çünkü bunların o haramlara karşı sabrı onlar için oldukça kolaydır. Buna rağmen bu günahları işlemeleri, Allah'a karşı bir isyan ve inat göstergesi kabul edilmiştir.

Bu sebeple; dil ve cinsel organ (ferc) günahlarına karşı sabretmek, sabrın en zor türlerinden olmuştur. Çünkü bunları günaha iten güdü çok güçlüdür, bu günahları işlemek insan için oldukça kolaydır.

Dilin günahları insanın adeta eğlencesi gibidir; gıybet, yalan, tartışma, kendini övme, başkalarının dedikodusunu yapma, sevdiğini övüp sevmediğini yerme gibi eylemlerde dilin hareket etme kolaylığı ile bu günahlara iten gücün birleşmesi sabrı zorlaştırır.

Bu durumda sabır zayıflar. İşte bu yüzden Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*, Muaz *radıyallahu anh*'a, '*Dilini tut*' demiştir. Muaz da 'Biz konuştuklarımızdan sorumlu mu tutulacağız?' diye sorunca, Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*, "*İnsanları yüzüstü cehenneme sürükleyen şey, dillerinin kazandıklarından* (biçtiklerinden) *başkası mıdır?*" buyurmuştur.⁽¹⁹⁴⁾

(194) Tirmizi 2616, "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir. İbn Mace 3973.

Özellikle dille işlenen günahlar kul için alışkanlık haline geldiğinde, onlara karşı sabretmek iyice güçleşir. Bu sebeple öyle insanlar görürsün ki geceyi ibadetle, gündüzü oruçla geçirir, ipek bir yastığa yaslanmaktan bile sakınır ama diliyle gıybet etmekten, nemimeden (söz taşımaktan), insanların onuruna dil uzatmaktan ve Allah hakkında bilgisizce konuşmaktan geri durmaz.

Pek çok kimse görürsün ki haram olan “danik”ten (en küçük paradan), bir damla içki-den veya iğne başı kadar bir necasetten sakınır. Fakat konu cinsel haramlar olduğunda, bir yabancı kadınla baş başa kalmaktan veya ona bakmaktan çekinmez. Hatta anlatıldığına göre, bir adam, yabancı bir kadınla harama yelteneceği sırada kadına, ‘Kadın! Yüzünü ört; çünkü yabancı bir kadının yüzüne bakmak haramdır!’ demiştir.

Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*’a, Kûfe ehlinde bir adamın gelip sivrisinek kanının hükmünü sorduğu anlatılır. Bunun üzerine İbn Ömer şöyle demiştir: “Şunlara bakın!

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in torununu (Hz. Hüseyin'i) öldürdüler, şimdi ise gelmiş bana sivrisinek kanını soruyorlar!”

Benim de başıma benzer bir olay geldi: İhramlıyken, insanların canına kasteden ve mallarını yağmalayan bir grup bedevi bana gelip ihramlıyken bit öldürmenin hükmünü sordular. Ben de onlara şöyle dedim: ‘Vay halinize! Allah’ın haram kıldığı cana kıymaktan çekinmiyorsunuz da ihramlıyken bit öldürmeyi mi soruyorsunuz!’”(195)

İbnü’l-Kayyım şöyle demiştir: “Bir adam Sehl b. Abdullah’ın yanına girdi ve ‘Evime hırsız girdi ve eşyalarımı aldı’ dedi. Sehl ona şöyle karşılık verdi: ‘Allah’a şükret; eğer hırsız kalbine girseydi -ki o, şeytandır- ve senin tevhidini bozsaydı o zaman ne yapardın?’”(196)

(195) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 127-128, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

(196) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 124, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyim El-Cevziyye, ö.751h.

İbnü'l-Kayyım şöyle demiştir: “Ata’nın gözlerinden birine su indiğinde (katarakt olduğunda), yirmi yıl boyunca ailesi bunu fark etmedi. Nihayet bir gün oğlu, babasının rahatsız olan gözü tarafından geldiğinde adam onu fark etmeyince, onun hasta olduğu anlaşıldı.

Bir adam, Dâvud et-Tâî’nin yanına girdi. Yatalak halde süründüğünü görünce ‘İnna lillahi ve inna ileyhi raciun / Şüphesiz biz Allah’tan geldik ve O’na döneceğiz’ dedi. Dâvud ona, ‘Ya-vaş ol! Bunu kimseye haber verme; dört aydır bu haldeyim ve kimse bunu bilmiyor’ dedi.

Mugîre şöyle demiştir: ‘Ahnef, amcasına, dişinin ağrısını şikâyet etti ve defalarca tekrarladı. Amcası bunu defalarca tekrarlayınca ona şöyle dedi: ‘Bana anlatıp durma; yemin olsun ki gözüm kırk yıl önce gitti de (kör oldu) ben onu henüz kimseye söylemedim.’”⁽¹⁹⁷⁾

(197) *Uddetü’s-Sabirin ve Zahiretü’ş-Şakirin* s. 529, İmam Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb b. Sa’d b. Şemseddin İbni Kayyım El-Cevziyye, ö.751h.

Numan b. Beşir şöyle der: “Şüphesiz asıl he-
lak, bela zamanında kötü amel işlemektir.”⁽¹⁹⁸⁾

İmam Şafîî şöyle demiştir:

*“Bırak günler dilediğini yapsın; kader hüküm
verdiğinde gönlünü hoş tut. Gecelerin vukuatına
karşı sızlanma; çünkü dünya hadiselerinin kalı-
cılığı yoktur.*

*Zorluklara karşı dayanıklı bir adam ol; se-
ciyen (karakterin) cömertlik ve vefa olsun. Eğer
halk içinde ayıpların çoğalırsa ve bunların örtül-
mesini istersen; cömertliğe bürün, zira denilmiş-
tir ki: Cömertlik her ayıbı örter.*

*Düşmanlarına asla zillet gösterme; çünkü
düşmanların sevinmesi bir beladır. Cimriden cö-
mertlik umma; çünkü ateşte susamış olan için su
yoktur.*

*Rızkın, beklemekle (teenniyle) azalmaz, çalı-
şıp yorulmakla da artmaz. Ne hüüzün kalıcıdır ne
sürur (sevinç); ne zorluk daimdir ne de refah.*

(198) *El-Musannef*, 12/256, İmam Hafız Ebubekir
Abdullah b. Muhammed b. İbrahim İbn Ebu
Şeybe, ö.235h.

Eğer kanaat sahibi bir kalbe sahipsen, senin ile dünyanın hükümdarı eşitsiniz.

Ölüm birinin sahasına (kapısına) indiğinde, onu ne yer koruyabilir ne de gök.

Allah'ın arzı geniştir; lakin kaza (kader) indiğinde feza (gök) daralır. Bırak günler her an ihanet etsin; nasıl olsa ölümün ilacı yoktur.”

Yine şöyle demiştir:

“Dualarla alay mı ediyorsun, onları küçümsüyor musun? Duanın neler yapabileceğini bilmez misin? Gece okları (gece yapılan dualar) asla hedefinden şaşmaz; ancak onların bir süresi vardır ve o sürenin de bir sonu vardır.”

Yine şöyle demiştir:

“Eşeklerin otladığını ve diledikleri gibi beslendiklerini, aslanların ise aç ve susuz olduğunu, bir türlü doymadığını görüyorum.

Toplumun şerefli insanları yiyecek bulamazken, adi insanlar bildircin eti ve kudret helvası yiyor.

Yaratan'ın takdiri mahlukat için önceden belirlenmiştir, acı kadere karşı kimse galip gelemez.

Kim bu hain zamanı tanır, değişimlerini bilirse belalara karşı sabreder, şikayetini dışa vurmaz.”

Yine şöyle demiştir:

“Aslanlar ormanlarda açlıktan ölürken, koyun etini köpekler yiyor.

Bir köle ipekler üzerinde uyuyabilirken, asil soylu birinin yatağı toprak olabiliyor.”

Dünya imtihan yurdudur ve bela (imtihan) burada kısa süreli ve geçicidir; ahiret ise karşılık yurdudur ve oradaki bekâ (kalıcılık) daimîdir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **‘De ki: Dünyanın metai (faydası) azdır.’** (Tevbe 38)

Yine şöyle buyurmuştur: **‘Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı bâki kalacaktır.’** (Rahman 26-27)”

İbnü'l-Cevzi, şu ayet üzerine secili bir söz söylemiştir: **“Bugün Ben, sabretmiş olmalarının karşılığını onlara verdim; şüphesiz onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”** (Müminûn 111)

“Öyle topluluklar vardır ki emredilenleri yerine getirdiler, yasaklardan da kaçındılar. Dünya parladığında (onları cezbedtiğinde) ondan yüz çevirdiler; ahiret ise ortaya çıktığında hemen ona yöneldiler. Keşke onları kıyamet gününde haşredilirken görseydin! **‘Bugün Ben, sabretmiş olmalarının karşılığını onlara verdim.’** (Müminûn 111)

Gece üzerlerine çöktü, uykusuz kaldılar; günah sayfalarını incelediler ve mahzun oldular. Sevgilinin (Allah'ın) kapısını çaldılar, özür dile-diler. İstenen şeyde aşırıya kaçıp sonra sakındılar. Kur'an'da nasıl anıldıklarına, kendilerine ne va'dedildiğine bak: **‘Bugün ben, sabretmiş olmalarının karşılığını onlara verdim.’** (Müminûn 111)

Vallahi kazandılar ve kaybetmediler. Dünyadan el çekmek üzere sözleştiler ve hıyanet etmediler. Nefislerine karşı çareler aradılar, onlara sahip oldular ve hapsettiler. Onun Mevla olduğunu anladılar, itiraf ettiler ve şükrettiler: **‘Bugün Ben, sabretmiş olmalarının karşılığını onlara verdim.’** (Müminûn 111)

Yalnızlık içindeki evleri manastırlar gibidir. Gözleri takva ile huşu içinde bakar. Göz kapakları, ettikleri düşünce tohumunu sulayan gözyaşı bulutlarıyla erimiştir: **‘Bugün Ben, sabretmiş olmalarının karşılığını onlara verdim.’** (Müminûn 111)

Ciddiyetle çalıştılar, aralarında oyun oynayan yoktur. Dünyayı reddettiler, onu kendi haline bıraktılar. Az yemek ve az içmekle kalplerini erittiler.

Yarın onlara şöyle denilir: ‘Ey (dünyada) yemeyenler, şimdi yiyin; ey (dünyada) içmeyenler, şimdi için!’ Hayattayken yaptıkları zikirler, onlar kabre girseler de devam eder: **‘Bugün Ben,**

sabretmiş olmalarının karşılığını onlara verdim.' (Müminûn 111)

Dünyanın bir oyun, eğlence ve süs olduğunu bildiler. Dünyanın arzularına uyanın dininden ayrılacağını anladılar. Aldatıcı bir kayıptan sakındılar. Takva gemisine bindiler, onu azıkla doldurup geçtiler: **'Bugün Ben, sabretmiş olmalarının karşılığını onlara verdim.'** (Müminûn 111)

Ne mutlu onlara! Melekler onları karşılar. Gözlerinden perde kalkmıştır ve (hakikat) onlara gösterilir. Bu onların en büyük emelleridir ve artık ona ulaşmışlardır: **'Bugün Ben, sabretmiş olmalarının karşılığını onlara verdim.'** (Müminûn 111)

Allah bizi de bu makama ulaştırsın; bize de öğüt verenin uyarısını işittirsin. Zira o, mesajı en güzel şekilde ulaştırdı. Allah bizi cezadan korusun; çünkü O, affedince bütün günahları siler. O'nun yardımını olmasaydı buna güç yetiremezlerdi: **'Bugün ben, sabretmiş olma-**

larının karşılığını onlara verdim.’ (Müminûn 111)”⁽¹⁹⁹⁾

Hatırla ki Allah, kullarına şöyle buyurmuştur: **“De ki: ‘Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.’”** (Zümer 53)

Yakub *aleyhisselam* da oğullarına şöyle dedi: **“Ey oğullarım! Gidin, Yusuf’u ve kardeşini araştırın. Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kafirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden ümit kesmez.”** (Yusuf 87)

Yusuf *aleyhisselam*, kardeşine **“Üzülme”** dedi: **“Yusuf, kardeşini yanına alınca, ‘Ben senin kardeşinim, artık onların yaptıklarına üzülme’ dedi.”** (Yusuf 69)

Şuayb *aleyhisselam*, Musa *aleyhisselam*’a **“Korkma”** dedi: **“Kızlardan biri utana utana yürüye-**

(199) *Et-Tebşıra*, s. 202-203, İmam Hâfız Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî, ö.597h.

rek ona geldi ve ‘Babam, bizim yerimize (hayvanları) sulamanın karşılığını vermek için seni çağırıyor’ dedi. Musa, onun babasının yanına gelip başından geçenleri anlatınca o, ‘Korkma, o zalimler topluluğundan kurtuldun’ dedi.” (Kasas 25)

Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* de Ebubekir’e **“Üzülme”** dedi: **“Hani o, arkadaşına, ‘Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdır’ diyordu. Bunun üzerine Allah ona sükunetini indirdi, onu sizin görmediğiniz ordularla destekledi...”** (Tevbe 40)

Kadı Sadruddin b. el-Kummah şöyle demiştir: “Zamanın acısına da tatlısına da sabret ve bil ki Allah’ın emri mutlaka yerini bulur. Bir meseleyi sabırla, hamd ederek ve şükrederek göğüsleyen kimse gönül huzuru bulur. Ruhun huzurlu olması kaygıyı azaltır, bu yüzden sabret ve daima ‘Elhamdülillah’ de.”

ALLAH’A HAMDOLSUN! LÜTFU VE NİMETİYLE ESER TAMAMLANDI.

KAYNAKÇA

1- *Kur'an-ı Kerim*

2- İbn Cerir: *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân (Taberi Tefsiri)*; İmam Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi (ö.310h.).

3- er-Râzî: *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm Müs-neden an Rasûlillâh ve's-Sahâbeti ve't-Tâbiîn*; İmam el-Hâfız Abdurrahmân b. Muhammed b. İdris İbn Ebu Hatim (ö.327h.).

4- en-Nîsâbü'rî: *el-Vasît fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Mecîd*; İmam Ebü'l-Hasan Ali b. Ahmed el-Vahidi (ö.468h.).

5- el-Begavî: *Meâlimü't-Tenzîl* (Begavî Tefsiri); İmam Muhyis-Sünne Ebu Muhammed el-Hüseyin b. Mesud (ö.516h.).

6- Kurtubi: *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân (Kurtubi Tefsiri)*; İmam Muhammed b. Ahmed b. Ebu Bekir b. Ferah el-Ensari el-Hazrecî el-Endelüsî (ö.671h.).

7- İbn Kesir: *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*; İmam Hafız İmadüddin Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer el-Kuraşî ed-Dımeşki (ö.774h.).

8- Es-Sa'di: *Teysîru'l-Kerîmi'r-Rahmân fî Tefsîri Kelâmi'l-Mennân* (Sa'dî Tefsiri); Şeyh Abdurrahmân b. Nâsır (ö.1376h.)

9- İbn Ebu Şeybe: *el-Musannef*; İmam el-Hâfız Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhîm (ö.235h.).

10- İbn Hanbel: *Müsned-i Ahmed*; İmam Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (ö.241h.).

11- el-Buhari: *Sahih-i Buhari (el-Câmiu'l-Müsnedü's-Sahîhu'l-Muhtasar min Umûri Rasûlillâh ve Sünenihî ve Eyyâmihî)*; İmam Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail (ö.256 h.).

12- Müslim: *Sahih-i Müslim*; İmam Ebü'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc en-Nîsâbüri (ö.261h.).

13- İbn Mâce: *Sünen-i İbn Mâce*; İmam el-Hâfız Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvînî (ö.273h.).

14- Tirmizi: *Sünen-i Tirmizi (el-Câmiu'l-Kebîr)*; İmam Ebu İsa Muhammed b. Sure (ö.279h.).

15- Nesai: *Sünen-i Nesâî (Kitâbü's-Süneni'l-Kübrâ)*; İmam Ebu Abdurrahmân Ahmed b. Şu-ayb el-Horasânî (ö.303h.).

16- İbn Hibbân: *Sahîh-i İbn Hibbân (el-Müsnedü's-Sahîh ala't-Tekasîm ve'l-Envâ')*; İmam Hafız Ebu Hatim Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temimi el-Büsti (ö.354h.).

17- Taberânî: *el-Mu'cemü'l-Kebîr*; İmam Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb b. Mutayr el-Lahmî eş-Şâmî (ö.360h.).

18- Hâkim: *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*; İmam Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah b. Hamdeveyh b. Nuaym en-Nisaburî (ö.405h.).

19- İbn Battal: *Şerhu Sahihi'l-Buhari*; İmam Ebu'l-Hasan Ali b. Halef b. Abdülmelik (ö.449h.).

20- Beyhaki: *Delâilü'n-Nübüvve*; İmam Ebu Bekir Ahmed b. el-Hüseyn (ö.458h.).

21- *Divanü'ş-Şafiî*: Ebu Abdullah Muhammed b. İdris eş-Şafiî el-Muttalibi el-Kuraşi (ö.204h.).

22- İbn Ebi'd-Dünya: *Kitabü'ş-Şükr*; Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd b. Süfyan b. Kays el-Emevî el-Bağdadi (ö.281h.).

23- ed-Dîneverî: *el-Mücâlese ve Cevâhirü'l-İlm*; Müellif: Ahmed b. Mervan b. Muhammed el-Kadı el-Maliki (ö.333h.).

24- el-İsfahânî: *Hilyetü'l-Evliy'â ve Tabakâtü'l-Aşfiyâ*; el-Hâfız Ebu Nuaym Ahmed b. Abdullah (ö.430h.).

25- Maverdi: *Edebü'd-Dünyâ ve'd-Dîn*; Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Basri (ö.450h.).

26- İbnü'l-Cevzi: Hafız Cemalüddin Ebü'l-Ferec Abdurrahmân İbnü'l-Cevzi el-Kuraşi el-Bağdadi (ö.597h.).

- *Saydu'l-Hâtır*

• *Tenvîrî'l-Gabeş fî Fadli's-Sûdân ve'l-Habeş*

• *Menâkıb-u Ahmed b. Hanbel*

• *Sıfatü's-Safve*

• *Minhâcî'l-Kasidîn ve Müfîdî's-Sâdikîn*

27- İbn Kayyım el-Cevziyye: İmam Şemseddin Ebu Abdullah Muhammed İbn Kayyım el-Cevziyye (ö.751h.).

• *Uddetü's-Sâbirîn ve Zehîretü'ş-Şâkirîn*

• *Bedâiu'l-Fevâid*

• *İ'lâmü'l-Muvakkîn an Rabbi'l-Âlemîn*

• *El-Vâbilü's-Sayyib mine'l-Kelâmi't-Tayyib*

• *Miftâhu Dâri's-Saâde*

• *Zâdü'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd*

• *Medâricü's-Sâlikîn beyne Menâzili İyyâke Na'büdü ve İyyâke Nestâin*

28- Gazali: *İhya Ulûmi'd-Dîn*; Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed et-Tûsî (ö.505h.).

29- Nevevî: *el-Ezkar*; İmam Allame Fakih Hafız Ebu Zekeriya Muhyiddin b. Şeref (ö.676h.).

30- İbn Teymiyye:

**Mecmuu'l-Fetâvâ*,

* *Kāidetün fi's-Sabr*; Şeyhülislam Ebu'l-Abbas Takıyyüddin el-Harrani (ö.728h.).

31- İbn Receb el-Hanbeli: *Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem*; Zeynüddin Ebü'l-Ferec Abdurrahmân b. Şihabüddin el-Bağdadi (ed-Dımeşkî), (ö.795h.).

32- *Tenbîhü'l-Muğterrîn: Tenbîhü'l-Muğteribîn Evâhire'l-Karni'l-Âşir alâ mâ Hâlefû fîhi Selefühümü't-Tâhir*; Kutub Ebü'l-Mevâhib Abdülvehhâb b. Ahmed b. Ali eş-Şafiî eş-Şa'rânî (ö.973h.).

İÇİNDEKİLER

Takdim.....	5
Musibetlerin Hikmeti.....	13
1- “Sabır ve Namaz ile Allah’tan Yardım İsteyin”	17
2- “Ey Musa! Biz Bir Çeşit Yemeğe Asla Sabredemeyiz”	19
3- “Ey İman Edenler! Sabır ve Namaz ile Allah’tan Yardım İsteyin”	22
4- “Sabredenleri Müjdele”	25
5- “Sıkıntıda ve Hastalıkta Sabredenler...”	30
6- “Allah, Sabredenlerle Beraberdır”	34
7- “Sabredenler ve Sadık Olanlar...”	39
8- “Sabreder ve Allah’a Karşı Gelmekten Sakınırsanız.”	43
9- “Sabreder ve Allah’tan Sakınırsanız”	47
10- “Sabredenleri Belirlemeden...”	49
11- “Allah, Sabredenleri Sever”	52
12- “Sabreder ve Sakınırsanız...”	54
13- “Sabredin, Sabırdaki Yarışın”	56
14- “Yalanlanmalara ve Eziyetlere Sabrettiler”	60
15- “Allah Aramızda Hükümünü Verinceye Kadar Sabredin”	63

- 16- “Rabbimiz! Üzerimize Sabır Yağdır” 65
- 17- “Allah’tan Yardım İsteyin ve Sabredin” 68
- 18- “Allah Sabredenlerle Beraberdır” 70
- 19- “Allah Hükümünü Verinceye Kadar Sabret” 74
- 20- “Ancak Sabredip Salih Amel İşleyenler Müstesna”..76
- 21- “Sabret! Şüphesiz Akıbet Takva Sahiplerininidir”.....78
- 22- “Artık Bana Düşen Güzel Bir Sabırdır” 81
- 23- “Artık Bana Düşen Güzel Bir Sabırdır. Umulur ki
Allah Onların Hepsini Bana Getirir” 88
- 24- “Rablerinin Rızasını İsteyerek Sabreden...” 96
- 25- “Sabrettiğinizden Dolayı Size Selam Olsun” 100
- 26- “Bize Yaptığınız Eziyetlere Elbette Sabredeceğiz”..102
- 27- “İster Sızlanalım İster Sabredelim
Bizim İçin Birdir” 107
- 28- “Sabredenlere... Mükafatlarını Vereceğiz!” 110
- 29- “Cihad Edip Sabredenler!” 112
- 30- “Sabrederseniz, Bu, Sabredenler İçin
Elbette Daha Hayırlıdır” 115
- 31- “Sen de Sabret” 119
- 32- “Hepsi Sabredenlerdendi” 122
- 33- “Başlarına Gelene Sabrederler” 124
- 34- “Sabreden Erkekler ve Sabreden Kadınlar” 127

35- “Sabretmiş Olmalarının Karşılığını Verdim”	129
36- “(Bakalım) Sabredecek misiniz?”	131
37- “Sabretmelerine Karşılık Cennetin En Yüksek Makamları İle Mükafatlandırılacaklar”	133
38- “Mükâfatları Kendilerine İki Kez Verilecektir”	138
39- “Mükafata Ancak Sabredenler Kavuşur”	139
40- “Sabreden ve Yalnız Rablerine Tevekkül Edenler”	142
41- “Sabret; Allah’ın Vaadi Haktır”	145
42- “Başına Gelenlere Sabret”	146
43- “Sabredip Ayetlerimize Kesin Olarak İnandıkları Zaman!..”	150
44- “Söylediklerine Sabret”	152
45- “Gerçekten Biz Onu Sabırlı Bulduk”	153
46- “Sabredenlere Mükâfatları Hesapsız Verilecektir”	155
47- “Sabret, Çünkü Allah’ın Vaadi Haktır”	157
48- “İnşallah Beni Sabredenlerden Bulacaksın”	159
49- “Güzel Davranışa Ancak Sabredenler Kavuşturulur!”	161
50- “Kim de Sabreder ve Bağışlarsa!..”	163

51- “Azim Sahibi Peygamberlerin Sabrettiği Gibi Sen de Sabret”	167
52- “Cihad Edenleri ve Sabredenleri Belirleyinceye Kadar Deneyeceğiz!”	172
53- “O Halde Onların Söylediklerine Sabret”	174
54- “Siz Ancak Yaptıklarınızın Karşılığını Almaktasınız”	174
55- “Rabbinin Hükmüne Sabret. Çünkü Gözlerimizin Önündesin”	177
56- “Rabbinin Hükmüne Sabret.”	179
57- “Onların Dediklerine Sabret”	185
58- “Sabretmelerine Karşılık Onları Cennetle ve İpekli Giysilerle Ödüllendirir”	187
59- “Birbirlerine Sabrı Tavsiye Edenler!”	189
60- “Birbirlerine Hakkı ve Sabrı Tavsiye Edenler!”	195
Sonuç.....	200
Kaynakça	223

*Allah'ım! Bu kitabı;
yazan, okuyan, dinleyen ve
yayınlayan için faydalı kıl!*

Guraba Yayınevi;

*Asr-ı Saadette Yaşanan İslâm'ı
Yayma Yolculuğunda 1992 Yılından
Beri Kaliteli, Seviyeli ve Yararlı Eserler
Yayınlamaya Devam Ediyor.*

**Dualarınız Sayesinde Güzel
Eserler Yayınlamayı
Ümid Ediyoruz.**

